

fuit iure municipali ac ciuitatis, nec non titulo & insignibus, Anno Domini D. CC. LX. à Ioanne & Gerardo fratribus Comitibus Holsatiae, Stormariae, & Schavvenburgensium, qui incolis quoque agros, pascua, & piscationes concesserunt. Quae donatio non solum ad hunc usque diem inuiolata permansit, sed à successoribus etiam ipsorum confirmata. Monasterium ipsi in ordinis est D. Augustini, in quo Monachi non indocti, illi familiae ornamento fuere. Nā, anno M. C. LXXXIV. Theodoricus ex hoc Monasterio electus est Episcopus Lubecensis. In Ecclesia Monasterij humatus iacet Adolphus, Comes, Ioannis II. filius, qui in hac arce ab Hartuico Reuentlauto nobili Holsato, praefecto suo, cuius filiam stuprauerat, interfectus est. Qui quidem, quali actu ad arcem perucnerit, & hanc Comitum caedem patravit, hunc in modum historiae perhibent:

Hartuicus Reuentlauto, nobilis Holsatus, reliquos suos fratres in Segebergense opidum conuocauit, ut cum illis deliberaret, quoniam pacto stuprum filiae & consanguineae ab Adolpho Comite illatum, vindicarent, & cum vnus illorum minas ac verba atrocia, aliquantò liberius in Comitem eructasset. Comes hoc resciscens, illum in arcem abripi, & decollari, caputque fratri Hartuico per cubiculum exhiberi iussit. Hartuicus cum ceteris fratribus, ut par erat, casum hunc aegre ferens, conscenso equo caput fratris apprehendit, sanguinisque guttas in manum stillans; absorpsit, & dixit: Refer Comiti; per sanguinem fratris mei, quem hausi, me mortem eius & ignominiam, quam mihi & familiae inulit, hac mea manu, ut nobilem Cimbrum & Holsatum decet, ulturum: & post, incitato equo festinanter se subduxit. Elapso autem aliquot annorum spacio, Hartuicus tandem tempus opportunum se nactum sperans, quo iniuriam hanc vindicaret, cum sciret Comitem venatione delectari, eumque venatore cum cane venatorio in syluam, indagandorum ceruorum causa, emittere solere, ipse venatore obseruat, eique in nemore vestes detrahens, nudum arbori alligauit, & sumptis vestibus, equo & cane venatorio comitatus, solus ad Arcem se conferens, à ianitoribus, mane hora tertia in aestate intromittitur, existimantibus eum esse venatorem. Ille rectè ad cubiculum Comitum tendens, cum pulsasset ianuam, ac à puero intromissus esset, Comitem his verbis alloquitur: Vides ac nosti qui sum? Commenda te Deo, morte enim plaris facinora, ipsumque statim cum puero trucidauit, eodemque venatorio habitu discedens, citra impedimentum, ad suos reuersus est. Ita qui iustus est Deus scelera atrocibus poenis etiam in hac vita punire solet. Cum autem Hartuicus Holsatiae finibus cogeretur discedere, Romam profectus, absolutionem à Pontifice Ioanne XXII. impetrauit, hac tamen illi poenitentia iniuncta, ut bona sua in usum pauperum distribuere. Ex quibus refectorium Cœnobij Iuzo-hoiensis nobilium virginum extrui curauit, Comitum autem puer filius ipsius fuisse dicitur ex Hartuici filia natus; id ex Epitaphio, in aede Sacra Segebergensi constare putatur, quod habet: Anno Domini M. CCC. XV. Occisus est Comes Adolphus cum filio suo, & hic sepultus. In eadem ista Ecclesia multi etiam nobiles humati quiescunt, praesertim VVallstorpium, quorum insignia ibidem appensa conspiciuntur, inter hos Gerhardus VVallstorpium, cui Henricus Ranzouius in columna templi monumentum ex marmore Godlandico fieri curauit, in quo ipsius effigies, habitu armati equitis, ac ante signum crucis decumbentis cernitur, cum hac inscriptione: Henricus Ranzouius Domini Ioannis Ranzouij equitis aurati filius, huius arcis praefectus, auo suo materno Gerardo VVallstorpio ex pia matris suae postulatione, posuit, Anno Christi 1562. Sita est hac arx & opidulum Segebergense inter Hamburgum, Lubecam & Chilonium, ita tamen, ut Hamburgo per septem, Lubeca per quatuor, Chilonio per sex miliaria distet, sub eleuatione poli, gradus 54. min. 30.

H V S E N V M.

V S E M, Opidum est Slesvvicense, situm in ditione Adolphi, tanquam Ducis Slesvvicensis, portum habens mercatorum negotiationibus celebrem. Hunc portum masri Oceani tractus, Heuer, nuncupatus, efficit, qui Hussem oppelluit, unde facile nauigatio in Hollandiam, Selandiam, Angliam & Scotiam institui potest, quibus ex locis varij generis merces reportantur, quæ inde Flensburgum (quinque tantum miliaribus inde distitum) aueruntur, & sic ex oceano occidentali, in orientalem transferuntur. Hoc autem opidum, etiam domibus, plateis, longitudine, amplitudine, ac vbertate soli Flensburgo vix cedat, hactenus tamen nullum ciuitatis ius habuit, nec muro, vallibus, aut fossis cinctum fuit, eo, quod Dithmarsinondum essent subacti, atque à Holsatiæ ac Slesvici Ducibus & ipsorum confiliaris metueretur, ne incolæ, arrepta occasione, deficerent, seque Dithmarsis coniungerent, vicinosque populos ac insulas, quemadmodum Eiderstedenses ac Strandenses, ad rebellionem commouerent, atque in hoc opido, ob situm loci, refugium ac munitionem haberent. Nunc autem Dithmarsis quinque & viginti annis ferè subactis, ius ciuitatis, certis conditionibus ac legibus anno M. D. LXXXII. Februarij die XIX. à Duce Adolpho obtinuit, qui pulcherrima Arce opidum etiam ipsum decenter ornauit.

Hussem illustris pars est quotacunque ducatus,
 Qui nomen Slesvici traxit ab urbe suam.
 Holsatiæ, Duci iam dudum parens Adolpho,
 A quo iuris habet principis, quicquid habet.
 Nam licet egregia sit felix incola portus,
 Husensis, tuto solueret, ut inde queat.
 Mercibus atque suis Hollandos possit & Anglos,
 Visere, & exoticis inde referre domum.
 Et licet haud cedat Flensburgo, quo sua crebro.
 Transportare solet, vendere quæ statuit.
 Ristè per Hesperium queat ut mare currere, nec non
 Longius amatos visere possit agros.

Non hucusque tamen ius municipale valebat.
 Quamuis optaret sepe parare sibi.
 Non aedes muro, fossis, vallibus licebat,
 Cingere, ne contra sumeret arma ducem.
 Nec se Dithmarsis adiungeret, effera quorum,
 Vita eheu belli fax furiosa fuit.
 His vero victis est exoratus Adolphus,
 Et ius Huseno municipale dedit.
 Illic & magnis extruxit sumptibus arcem,
 Qua non ulla quidem pulchrior esse potest.

Exnobilis, & per angustum D Hen. Ranzouij Musæo.

H A D E R S L E B I A.

H A D E R S L E B I A op. Slesvvicensis Ducatus, à VValdemaro Duce Iutia, anno Christi M. CC. XCII. ius & priuilegia ciuica consequitur. Arce quondam in colle munita fuit, quam Ioannes Holsatiæ Dux solo æquauit, & rursus, non procul ab opido, ferè in peninsula nouam ædificare cœpit, nomine ipsius, Hansburgum nuncupatam, vel cum Ecclesia marmore auroque ornata. Sed is morte præueniens, perfecit, cuius imperio etiam nunc gaudet. Est & hic cathedralis Ecclesia, in qua Rumpoldus dux Slesvici, eò à Cæsare Sigismundo missus, ad certas componendas lites inter Daniæ Regem Ericum & Holsatiæ Comites, Slesvvicensis Ducatus causa exortas, peste in hac legatione extinctus, honorificè ab Erico Daniæ Rege sepultus est. Habet etiam Xenodochium in ipso opidi ingressu, & Scholam ab ipso Duce Iohanne ædificatam, & copiosis dotatam redditibus. Insuper & portum tutissimum Fioniam in oceanum orientalem vergentem, quem fertiles in vicinia agri condecorant.

A Duce VValdemaro primum Haderslebia nomen
 Iutia cui quondam paruit, urbis habet.
 Arx hic structa fuit vicino in colle, Ioannes
 Quam dux illustris, diruit Holsatiæ.
 Diruit ac arcem, vicino in litore cepit
 Sumptibus haud paruis ædificare nouam.
 Hansburgum dicunt: simul ut cum nomine notum,
 Arcis quis fuerit conditor, esse queat.
 Struxit in hoc templum speciosum marmore & auro
 Sincero verbi motus amore Dei.
 At nunc iure tenet Fridericus ad mne secundus
 Rex Daniæ, cuius fama perennis erit.

Et, quia Dux moriens, multa imperfecta reliquit,
 Rex heres opibus perficit ista suis.
 Aedes præterea Cathedralis in urbe videtur,
 In qua Rumpoldi sunt monumenta ducis.
 Gymnasium quoque dux magna cum laude Ioannes
 Extruxit, curam religionis habens.
 Attribuit redditus opulento principe dignos
 Nam studia in precio duxit habenda sibi.
 Insuper & tutum maris Haderslebia portum
 Fertundos agros pascua læta tenet.

Ranzouianis Musis suppeditantibus.

HUSEVM DVCATVS SLE
SVICENSIS AD SINVM
HEVERAM OPP.

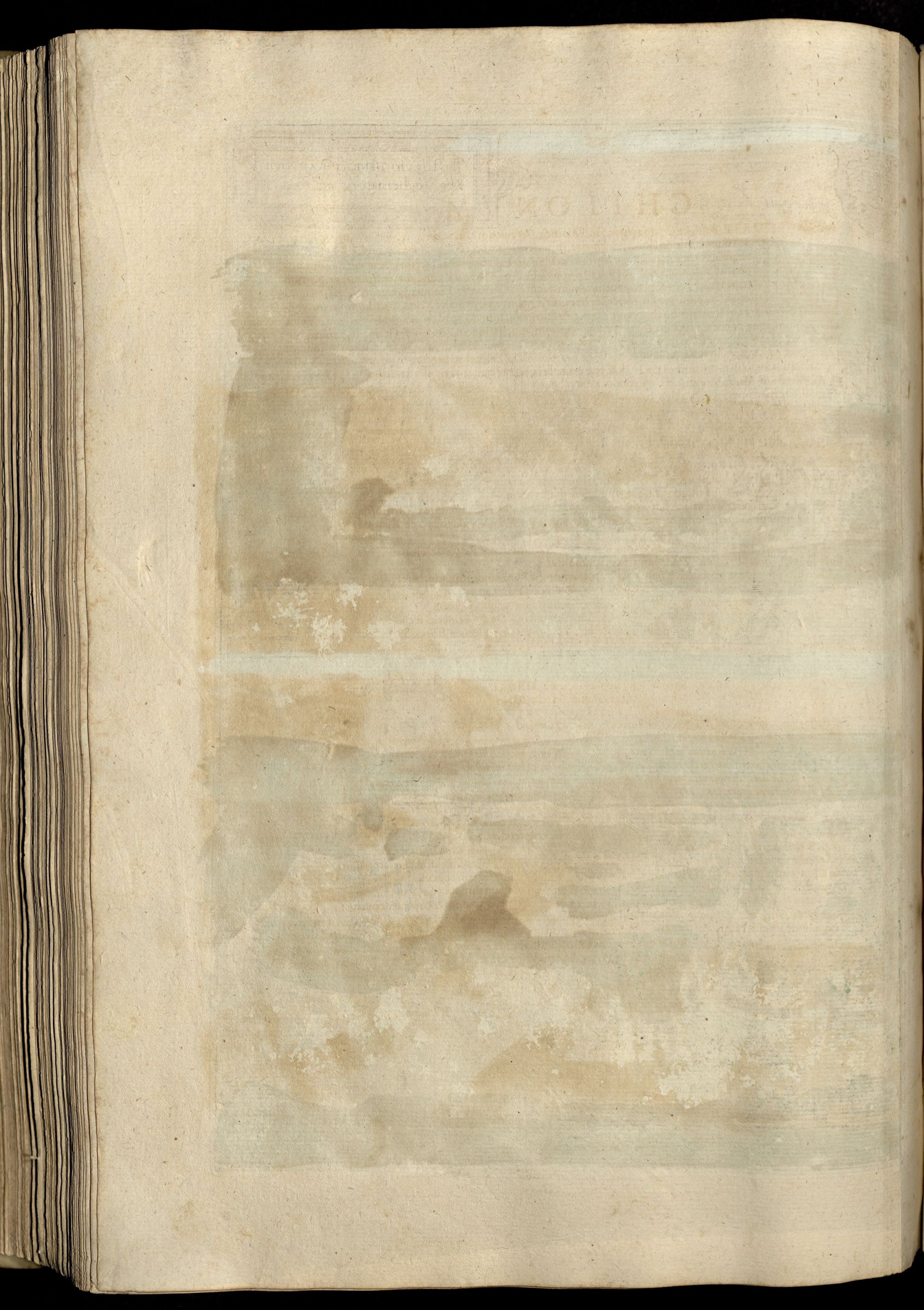

Isfonia Oppid.

Iustis viri HENRICI RANZOVII
Regii gubernatoris etc. consals

HADERSEBIA
in Ducatu Sclavonici
supra Fioniam Opp.
Aere Regia munita
que forma quadrata
arvam occlinet, curat
et quatuordecim pedes
longam, et vultum
fere latam. 1583.
Clausus Artisp.

CHILONVM.

MARE Balthicum, qua parte Holsatiam & Slesvicum Ducatus alluit, certos habet & iucundos sinus, Isthmos Græci nuncupant, in quos magno accolarum commoda erumpit, & totos negotiatoribus nauibusque marinis fluctibus defatigatis præbet recessus. Hac etiam commo- ditate Chilonium, nobile Holsatiæ oppidum, situs & naturæ benignitate fruitur, vt portum habeat capacem & peropportunum, in quem ex Germania, Liuonia, Dania ac Succia, magno oppidanorum quæstu, merces deferuntur. Quibus eadem maris vicinitas piscatum etiam vberem & maxime Salmonum præbet, ex quo incolarum non pauci commode victitant. Vetus est oppidum, aquis probe instructum, & fere vndique cinctum, appellationem à cuneo, vt Germanicè sonat, ob- tinens. Arce decoratur conspicua ab Adolpho Duce, nouis ædificijs venustè exornata. Sed præcipua Chilonium celebritate pollet, peraugustis nobilium comitijs, quæ quotannis ibi celebri habentur frequentia, circa D. An- thonij festa, vbi publica priuataque negotia, & præsertim res pecuniarias, quas opulentas habent, expediunt. Est & Minoritarum Monasterium, iam in Xenodochium conuersum, in cuius Ecclesia Adolphus quartus Holsa- tiæ ac VVagriæ comes, qui VValde marum secundum Daniæ Regem in Bornhouede deuicit, sepultus est anno salutis M. CC. LXI. cum antea eiusdem instituti Monachatum fuisset professus, idemque monasterium, anno post natum Christum M. CC. XLIV. ædificasset.

Gerardus primus Holsatiæ ac Schoauenburgi Comes Chilonenses præcellentibus decorauit priuilegijs, quibus oppidanorum fines ac termini describuntur, anno restitutæ salutis M. CC. LXXI.

Anno deinde, post salutem Christi aduentum M. CCC. XV. Gerardus secundus Holsatiæ Comes, in Quen- desburg Comitibus Henrici filius, nec non Ioannes Comes Holsatiæ in Ploen Gerardi Comitibus filius, ius muni- cipale Chilonicis concessit, omnino tale quali Lubecensibus vtuntur.

Nicolaus Holsatiæ, Stormariæ, ac Scouvenburgicus Comes, concessa iam antea à maioribus priuilegia & præcipuè nonnulla super immunitatibus in certo Iutiæ portu, præsentè VValdemaro de Ranrovv, anno gratiæ MCCC. XC. confirmauit.

Hæc autem omnia priuilegia, iura, & immunitates serenissimi Daniæ Reges ac Holsatiæ, ex Oldenburgen- sium familia Duces, sigillatis deinde literis corroborarunt.

Est in hoc oppido parochialis Ecclesia, cui illustres, ac nobilis Ranzouiorum familiæ est adiunctum sacellum, in quo multi Ranzouij perhonorificè conditi sunt, & præcipue Otto Ranzouius eques auratus, cum filijs, filia- bus, atque nepotibus, in cuius monumento in signia Gentilitiæ ære insuta videntur.

Cuius gratiam posteritati memoriam, Henricus Ranzouius Regis Daniæ Friderici secundi vices in Ducatibus Sles. Holsat. & Ditm. gerens, vnicum familiæ suæ decus, ornamentum, ac lumen, hoc pacto lûcubrationibus suis inseruit.

OTTO RANZOUIVS, EQ. AVR. DOMINVS IN BVLCK ET
CHOP, OBIT CHILONII ANNO M. D. XI. CONSILIARIVS
Ioannes Regis Daniæ, Sueciæ, & Noruegiæ.

*Inlita Ranzouium virtus quog. tollit Othonem,
Et viget Holsato posthuma fama solo,
Balthicus ob meritum gladius cui fulgidus auro
Cesserat, auratus nomine fertur Eques.
Cui nec Vlisseæ deerat prudentia mentis,
Et, quæ Nestoreæ gratia vocis erat.
Consilij prudens Ioannis rexerat aulam,
Danorum senior qui data sceptrâ iulij.
Duxit ab hinc vitam Chilonidos vrbe quietam,
Aversans strepitus, aula molesta, tuos,*

Ceterum posterioribus his temporibus, dum Rex Daniæ bellum cum Ferdinando II. Cesare bellum gereret, & ad Lutterum prælio victus, vltra Albim in Holsatiam atque inde in Iutiam concessisset, à Tillianis militibus non magno negotio oppidum hoc captum, ac firmo præsidio munitum fuit. Rex quidem Daniæ, vsque in reg- num suum retrocedere eo, actus, anno 1628. adducta 47. nauium classe, oppidum recuperare conatus fuit, adeo- que expositis in terram plusquam 400. classiarijs, vi oppugnare cepit; sed ab Imperatorijs vi repulsus, non sine damno inde recessit. Sed hic conatus Imperatorijs non paruo quoque detrimento fuit, dum rustici & totius illius tractus incolæ, resumto ob restitutum quasi regem animo, multis in locis Imperatorios hostiliter inuaserunt & tractarunt: eoque in statu oppidum hoc mansit, donec tandem, vi generalis inter Imperatorem & Daniæ, Regem pacificationis præsidio exoneratum fuit.

*Tum fieri sacra curauit in ade sepulchrum,
Semotum populo clausa quod æra tegunt:
Nempe memor vitæ fragilis, mortisq. futura,
Hic voluit membris esse cubile suis.
Hic decies senos clypeos, galeasq. comantes,
Magnorum videas signa vetusta virum.
Qui de Ranzouio florescens semmate, clara
Temporis vnus laude, fuit decus.
Hæc tuuenes vobis addant calcaria pulchra
Virtutis, quos nunc Cimbria dines alit.*

CHILONIVM, vulgo *Ryell*, laetum aque ve-
rultum hospitalitatis, ad *Primum* *Nigri* *Baltici* *Ocy-*
Sitra, negotiationis propiorum, et annui nobilitatis *Com-*
itis *Comitatus*, commendatum.

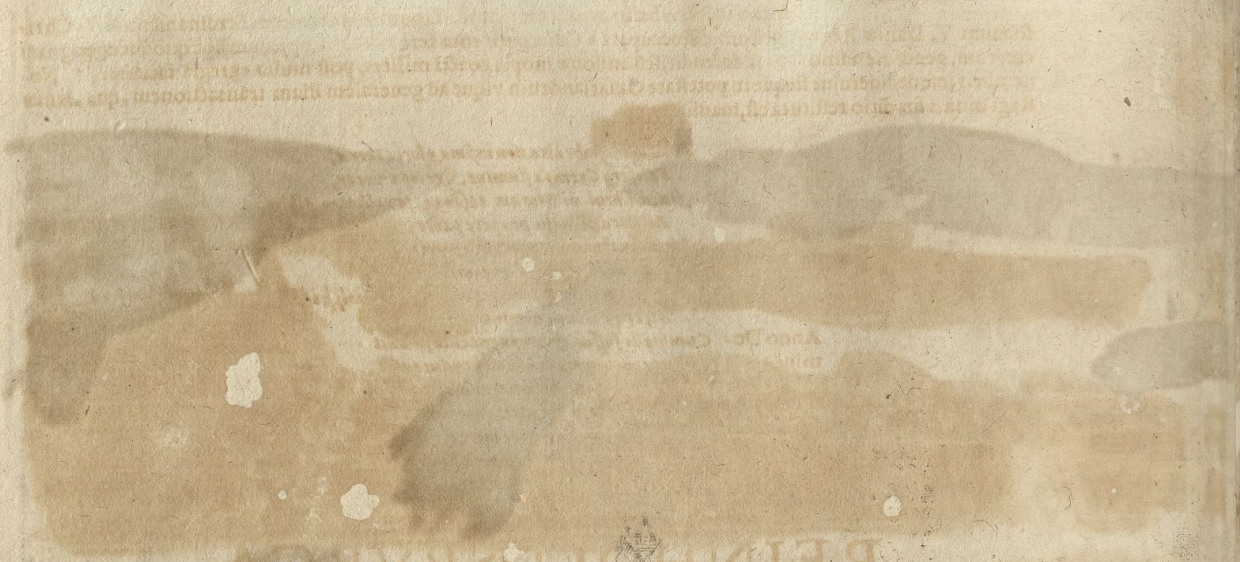

A. Ecclesia *Christi* *in* *Primo* *Comitatus*. B. *Forum*
C. *Curia* *D. Castellum*. E. *Domus* *Regia*
F. *Palatium* *G. Scola* *H. Scola*
I. *Locus* *ubi* *mercis* *conferuntur*

C R E M P A

Faint, illegible text in the upper section of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

R E I N H O L D B A R K A

Faint, illegible text in the middle section of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

CREMPA

REMPA, Holsatiæ oppidum, nomen habet à flumine nauigabili Crempa, quod per medium istius labitur in Storam & Albim. Ius municipale & insignia accepit, anno Domini 1271. à Gerhardo primo Holsatiæ, Schouvenburgensi ac Stormariæ Comite Adolphi III. filio. Sub Christiano tertio anno Domini 1535, flagrante bello Lubecensi, vallo fossisque & propugnaculis à Ioanne Ranzouio, equite aurato, est ita munita, vt inter Holsatiæ munitiones, non minima exstet. Incolæ mercaturam exercent, nec minus agriculturæ operam dant, cū in palustribus ac frugiferis locis, non procul ab Albi & Stora sita sit, Nunc autem anno 1584. Friderico secundo Regi Daniæ, tanquam Duci Holsatiæ, ad quam à patre Christiano tertio deuoluta, subiecta est.

Anno 1628, eo bello quod inter inuictissimum Imperatorem Ferdinandum II. & Christianum V. Daniæ Regem gestum est, occupata à Cæsarianis tota ferè Holsatiâ, oppidum hoc quoque oppugnari ceptum, generosè admodum se defendit, sed annonæ inopia coacti milites, post multa egregia facinora, 3. Nouembris sese dederunt; sicque in potestate Cæsarianorum vtique ad generalem illam transactionem, qua Daniæ Regi omnis sua ditio restituta est, mansit.

*Vrbs ego Cymbraica non infima gloria terra,
Velifero Crempa flumine, Crempa vocor,
Quod simul in Storam resonans se saltas in Albim,
Me media cursu præpete parte secans,
Municipale meum ius ac insignia cecis
Ciuibus Holsatiæ, Stormariæq; Comes,
A quarto celebris genitore Gerharðus Adolpho,
Alter & istius, nominis ipse Comes.*

An. Dom.
1271.

Anno Do-
mini 1535.
sub Chris-
tiano III.

*Cum vallo fossas, & propugnacula struxit
Auratus summa laude vehendus eques,
Ianus Ranzouius, bello flagrante Lubecæ;
Munitam satis vt dicere iure queas,
Rure mei viuunt ciues, ac merce, palustris
Quod sum fecundis & bene structa locis.
Porro Friderico iam sum subiecta secundo,
Qui Daniæ Rex, & Dux simul Holsatiæ est.*

REINHOLDSBURGA

REINHOLDSBURGA, elegans Holsatiæ oppidum, arce regia conspicuum, abs Reinoldo quodam fundatum, qui nomen oppido & Castro indidit Reinholdsburgh, qui fundator, num princeps vel nobilis aliquis fuerit, ignoratur. Vrbs est opportuno loco sita; Eidora enim totam eam circumfluit, & aliquoties cursu suo diuidit, ita, vt inde nauigatio in Hispaniani, Galliam, Angliam ac inferiorem Germaniam institui queat. Turris, quæ hodierna die in arce conspicitur, à Gerharðo magno Comite Holsatiæ & Schouvenburgensi edificata est, circa annum 1230. Deinceps, alter Gerharðus, Henricus & Nicolaus fratres, dederunt ciuitati aliquot pagos ac ius municipale vnà cū insignibus quibus hodierno die vtitur, anno Domini 1339. Quorum successoribus mortuis, ad Reges Daniæ, ex Oldenburgens, Comitum familia natos, venditione, cum cæteris Holsatiæ locis, peruenit. Christianus tertius Rex Daniæ, eam munitioem, quæ iam videtur, fieri curauit, Ioannes eius frater, cui in diuisione obtigerat, arcem ibidem, vetustate collapsam, ædificijs splendidis rursus exornauit. Quo mortuo absque hæredibus, cum eius ditioes inter fratrem Adolphum & Fridericum II, fratris filium, iure feudali diuiderentur, Friderico II. Regi Daniæ cessit, cuius dominio anno 1584. subiecta fuit; Anno vero 1628. supradicto bello, vehementer quoque afflictæ fuit, donec tandem generali transactione ad dominium Regis Daniæ redijt.

*Vrbem quam spectas, hæc Reinholdsburga vocatur,
Eidora est fluminis, qui prope voluit aquas.
Indidit huic vrbi nomen Reinholdus & arci,
Danorum nunc Rex, hæc Fridericum habet,*

CREMIA POLSATA
IOANNES RANZONI EQVVS
AVRATA INDVSTRIA MANTVAE

3

HAMBVRGVN.

CIMBRICA Chersonesus, extrema Germaniæ pars, versus Septentrionem, Iutiã, cum adiacentibus Insulis, Holsatiam, Stormariam, Wagriam, Diethmarfiam, Sletuicensem Ducatum, vna eademque appellatione, quondam comprehendit. Sed Tempore Caroli Magni, Septentrionalior portio, *Luciæ*: Anterior verò, quæ nunc Holsatia, Nordalbingiæ nomen induit, quæ & ipsa quatuor partibus & appellationibus est distincta, Holsatia, Diethmarfia, Wagaria, & Stormaria. Quarum Postrema inter Albiã, Storã, & Schwalam flumina, ad Trauenã usque sese extendit, atque hanc, Hamburgum, vrbs, opere, situ, mercatura, & opibus potens, decenter exornat. Quo tempore ea primum constructa sit, historiæ non perhibent, quæ primam eius originem, ad Wendos, gentem infidelem, referunt. Nominis etiam ratio, à scriptoribus, in diuersa trahitur, Alij, abs Ioue Hammone, cuius idola Carolus magnus sustulerit, Hammonis Burgum, nuncupatam asserunt. Verùm hanc sententiam Crantziius lib. 1. in sua Metropoli emendatam ex Romana historia fabulam nuncupat, aliam nominis causam, æque veram commemorans Hama, insigni Saxonum pugile, cum enim Saxones, crebris colluctationibus congressi cum Danis, varia pugnarent fortuna, contentio tandem ad duellum peruenit. Fidebant Dani Starcatero, monstrosam magnitudinis, & roboris homini, & Saxones, pugilem præferebant Hamam, æque inter suos illustrem pollicentur, vt molem corporis sui superaret. Hama, fiducia virium aggressus hostem, pugno petitum, ita impulit, vt terræ adegerit nubarundum. Sed vbi deiectus, vires collegit, sese erigens, ad gladium decurrit, nõ iam luctamine, sed ferro rem peracturus. Nam toto adnissus corpore, gladium distinxit in aduersarium, nec illum sefellit impetus: medium enim Hamæ caput diffidit. Atque is insignis exitus tribuisse putatur loco nomen, in quo peracta fuit pugna, vt, ab eo victo, Hama diceretur, vnde postea de propinquo creta vrbs, Hamburgum nuncuparetur. Alij, qui Gambriuos, Taciti Holsatenfes constituunt, vt Althamerus & Peucerus in Tacitum, ij, ex Gambriuo, hamburgum, exigua mutatione, faciunt. Sed Becanus noster, aliud commentum, subtili coniectura, de nominis origine, nobis obtrudit in sua Saxonica Pernis, inquit, salitis, & fumo siccat, ob excellentiam maxime, frequentissimeque, nomen Ham, est attributum. At nulla gens est, quam equidem noui, apud quã carnis porcinæ infumata plus absumitur, quã in illa inferiore Saxonie parte, in qua Hamburgũ, vbi olim celeberrimum salamentorum, & carnis porcine fumo duratæ, emporium fuit. Atque hinc, omnes Saxones maritimi & insulares, & vicini etiam populi litorales, nauibus suis, quibus mare in festum plerumque habebant, commeatum, & cibaria ad diurnas navigationes necessaria petiuere. Quæ, quod carne porcina infumata, quam huc vndique venalem finitimi portabant, maxime constarent, locum huius mercatus, Hamburgum nominarunt, id est, oppidum pernarum, siue petasonum, & cæterarum porci partium, sale fumoque, ad longos vsus conseruatarum. Ceterum, ista fantasia Becani & nuda suspicio nunquam Hamburgenses induxerit, vt à Petasonum mercatu, qui in Westphalia multo frequentior, nomen sibi inditum credant. Deinde eadem nominis ratio fuerit in Hamburgo Austriæ, quæ tamẽ dici nõ potest, cuius Lazius in sua Vienna meminit, oppidum est, ad alterum lapidem à Carnuto distans, celebre fuit, vetus Principum Austriæ sedes, Sueuis potissimum cognitum, quibus merces Budam transferendas in Hungariam deponebant.

Verior igitur ratio nominis, hæc erit; Inter flumina Alster & Billen, sylua olim extitit, cui Ham nomen (quam possedit olim nobilis familia de Ham) ad quam veteres Saxones, ante Caroli Magni tempora, arcem ædificantes, à vicina sylua, eam Hammeburgũ nuncuparunt. Vnde, non Hamburgũ sed hammeburgum prima & verã vrbs appellatio: Quod etiam nõ maius vrbs sigillũ, antiqua instrumenta, literæ, & priuilegia, aperte confirmant. Ita siquidẽ, literæ Ludouici primi Aquisgranitæ, habent. Statutum vnanimi consensu Ecclesiastico, vltima in Regione Saxonica trans Albiã, in loco nuncupato, Hamburgk, cum vniuersa Nordalbingorũ Ecclesia, proprij vigoris constituere sedẽ. Bulla etiam Nicolai Pontificis, tempore Ludouici secundi, meminit castelli Hammeburgi, & Nordalbingorum sedem nuncupat.

Cum autem Carolus Magnus Saxones ad fidem Christi conuertisset, in Nordalbingiam descendens, Hammeburgum, cum adiacentibus regionibus occupauit, delubra, & vana gentilium simulachra euertit, huiusque vrbs pomeria extendit. Quin & primariam in ea construxerat Ecclesiam, in qua totius Septentrionalis, & trans Albinẽ Germaniæ, metropolitanam sedem collocaret. Nam prima fundatio, non fuit, quã nunc est, Hamburgum, amplitudine, quando vnicus tantum collis, in quo S. Petri Parochialis, & altera collegiata Ecclesia, ædificijs occupatus fuit. Is locus autem, in quo aliæ sunt modo parochiæ, quæ S. Cathariæ, & quæ D. Nicolai nomine innotescunt, aquarum æstum sentit: Et S. Iacobi Ecclesiam, cum vallo, quod vocant Gentilium extra mœnium septa fuit, nunc vt ex ijs, quæ supersunt, indicijs constat, vrbs ambitu continetur. Vrbs, nunc potens est situ & opere valde munita ciues amplissimas negotiationes, terra marique remotè exercet. postquã fidem Christo primum hæc vrbs dedisset, Carolus Magnus, excitata in ea arce, præfectum cum præsidio constituit Vthomem. Et tamen Sigardi, Angariæ & Westphaliæ Ducis successores, & præsertim, Albion, Sigardi Abnepos, & Widikindi successores, qui cum Carolo Magno, Saxonica ista bella gessit, Holsatiam & vicina Hamburgo loca tenuit, donec Caroli Magni successores, mutuis contentionibus & diffidijs separarentur, tunc rursus Ducum prosapia ad vrbs possessionem redijt, tum & Episcopus, & Duces, separatas in ea domos habuerunt, donec Otto Cæsar Hermannum Billing ad Ducalem honorem eueheret, eumque ducatu Luneburgensi, cum vltima Saxonie ad Albi confinia donaret. Deinde Lotharius Cæsar, cuius coniunx fuit Magni vltimi Saxonie Ducis filia ex Bilingorum familia Adolpho Schauvenburgico Comiti, Holsatiæ Comitatu permisit. Et ab eo tempore Holsatiæ Comitatus Hamburgũ tenuerunt, nouis ædificijs mirificè exornarunt, & in Cathedrali, vrbs suæ Ecclesia, sepulturas sibi delegerunt. Prout in Maiori Ecclesia subsequenti. ù Holsatiæ Comitum ibidem sepulcorum nomina certa tabula descripta videntur, Nempe Ioannis, mortui anno 1266. 23. Februarii. Gerardi, 1281. 21. Decemb. Waldema, 1306. 29. Iunij. Gebhardi secundi 1312. 25. Octob. Ioannis secundi 1359. Adolphi 1380. 26. Ianuarii. Quin & Holsatiæ Duces & Schauvenburgici Comites, domicia & telonia ad huc quædam Hamburgi possident. Quonam modo autem ad libertatem, quã modo fruitur deuenit, historiæ monumenta passim declarant.

HAMBVRGVN

10. S. Gertrudi
 11. Jacobi Coeli
 12. S. Nicolai
 13. Cosmae & Damiani
 14. S. Catharinae
 15. S. Petri ad Vinum
 16. S. Petri ad Subura
 17. S. Petri ad Uincula
 18. S. Petri ad Uincula
 19. S. Petri ad Uincula
 20. S. Petri ad Uincula
 21. S. Petri ad Uincula
 22. S. Petri ad Uincula
 23. S. Petri ad Uincula
 24. S. Petri ad Uincula
 25. S. Petri ad Uincula
 26. S. Petri ad Uincula
 27. S. Petri ad Uincula
 28. S. Petri ad Uincula
 29. S. Petri ad Uincula
 30. S. Petri ad Uincula
 31. S. Petri ad Uincula
 32. S. Petri ad Uincula
 33. S. Petri ad Uincula
 34. S. Petri ad Uincula
 35. S. Petri ad Uincula
 36. S. Petri ad Uincula
 37. S. Petri ad Uincula
 38. S. Petri ad Uincula
 39. S. Petri ad Uincula
 40. S. Petri ad Uincula
 41. S. Petri ad Uincula
 42. S. Petri ad Uincula
 43. S. Petri ad Uincula
 44. S. Petri ad Uincula
 45. S. Petri ad Uincula
 46. S. Petri ad Uincula
 47. S. Petri ad Uincula
 48. S. Petri ad Uincula
 49. S. Petri ad Uincula
 50. S. Petri ad Uincula
 51. S. Petri ad Uincula
 52. S. Petri ad Uincula
 53. S. Petri ad Uincula
 54. S. Petri ad Uincula
 55. S. Petri ad Uincula
 56. S. Petri ad Uincula
 57. S. Petri ad Uincula
 58. S. Petri ad Uincula
 59. S. Petri ad Uincula
 60. S. Petri ad Uincula
 61. S. Petri ad Uincula
 62. S. Petri ad Uincula
 63. S. Petri ad Uincula
 64. S. Petri ad Uincula
 65. S. Petri ad Uincula
 66. S. Petri ad Uincula
 67. S. Petri ad Uincula
 68. S. Petri ad Uincula
 69. S. Petri ad Uincula
 70. S. Petri ad Uincula
 71. S. Petri ad Uincula
 72. S. Petri ad Uincula
 73. S. Petri ad Uincula
 74. S. Petri ad Uincula
 75. S. Petri ad Uincula
 76. S. Petri ad Uincula
 77. S. Petri ad Uincula
 78. S. Petri ad Uincula
 79. S. Petri ad Uincula
 80. S. Petri ad Uincula
 81. S. Petri ad Uincula
 82. S. Petri ad Uincula
 83. S. Petri ad Uincula
 84. S. Petri ad Uincula
 85. S. Petri ad Uincula
 86. S. Petri ad Uincula
 87. S. Petri ad Uincula
 88. S. Petri ad Uincula
 89. S. Petri ad Uincula
 90. S. Petri ad Uincula
 91. S. Petri ad Uincula
 92. S. Petri ad Uincula
 93. S. Petri ad Uincula
 94. S. Petri ad Uincula
 95. S. Petri ad Uincula
 96. S. Petri ad Uincula
 97. S. Petri ad Uincula
 98. S. Petri ad Uincula
 99. S. Petri ad Uincula
 100. S. Petri ad Uincula

1. Augustini Templum
2. Augustini Dorica
3. Catharinae Dorica
4. Augustini Dorica
5. Augustini Dorica
6. Augustini Dorica
7. Augustini Dorica
8. Augustini Dorica
9. Augustini Dorica
10. Augustini Dorica
11. Augustini Dorica
12. Augustini Dorica
13. Augustini Dorica
14. Augustini Dorica
15. Augustini Dorica
16. Augustini Dorica
17. Augustini Dorica
18. Augustini Dorica
19. Augustini Dorica
20. Augustini Dorica
21. Augustini Dorica
22. Augustini Dorica
23. Augustini Dorica
24. Augustini Dorica
25. Augustini Dorica
26. Augustini Dorica
27. Augustini Dorica
28. Augustini Dorica
29. Augustini Dorica
30. Augustini Dorica
31. Augustini Dorica
32. Augustini Dorica
33. Augustini Dorica
34. Augustini Dorica
35. Augustini Dorica
36. Augustini Dorica
37. Augustini Dorica
38. Augustini Dorica
39. Augustini Dorica
40. Augustini Dorica
41. Augustini Dorica
42. Augustini Dorica
43. Augustini Dorica
44. Augustini Dorica
45. Augustini Dorica
46. Augustini Dorica
47. Augustini Dorica
48. Augustini Dorica
49. Augustini Dorica
50. Augustini Dorica
51. Augustini Dorica
52. Augustini Dorica
53. Augustini Dorica
54. Augustini Dorica
55. Augustini Dorica
56. Augustini Dorica
57. Augustini Dorica
58. Augustini Dorica
59. Augustini Dorica
60. Augustini Dorica
61. Augustini Dorica
62. Augustini Dorica
63. Augustini Dorica
64. Augustini Dorica
65. Augustini Dorica
66. Augustini Dorica
67. Augustini Dorica
68. Augustini Dorica
69. Augustini Dorica
70. Augustini Dorica
71. Augustini Dorica
72. Augustini Dorica
73. Augustini Dorica
74. Augustini Dorica
75. Augustini Dorica
76. Augustini Dorica
77. Augustini Dorica
78. Augustini Dorica
79. Augustini Dorica
80. Augustini Dorica
81. Augustini Dorica
82. Augustini Dorica
83. Augustini Dorica
84. Augustini Dorica
85. Augustini Dorica
86. Augustini Dorica
87. Augustini Dorica
88. Augustini Dorica
89. Augustini Dorica
90. Augustini Dorica
91. Augustini Dorica
92. Augustini Dorica
93. Augustini Dorica
94. Augustini Dorica
95. Augustini Dorica
96. Augustini Dorica
97. Augustini Dorica
98. Augustini Dorica
99. Augustini Dorica
100. Augustini Dorica

Holfatorum Annales tradunt, quod, cum Waldemarus II. Rex Daniæ Hamburgensium urbem ad dedicationem coëgisset, illam dederit Adelberto Comiti de Orlemunt, Adolphi Holfatiæ Comitis fratri uterino qui cū illā nec vi, nec iure obtinere ac de se dēdere posset, Hāburgensibus priuilegia ac iura vendidit, in præiudicium hæredum Comitum Holfatiæ &c. Dicitur autem Holfatiæ Comes Adolphus, postea Vicarium Regis Waldemari, Albertum, apertō Marte cepit, ac Dannenbergam, vbi Rex Waldemarus captiuus detinebatur in vincula traduxit. Postea, inter Hamburgenses & Comites, vt plerique testantur, aliæ transactiones sunt factæ. Sed totum historiæ successum David Chytræus, in sua Wandalia, & Saxonia Alberti Crantzii continuatione, ita refert: Adolphus, inquit, tertius pulsus ab Henrico Leone, restitutus post proscriptū Leonē anno 1182 hic Adolphus, an. 1189. comitatus Friderici Barbarosæ in Palestina, dedit Priuilegia Hamburgensibus, ne quis arcē intra septē miliaria ad urbē ædificet, vt immunes à vectigalibus, & belli oneribus sint in Holfatia, &c. Eadem anno Henricus Leo ex Anglia redit, & Bardeuicū euertit. Stadā & Hamburgū recepit. Adolphus ex Palestina reuersus Hamburgam & Lubecā denuō cepit, auxilio Bernardi Vrsi Ducis Saxonia. Sed paucis post, Woldemarus Dux Slesuacensis, namurgum & Lubecā, auspiciis Daniæ Regis, Canuti sexti occupat, & postea cepit Adolphum, qui renunciās suo iuri, in patria Schouuvenburgk obiit. Hamburgæ Albertus Comes ab Orlemunt à Rege præfectus erat, qui deficientibus à Dano holfatis, & Woldemaro Rege, Henrico Comite Suerinensi capto, ius suū in urbē 1,000. marcis argenti Senatui vendidit. hoc libertatis Hamburgensium solidæ fundamentum fuit, Postea enim nullum iuramentum fidelitatis Ducibus holfatiæ præstiterunt, hucusque Chytræus.

Porro varias vrbis Hamburgensis casus, & perpeffas diuerso tempore calamitates historiæ commemorant. Nam, anno 810. Wandali, siue Willsi, qui Wandalia pars sunt, erecto præsidio Hamburgum cæperunt, Sed Imperator Carolus, anno sequenti, iussit vastatam urbem restaurari, constituens ibi Metropolim omnium aq̄ilonarium erigere, quod filius post eum compleuit Ludouicus, quando his limitibus eius ditio distincta fuit. Ab occidua quidem parte mari Britannico, vbi Bremensis tunc illi incorporata Ecclesia, A meridie; Albi flumine: Ab oriente, Pani riuo; & ab Aquilone, mari Danico, E dora flumine.

Grauem deinde afflictionē, à Normānis, à mare per Albim ascendētibus in morte Ludouici Imperatoris. vrbis Hamburgensis pertulit.

Idem postea rursus perpeffa, à Wandalis, Duce Godschalco eorum principe. Idem, Critone Lubecæ vrbis fundatore. hoc à Danis sæuientibus in morte Magni Ottonis, legimus contigisse, vt magnus semper numerus catholicæ plebis in Hamburgo trucidaretur. hoc nouissima & penē omnium grauissima Vandalorum irruptione patitur, sub imperio Henrici III. Præsule Alberto primo, Anno Christi M.LXVI.

Factum etiam est temporum successu, vt Archiepiscopus honor, qui prima fundatione Hamburgi semper fuit, Bremam transferretur, vnde nata est crebra inter Ecclesias Hamburgensem & Bremensem concertatio, de dignitatis primatu, de emittendis ad alienas prouincias Suffraganeis, & comprouincialibus Episcopis, Vltima Archiepiscopi Hamburgensis, quando solus adhuc Metropolita erat, legatio XX. Episcoporum fuit, ad remotas aq̄ilonares prouincias, vniuersum Daniæ, Suediæ, & Noruegiæ regnum, Ad Orcades, Islandiam, & Groenlandiam insulas. Et hinc tam frequens in urbem Hamburgensem ab ijs tentata sæuitia, quia pietate Christiana defecerant, cum scirent, illinc, primos ad se verbi diuini mystas, prodire. Quoties enim furor impius inflammatus Christianitatis odio sæuiebat in Christicolos, primi erant Hamburgenses ad supplicia, siue à Danis, siue à Vandalis intenterent.

In hanseatico fœdère, primo ordine sub Lubeca, societatis capite continetur Hamburgum cum Rostochio, VVistmaria, Stralsunda, Lüneburgo Ex quarum sex vrbium arbitratu, conuētus vel totius hanse, vel aliarum, prout res exigit, ciuitatum præcipuarum indicantur, conscribunturque.

Non est hic demum Hamburgensis negligenda cereuisia, quæ, quia lapida & præstans, in Saxonia & alibi passim commendatur.

Inuenio in choro maioris Hamburgensis Ecclesiæ inter varia Comitum Holfatiæ monumenta, etiam Benedictum eius nominis quintum Romanū Pontificem ibidem sepultum; de quo Albertus Abbas Stadenfis (auctor est antiquus, ex quo Crantzius plurima desumpsit, & ex Bibliotheca Rantzouiana; anno 1587. editus,) Adalgadus, inquit Archiepiscopus Bremensis duxit in Comitatu suo Benedictum Papam ordinatum, sed ab Ottone Imperatore depulsū, quem ille in Hamburg Custodia mancipari præcepit. Archiepiscopus vero ipsum cum magno honore vsque ad diem obitus sui detinuit. Sepulturæ inscriptio Hamburgi sic habet: Benedictus Papa, qui de sede Apostolica per violentiam remotus, & postea, cum reuocaretur; obiit Hamburgi quinto nonas Iulii, sepultus est hic.

BERGA NOR VVEGIAE.

BERGA, præcipua Norvegiæ Vrbs, rectâ in Septentrionem inter montes posita, antiquissima est, vt, euius Pomponius Mela, Plinius, & alij Græci scriptores meminerunt. Ita enim Mela: Thule Belgarum, inquit, littori opposita, est Graijs & nostris celebrata carminibus. In ea, quod Sol longè occasurus exurgit, breues vtique noctes sunt, sed per hyemem, sicut alibi, obscuræ, æstate lucidæ, quod per id tempus iam se altius euehens, quanquam ipse non cernatur, vicino tamen splendore proxima illustrat: per solstitium vero nullæ, quod iam manifestior non fulgorem modò; sed sui quoque partem maximam ostendat. Hæc Pomponij verba & vera sunt, & situm Thules, & eius dierum & noctium varietatem, & crepusculorum longitudinem, & Bergensem hanc urbem sibi cognitam manifeste declarant, si illud, *Longè occasurus*, sic capiatur, vt intelligamus, Solem longo tempore circa Horizontem velut occasurum, versari, & vix tandem occidere. Si sic legerimus: *Quod sol longè occasurus breui exurgit*, clarior esset & apertior sententia. Nec mirandum, si vocula desit, cum Pomponianæ sententiæ initium mendosum esse, Becanus accuratè obseruarit. Pro eo enim, quod scriptum est, *Thule Belgarum littori opposita*, legendum, *Thule Bergorum littori opposita*. Vadianus, cætera parum ad rem facientia philopof hatus, locum mendosum reliquit, nec excusari lætio potest, errore in ipsum Melam reiecto, cum hic perspicuè demonstrat, se optimè nouisse Thules à Belgarum littore immensum interuallum, dici longitudine annotata. Ne vero quis putet me de recentiorum obseruatione mendum hoc tollere, atque idcirco putet, Bergos Pomponio non fuisse notos commentitium que hoc esse, quod dico, Plinium audianus: *Sunt inquit, qui & alios produunt, Scandiam, Dumniam, Bergos, maximam q̄ omnium Nerigon, ex qua in Thulem nauigatur Bergos*. Haud dubiè Plinius ex Pomponio, vel eius præceptoribus accepit, vt nihil dubitandum sit, quin *Bergorum* litus, non Belgarum, & *opposita*, non appposita, sit legendum, Ex quo & illud liquet diligentem Melam fuisse, qui noscat Bergorum, qui populi Norvegiæ sunt, littori oppositam Thulem, cum Plinius Bergos à Norvegia secludat, Berga autem siue Barga, vel Bergen, vt Pirckhammerus, vel Berges, vt Sigismundus ab Herberstein, vel denique Bergæ vt specula, dictio est Cimbrica, cuius interpretatio, vt bis situm, portus capacis que nauium stationis, commoditatem haud ineganti consideratione, ex Becani philosophia designat. Berg, siue Barg, earum vocularum vna est, quæ conuersa, contrarium notant. Primo suo significato montem indicat. A Barg autem sit Bergen, siue Bergen, quod est abscondere & occultare. Et quia, quæ conseruata volumus, maximè occultamus, transfertur, vox ad conseruationem. Hinc dicimus, Scepen bergen, pro eo, quod est naues in tuta statione collocare, atque ex eo, nomen Berg, ad portum stationem que nauium significandam, transiit. Primi enim parentes à diluio in montibus se feruarunt ab vndis, ad cuius rei memoriam sempiternam, omne genus cõseruationis occultationis que, qua nos à periculis tuemur, à montis nomine appellarunt. Quod si autem retrogado modo hanc dictio nem Barg legas, contrarium, & tamen idem designans sonabit. Grab enim significat omnidè deorsum, siue depressi, quo nomine, quodve genus fossæ intelligitur, & intra alia sepulchrum. Hinc Bergen, portum etiam designat, eò quod in eo naues ab Oceani furore feruentur, & in tuto extra periculum collocentur. Vtranque nominis rationem Vrbs Bergensis situs, accuratè defendit. Quippè, que montibus vndique altissimo etiam portu, tutissimum nauibus recessum præbet.

DE ETYMOLOGIA CIVITATIS BERGENSIS IN NORWAGIA SITÆ.

Noruegia regno subiecta est Berga potenti,

Vrbs mercatura sat bene nota sua.

Vrbs hac alijs Hansa secedere iunxit.

Non contemnendum quas decus, inter, habet.

Nec, quod inaccessos est inter condita montes

Temporibus præcis Berga vocata fuit;

Sed quod veliferis studio est satis apta carinis,

Naufragio merces eripit atque gratis.

Porro inter cætera Noruegiæ opida quæ multas habet, Berga est ob mercatorum frequentiam, variarumque mercium copiosam conuecturam, Emporium celeberrimum, nomen habens à germanica dictione, *Bergen*, quod vel abscondere, vel conseruare significat, nam is locus nautis, tempestates, in procelloso mari perpessus, sæpè tutum portum optatamque salutem præbuit. Fir autem ad hunc portum frequentior aditus per Sinum Carmelunt, qui per tortuosas fauces, rupibus vtrinque incumbentibus, inæquali latitudinis spacio, ad loca interiora per aliquot miliaria ingrediens, in extremitate ob singularem sui profunditatem, occasionem dedit, vt eo, quo nunc est loco, hoc oppidum edificaretur. Nam 200. lastarum naues, vel etiam grandiores, sine periculo per sinum prouectæ, ad Bergam penetrare, ac proximè ad ipsas propè casus mercatorum vel anchoras iacere, aut faxis funes alligare possunt. Distat autem Berga à Schagen (quod opidum est in extrema versus Boream ora, Iuriæ nautis longè notissimum) miliaribus propemodum 80. habet diem longissimam 20. breuissimam 4. horarum, ciues & incolæ partim Germani sunt, partim Noruagici, quibus variæ nationes sunt admixtæ, à parte occidua regia est arx, cuius præfectus regis negotiis ac iurisdictioni latissimè præest. Est ibi sedes Episcopalis subdita Nidrosianæ metropoli, cuius Episcopus inter reliquos eius regni præfules, summam obtinet auctoritatem. Edificia vrbs elegantiora vel diuino cultui, vel priuata sunt, reliquæ habitationes leui structura consistunt, parietes ex ligno compacti, recta virenti cespite costrata. Germanorum ac Hanseaticæ societatis mercatores (quæ 72. complectitur vrbes) residentia amplissima est, & ad mercaturam maximè accommodata, nam ea vniuersum latus ac marginem profusus (quem vulgus est, & ad mercaturam maximè accommodata, nam ea vniuersum latus ac marginem profusus (quem vulgus *dis VVage* vocant) longissimo tractu amplexa est: domicilia sua, quæ *garten* vocant, coniunctim habent. Pro diuersitate regionum, vnde profecti sunt, diuersa habent hypocausta, ita, vt Lubecenses, Dantiscani, Brunsvicenses, Hamburgenses, suas quisque proprias habeant & separatas ad portum stubas, germanicè *boden*, ad quas vrbum suarum, vnde oriundi naues aduectis mercibus exonerant, aut auhendis replent, atque in Germaniam remittunt. Causa instituendi hoc in loco Emporium & mercatorum societatem, hæc fuit, quòd cum regnum Noruegiæ amplissimum (quod nempè ad 250. miliaria in boream extenditur) hominibus, vrbus, pagis atque arcibus progressu temporis, mirum in modum augeteretur & excoleretur, essetque permultarum rerum quæ humanis vibus inferuire solent, nisi aliunde importarentur, magna in opia pertimescenda, præsertim in frumento ac terræ frugibus, quæ ob raritatem radiorum solarium, obliquissimè ibi in terram cadentium, ad suam maturitatem peruenire nequeunt, reges huic malo succurrere volentes salubri consilio, vicinos ex vrbus Germaniæ mercatores, securitatibus, priuilegiisque ad hoc liberaliter propostis & concessis, euocandos in regnum atque inuitandos esse censuerunt; & hanc urbem tanquam oportunitate portus commodissima, mercatorum communem sedem & residentiam esse vouerunt. Vt que tranquillitas & iustitia prima in hac societate eo esset durabilior, Curiam, quam Contor vocant, certis statutis atque legibus ordinauerunt, quales Contor vel curiæ in hac Europæ parte quatuor existunt, Brugis in Flandria antiquissima, secunda Londini in Anglia, tertia Neogardiæ in Moscouia, quarta verò in hac vrbe Berga, de qua hæc instituta est narratio, frequentantur. Ex hoc regum Noruagiorum instituto, hoc commodi consecutum est, vt omnium rerum, præcipuè frumentorum omnis generis copia, annuatim ad hanc urbem ex varijs regionibus & vrbus deportaretur, quæ deinceps per mercatores ibidem residentes, in diuersa regni loca vel venditione, vel permutatione incolis aduehitur atque distribuitur. His rationibus non solum per totam Noruagiam annona plurimum subleuatur, verum etiam vrbus maritimis, imò toti Germaniæ multis modis commodatur, dum ex Noruagia multis iisque grandibus nauibus pisces aridi singulis annis, maxima copiâ inuehuntur, vnde plurimi in Hanseaticis vrbus ciues suas augere opes & fortunas solent.

- A. Das Schloss
- B. Rathsplatz
- C. S. Marien, Die Trappisten klostere kirch.
- D. Die Kaufmanns- & wege- Straß- Schenk.
- E. Die Trappisten klostere Kirchhofs und begr.
- F. S. Michaels- am Berg.
- G. S. Marien
- H. Haupt- der Stadt von der Trappisten kirch.
- I. A. J. S. Craon.
- K. Thamborgs und Schuls.
- L. Hofplatz von den Trappisten.
- M. Central- der Stadt.
- N. Die alte kirch- vor der Cerch.
- O. Der Stadt- hof.
- P. Ein garten- teil.
- Q. Der Stadt- markt- normal.
- R. Die wege- zu Fenne- & Orgund- porten.
- S. Das Raths- hof- garten.
- T. Eine- Raths- manns- garten.
- V. S. Johans- wall.
- X. Die- wege- Vesten- in- der- stadt.

Hieronymus Schöner suus
manu delineavit

solent. Ut autem residentium numerus aliqua ratione coarctaretur, neque hæc societas omnibus, sine discrimine æquè pateret, certos ludos ad deterrendos deliciares instituerunt, quos *Gantenpils* vocant, in quibus aut virgis caduntur, aut in cœnum conijciuntur, vel subter naues aquis immergi, per funem trahuntur, vel fœtido fomite incenso, aut fumo terro excitato in corbe suspentur. Hi ludi quamuis non parum inciuilitatis præferant, tamen inuentos esse ad lautioris fortunæ homines deterrendos, nullum est dubium. Quod ad Bergenſe attinet Emporium, sanè nullum eo in tota Noruagia celebrius est vel antiquius. Ex omnibus eius regni prouincijs ac ciuitatibus, quicquid est præcipuè verò induratorum piſcium, eò aut per mare maioribus ratibus, aut per lacus ac fluiuos ſcapis & paruis nauigijs defertur, aut per equos eò vehitur. Piſces frequentiores, alii ſalpas, alii ſtrumulos vocant, Germani *Rotſcher* vel *Stockfiſch* dicunt, quorum laudatiſſima captura eſt in Ianuario, dum frigus ſuper eſt quo indurentur. Nam qui clementioribus menſibus capiuntur, marceſcunt, neque idonei ſunt, vt exportentur. Eſt & genus piſcium, quod *Helleſtunder*, vocant Rocharum ſpeciem præferens, longitudine 6. vel 5. pedum. Hos piſces ob magnitudinem diſſecant, ac craſſiores partes *Reckeling* reliquis tenuiores & pinguioreſ *Raff* appellant, quæ ob dulcem ſaporem in delicijs habentur. Eſt & pellicum ibi precioliſſimarum mercatura celebriſ. Captura piſcium exercetur, non ſolum in mari aperto, ſed etiam in ſinibus ac lacubus, quorum aqua maxima ex parte dulciſ eſt. Indigenæ Nidroſiam inhabitantes, piſces ijs locis coemptos nauigijs Bergam deuehunt. Nauigant & Bergenſes Nidroſiam, ac certis anni temporibus cum ciuibus ſuas exercent negotiationes. Paucos ante annos Angli fretum illud, quod inter Noruagiam eſt, & Gronlandiam, nauigando tentarunt, & vltra Caſtrum Warthus, quod in extremis Noruagiæ ſinibus ad Septentrionem eſt, ad centum miliaria progreſſi, alij ad Colmigræ Emporium, alij ad Kilke verſus Orientem circa promontorium S. Nicolai ſitum nauigant, vbi cum Ruſſis per ducenta miliaria eo venientibus, negotiantur. Merces ijs in locis ſunt pelles varij generis, ſeuum, cera, linum, &c. Horum ſagacitatem imitati Bergenſes, ſuas quaſdam naues ſingulis annis eò mittunt ad Caſtrum Warthus, vbi & piſcantur, & ab incolis eius regionis exiguo precio piſces coemunt, quos Bergam deuehunt: ſed non ceſſant etiam hodie aliæ nationes huc nauigando penetrare. Nam & Galli & Scoti extrema Noruagiæ littora niuoſis ſcopulis ſubiecta, circum nauigando, ſinum Warthuſienſem ingreſſi, partim ipſi hamis piſcantur, partim ab incolis piſces emunt, quibus ſuas implent naues, Nonnulli per eundem ſinum qui paulatim ſe latiffimè extendit, ad Euronotum deſcendentæ, à Warthus Kildinum verſus 28. miliaribus in de diſtans, & inde ad Malmos, quod à Warthus 40. ab eſt miliaribus. Eſt autem Malmos Emporium, ad quod Ruſſi & aliæ nationes certis anni temporibus ad cõmutandas merces conuenire ſolent, in hoc autè ſinu inſula eſt ſuper quâ Warthus eſt extructa, vt circumnauigari poſſit. Hanc arcè Sereniſſimus Rex Daniæ Fridericus I. impoſito præſidio ac tormentis bellicis aduectis ita firmavit, vt nauibus aliquot eo miſſis totum illud Septentrionale pelagus à prædonum incurſu ac vi facilè defendere tutariq̃ poſſit, ob id nauæ arcis præſecto, nomine regis, veſtigal numerant. Hæc obiter propter recentes ad illa loca nauigationes Bergenſium, inferenda duxi. Supra dictum eſt Bergam commune veluti horreum eſſe totus Noruagiæ, cuius præcipua opulentia in piſcationibus & pecoribus conſiſtit. Nam frugum illa tellus non adeò ferax eſt quæ cibis & potibus ſufficiant, ſed toſtas ante fruges mercatores inuehunt miſcendis potibus, & mixtum iam potum & excoctum permutant piſcibus aridis, quos ingenti copia emittit Noruagia. Cùm circa annum 1280. orta fuiſſet inter Regem, & mercatores controuerſiã, ob quaſdam non ſeruata priuilegia, & portus paſſim obſiderentur à mercatoribus ne quid inueheretur, tanta repente extirrit annonæ caritas, vt rex ſtatim ad pacem reſpexerit, ac perpeſſa damna mercatoribus reſtituerit. Sunt enim mercatores ſuorum priuilegiorum veterumque conſuetudinum tenaciſſimi. Cùm anno 1450. plus minus, quidam Olaus miles Germanos mercatores Bergæ nouis grauaminibus moleſtare, neque modum, poſt factas ad Regem querelas, huic rei adhiberet, eum vnà cum Epifcopo Bergenſi, ſua autoritate tumultum ſedaturo, occiderunt. Sæpè hoc opidum, quod ædificia lignea ſunt, incendijs deformatum, sæpè à prædonibus direptum fuit. Nam circa annum Chriſti 1348. piratæ, quos Vitalianos vocabant, Bergam occupantes, & Anglorum Germanorumque & ciuium bona ſine discrimine diripuerunt, & eiectis ex opido omnibus incolis, in Germaniam auexerunt: qua violentia in poſterum moti Mercatores, aliquot grandia tormenta ænea ſibi compararunt, quibus ad auertenda eiufmodi pericula vti conſueuerunt.

STOCKHOLMIA

STOCKHOLMIA, quam plures Holmiam, Rutheni Stocolnam, Germani Stockholm nuncupant, sic dicta quod ex-
tracta sit in peninsula, quam Holm vulgo vocant, in sinu Meller sita est, qui eius est amplitudinis, vt aliquot insulas
complectatur, quarum præcipua altera Timolfoe altera Suartfoe dicitur, vtraque caltro & ædificijs ornata. Est
autem Stockholm totius regni Sueciæ ob celebre Emporium & frequentem mercatum sedemque regiam opidum
præcipuum ac loci natura munitissimum, quod in hoc sinu aliouin profundissimo ita locatum sit, vt excepto exi-
guo spatulo, maximis nauibus circumnavigari possit. Ad hunc sinum sit aditus ex mari orientali, quod Mela sinum
Codanum vocat, per quasdam angustias, scopulis vndique è mari extantibus, quos illi Scheren vocant. In primis
huius aditus faucibus castrum est, ab altera parte tignis in fundum festuca adactis, ac subleuis firmatis ita ingressus
arcatur, vt in, vel extra nauigaturi, tormentis ad eam rem dispositis, facile cohiberi possint. Totus autem ille tra-

ctus angustioris sinus ad Stockholm vsque 3. miliaribus in longum extenditur, postea sinus paulatim ita se dilatat, vt nonnullis in locis
ad 10. miliaria extendatur. Huic Emporio per magnam ad negotiationes exercendas oportunitatem suppeditat dictus Sinus, qui cum
longè lateque veluti per brachia se extendat, multoq; ex diuersis regni locis fluuios recipiat, ad quorum littora arces, & insignia ali-
quot opida sunt sita, perfacile fit, vt nauigijs merces vltro citroque veli transportarique possint. Ad boream iacet metropolis in Vplan-
dia Vpsholm, sedes Archiepiscopi ac Primatis Sueciæ, post hanc paucis miliaribus est Orofia, vbi sedes est Episcopalis: in eodem littoris
tractu ad occidentem iacet Arboga, deinceps Torlylla arx: è regione Stockholm in occasum versus, est alia Episcopalis ciuitas, Sren-
gnis, à qua non procul iacet arx Gripsholm. Hæ sunt ciuitates & arces, quæ ad situm dicti sinus VVeller adiacent, ad quas perfacile, quic-
quid mercium ex Germania alijsque regionibus Stockholmiam aduehitur, nauigijs deportari, vicissimque Sueciæ merces inde retrò de-
ferri possint. Merces autem præcipue quæ eo ex ciuitatibus maritimis deferri solent, hæ sunt, Pannus Anglicus & Germanus, sal, lupu-
lus, vina, cereuisia, triticum, fructus arboræ, linthea nobiliora, purpura, bislus, variaque ex auro argentoque confecta ad splendorem orna-
menta, item diuersa suppellectilia ad vsus domesticos destinata. Ex Stockholmia vicissim hæ merces ex varijs regni locis eo conuectis, in
Germaniam atque alia loca mittuntur, ferrum, æs, chalybs, cuprum, pisces varij generis, pelles mardelle, sabellina, aliaque plures minus
nobiles, seuum, butyrum, casei, equi, &c. Ex hac mercium commutatione Stockholmenfes ciues res fortunasque suas solenter augere at-
que stabilire solent. Est iuxta opidum arx regia adeo densis muris munita, vt vel tormentorum ingentium ictibus minime subruat aut vi ali-
qua capi posse videatur. Cum Stockholmia ab antiquissima memoria sedes regia præcipua sit habita, solent hic Reges, pro veteri gentis
instituto, diademate insigniri. Habere Sueci multis retrò seculis ex sua gente reges vsque ad tempora reginæ Maragrethæ VValdemari
tertij filia, quæ circa annum 1360. Danicæ, Norvvegiæ ac Sueciæ, subactò Alberto Rege Suecico, trium regnorum compos, pacificè regna-
uit ad annum 1376. Huius reginæ temporibus, Primates & Proceres trium regnorum borealium, Helmitadij (quod Hallandiæ opidum in
Sueciæ finibus situm est) conuentu habito, vnanimi consensu statuerunt, vt tribus Regnis borealibus vnus Rex in posterum præficeretur,
vt pax atque vnio inter ipsos tanto effet firmitor atque stabilior. Cum igitur mortuæ reginæ Ericus Pomeraniæ Dux successisset, concordi
omnium procerum consilio atque iussu rex trium regnorum eligatur, Anno salutis 1411. hæc conditionibus inferis, vt Rex Suecos
in regno arcibus præficeret, & vt regium censum, cum præfens adesset, totum, absens, dimidium acciperet. Post hunc Christophorus
Bauarus, vnanimi procerum voto electus, trium regnorum gubernacula per annos 9. suscepit vsque ad annum 1448. circa quæ tempora
Christianus primus ducta Christophori regis vidua in coniugem, Anno 1462. ab Episcopo Vipalensi procerum vnanimi consensu, Stock-
holmia Rex salutatur consecraturque, sed annis 7. elapsis, Carolum Canuti, quem antea elegerant, repetiuerunt. Mortuò Christiano, ac
succedente illi Ioanne filio, cum Sueciæ proceres ex gente Suecica Stenonem regno præficerent, & ob id Ioannes bellum Suecis quasi
recedentibus à pactis iniis, faceret, Stockholmiam circa annum Christi 1497. postis ab vna parte in monte Bruck castris, & ab altera par-
te classe circumducta, arctissima presit obsidione: Stenonemque, vt se ac opidum cum arce dederet, coegit, tandemque Stockholmij 25.
Nouemb. die, Anno salutis 1497. à regni proceribus rex proclamatus, diadema suscepit, & vt quidam historici perhibent, Anno 1499. fe-
ria tertia Pentecostes, Ioannis Regis filius Christiernus 2. in publico regni conuentu Stockholmij Rex nominatur, eique de more gen-
tis, Vexillum regni Sueciæ traditur. Sed Sueci, non post multa tempora articulos quosdam in prioribus pactis conuentilque
non seruat, allegantes, prorsus se à Ioannis imperio auerterunt, Stenonem secuti gubernatorem: quo mortuo, in locum eius
Suantonem successerunt: vnde postea grauissimum est bellum exortum, vt tandem Ioanne nouos in Dania contrahente exercitus, Anno
1503. Christiana Ioannis regis vxor ac Ernesti Ducis Saxonie Electoris filia, in arce Stockholmensi accerrimè obsessa sit, quæ cum post
perpeffam durissimam obsidionem atque famem, se atque arcem in Suecorum potestatem certis conditionibus tradidisset, Aluastræ in
coenobium S. Brigittæ sacrum delata, aliquamdiu captiua detenta, ac tandem intercessione quorundam, libera, ad regem coniugem per-
ducta est. Cum igitur Ioanne rege Anno Christi 1513. in fata concedente, filius eius Christiernus II. regnum bello reperiturus, multis sub-
iectis opidis, ad interiora regni Sueciæ progressus stolckholmiam, facta aliquamdiu obsidione, certisque cum hoste tandem pactioibus
initis occupasset, miserabilis clades raroque audita calamitas in hoc opido primatibus ac proceribus regni accidit. Christiernus enim iam
in regem Stockholmia susceptus, ac voti sui compos factus, siue quod vlturus esset quæ non rectè in maiores suos Suecos designasse ar-
bitratur, seu ab infesta genij sequitia immanique iracundia præceps facinus, à tempore Marij ac Syllæ prorsus inauditum, aggressus est
nam multos regni proceres atque nobiles cum præcipuis opidi ciuibus crudeliter trucidari præcepit, inter quos Vincentius Scharens-
& Matthias Strengegensis Episcopi periere. dirisne exagitatus hæc fecerit an quod factioibus & rebellionibus hoc terribili exemplo,
quos aut excitas aduersus maiores suos aut oriturus suspicabatur, finem esset impositurus, in medio relinquo, certè grauius eum hac
cade in Denn peccasse, ideoque in poenam incidisse constat. Nam postea, non solum regnum Sueciæ amisit, verum etiam duobus
reliquis regnis Dania & Norvvegia prorsus exutus est. Errauit in hoc plurimum, quod imperium stabilis esse putauit, quod vi fit,
quam quod amicitia adiungitur, nam verissimum est dictum, facilius iusticia & clementia regna parari solere, difficulter vero sub tyran-
dide retineri. quo igitur modo confirmada sibi regna putauit, eo illis potissimum excidit Rex Christiernus, cui deinceps Gustauus Erich-
son, Suecus nobilis, popularium suorum, ac Lubecensium subnixus auxilio, in regno successit, cuius posterij illud hodie possident.
Hæc vrbs anno post Christum natum 1497. insigni affecta est clade de coelo. Nam fulmine tacta, pene tota conflagrauit. Perierunt in
ipso incendio ad mille sexcentos homines. Foemina quoque plures & sine numero puellæ, nauibus res suas inuexerunt cum paruulis
inderant & viri non pauci. Prius quam verò soluerent, ingrebat promiscuum vulgus incendia declinans, & oppletæ naues tanta mul-
titudine subfederunt, miseruntque omnem illam multitudinem.

M I N D A .

MINDA, Episcopalis Saxoniae vrbs perhonestā, aucta ea dignitate, primāna VVidkindi fundatione, à Carolo Magno, qui hunc Episcopatum inſtituit, quemadmodum & alios, Verdenſem, Paderbornenſem, Bremenſem, Oſnaburgenſem, Salingia denſem, Hildeſemenſem, & Halberſadenſem, ad diuturnas populi ſeditiones compeſcendas. Quod intelligeret inſrenem Saxoniae populū, ferocemque eius gentis animum poſſe religione contineri atque molleſcere, armis verò placari non poſſe. Cum nullum omninò vinculum ſit, quod politicas ſocietates arctius colligat, quā vnā & ſola orthodoxa religio, quā à religando Lactantius contra Ciceronem deducit. Quod quidem ſalutare vnitatis, & firmiſſimum Imperij munimentum ac vinculum, quando in Germania & Belgio, inſauſto noſtro æuo ruptum diſſolutumque vidimus, quantis calamitatibus florentiſſimā politiae implicatae fuerint, nemo eſt qui neſciat. Proinde Carolus Rex, ſubacta & in prouinciam redacta Saxonia, octo Episcopis, non Ducibus eam diſtribuit. Henricus Imperator pater Ottonis, cum annus ageretur, poſt natum Chriſtum, D. CCC. XLVIII. deuicta Dania & Iutia, quae veteribus Cherſoneſus Cimbrica dicebatur, armorum ſtrepitu ac gladio victos parere cogit, conſtituto apud Heidebam, quae nunc Slefuium dicitur Marchione. Verum quia nō eſt diuturna poſſeſſio, in quam gladio, nulla regionis habita conſideratione introducimur, Dani, ſumpta audacia Marchionem ſuum cum omni militum praefidio trucidant. Hinc Otto Imperator, nouis deductis in Iutiam copijs, cum hanc Danorum rebellionem vltus fuiſſet, obſeruauit, robuſtiſſimam gentem melius manuſerudine & religione, quā ferro, ſub iugo contineri poſſe, itaque Marchionatus à patre inſtitutum ius, paſſus eſt antiquari, & tres in Dania Episcopatus inſtituit, alterum Slefui, alterum in Ripa, tunc non contemnendo oppido, tertium, in VVandalis Hollatiae propinquis, in oppido Oldenburgo. Porro Minda, propitio ad negotiationem ſitu, commendatur ob famoſiſſimum n fluminum concurſum. Viſurgum enim flu. hanc vr̄bem irrigat, Ptolemaeo, Celti, & Paterculo, Viſurgis: Straboni, Biſurgis: Sidonio, Veſatis, & ex Hadriani lunij obſeruatione, Ouidio, Itargis: nunc, Veſera, Vulgò, **Die Weſer**, ex Heſicis, ſeu Abnobijs montibus ortus, nobiles Haſtia vr̄bes alluit, per Saxoniam & VVeſphaliam vehitur, donec Bremenſem dioceſim praterlapſus, mari Cimbrico miſceatur, Fluminibus corriuatur Lexna, Allero, item Fulda, & VVerra, quae Minda recipiens, eorum aquas, appellationesque abſorbet. Hinc, quia nauigabilibus aquis Minda copioſe inſtruitur, quarum vſu, varia ex intima Germania adportantur merces, quales vicifiſim marinas, quas Brema, per Viſurgum, aſſatim praebet, larga aduecti one reſundit, gratiam negotiatoribus reſidentiam exhibet. Eam ita Hammelmannus in ſua vr̄bium VVeſphalicarum Synopſi, commendat. Mindenſis vr̄bs dicta, per VVidekindum, **Minden**, amoeniſſima, & munitiſſima, eſt, ex nauigio VVeſeræ, cuiusque alluione, amoenitatem, piſces, & alia comoda ſentens, coquit bonam cereuiſiam, vicinis multis gratiam, varijsque mercaturis abundat. Non dicam, de tribus Collegijs, inter quae eſt Cathedralis Eccleſia. Laudauit carmine hanc vr̄bem Bernhardus Luderus. Sed de primis eius intijs ita Munſterus. Cum VVidekindus, primarius Saxoniae Dux, ad ſidem Chriſti perueniſſet, permiſſe Carolo Imperatori Arcem ſuam, ad fluium VVeſeram, vt in ea firmaret Episcopo locum, capax enim amborum fuit. Ita, vt Episcopo diceret, Mea atque Tua erit communi iure, Arx iſta, vt inde, Saxonum lingua, **Mindyn**, dicitur: ſed temporum ſucceſſu, ex l, y, factum eſt, vocaturque ciuitas iſta hodie Minden. Fundata eſt autem Eccleſia intra muri ſeptra, quod hodie quoque conſpici poteſt. Nam veteris veſtigia muri etiamnum extant. VVidekindus igitur, acerrimus initio Chriſtiane fidei & Caroli Magni hoſtis, cum prima religionis verae hic Minda coepiſſet initia, eius quoque vr̄bis, & Eccleſiae promotor fuit. Cuius quidem Euangelicam illuſtrationem quia in ſua Saxonia Crantzius non illepide recenſet, liber eam & hic paucis commemorare. Cum annus, inquit, Chriſtiane ſalutis, poſt ſeptingentos octogefimus quintus ageretur, & iam tempus veniſſet ab alto miſerendi, VVidekindi viſitatus à Domino, ad lumen reſpexit: & iuncto ſecum Albione, viro primario, qui trans Albi dominaretur, in ea quae nunc eſt Hollatia, interueniente ex aulicis quodam ad regem Carolum, qui ad Viſurgum caſtra habebat, perducitur, Chriſti Baptiſimum, iam ſponte depoſcens. Tradunt nonnulli, Regem tum in Bardervico conſeſſiſſe, cum ad eum VVidekindus perueniſſet, alij etiam adijciunt, in Minda illi fuiſſe ſalutis initium. Tradunt enim Ducem, ſcrutandi auidum, lembo, per pronum flumen deuectum, lacero habitu, inter ſtipem poſcens conſeſſiſſe. Cumque ſacraſſimo die Paſche, ex more Chriſtiano, omnes ſacram communionem ſubirent, vidiffe VVidekindum ad os regis, ludibundi ſpeciem pueri: eoque cōterritum miraculo, Chriſtiana ſacra poſtulaſſe. Rex, ſuſceptos in gratiam, inſiſit baptizari: ipſe ſuis manibus VVidekindum, honoris gratia, ſuſtollens. Haecenus quidem Hamburgeniſium Decanus, Crantzius: qui id elegij huic patriae tribuit, quòd in ea VVidekindus, ſit primū Chriſto initiatus. Quamquam eam gloriam alij Mindenſibus, ereptam velint, vt Roleuingius, qui ſcribit, quòd VVidekindus, falſorum Deorum deſerens cultum, & in gratiam à Carolo Rege admiſſus, arcem ſuam receperit, in vicina opidi Oſnaburgenſis, iuxta Rullam Monasterium, cuius arcis etiamnum veſtigia reſtant, **Widkeſburg**, apud ſtagnum miraculoſum, fundo & altitudine carens. Hac ergo ſua Arce recepta, curauerit VVidekindus aſſicari Eccleſiam, nomine Bethlem, in qua, velut Chriſtus natus in Bethlem, ille per Baptiſimum veterem exuere hominem, & renaſci voluerit. Eam Eccleſiam etiamnum contracte Beelheim nuncupant, qua de re, in vſu etiam eſt apud ruſticos eius loci cantio. Crantzius tamen etiam, in Saxonia lib. 2. cap. 13. in Bardervico VVidekindum & Albionem, veniſſe ad Carolum, & ibi eos Chriſto inclinaſſe ceruices, ſcribit. Annales autem cuiuſdam Benedictini coenobiarum anonymi, commemorant, veniſſe vr̄tūque ad Carolum, in pagum, nomine Bardengav, & tandem datis obſidibus, per Amalvvinum ad conſpectum Caroli veniſſe in Atiniao villa, & ibi baptizatos eſſe. Crantzius ruruſ, in Metropoli lib. 1. cap. 4. diuerſum habet. Sunt qui iſtas hiſtoriarum ſententias hunc in modum conformare ſtudeant, vt belli hi duces, ad Carolum in Bardervick venerint, ibique ſint facti catechumeni, ſed poſtmodum vel in Beelheim, vel Minda, ſint ſalutari aqua lauacro, in verbo vitæ, regenerati. Vt vt ſit, VVidekindus, poſtquam Chriſto acceſſit, pura ipſi religio cordi fuit, cuius ordinatione Minda, vr̄bis formam induere coepit, commonſtrato Arcis ſuae vicino loco, vbi primum Eccleſia excitata, & prima vr̄bis Episcopo habitatio aſignata eſt. Is Herimbertus fuit, rara ſanctitate & doctrina pollens, de quo plura in ſua Metropoli Crantzius, vbi reliquos ex ordine ſucceſſores, & ex eo Hammelmannus, lib. de illuſtris VVeſphaliae viris, recenſet.

Circa annum tertium, poſt mille quadringentos ciuitas Mindenſis, pontem illum, magnis molibus lapidum in pedes coniectis, firmauit ſuper Viſurgum: Sed nulla vis par eſſe poteſt, intumeſcenti glaciali flumini, diſſectus quippe fuit, quibuſdam locis, maiore tamen parte conſiſtente.

Crantzius, in Saxonia lib. 10. cap. 24. Ciues Mindenſes, in ſua ciuitatis concilium tumultuantes, ipſum vr̄be eiecerunt, vxoribus poſt eos in curribus per contumeliam miſiſis. Egere quod poterant, cieciti: primum manu iniuriam vlciferentes, & incendijs graſſantes. Ex primarijs tumultus authoribus, quendam deprehensum foris, quidam ex proconſulibus ſua manu appendit in arborem. Inde iure agere conſiſtus, idem ad Robertum Romanorum Regem contendit: ibique ciues euocatos, & non comparentes, banno ſubijci curauit imperiali. Quo iure vicinos illos Principes, qui tuebantur, auertit: inuectionem rerum prohiberi obtinuit, & fame compulſit, recipere quos per iniuriam, eiecerunt.

Narrat Tacitus, Drulo in Cheruſcos pergenti, cum caſtra haberet inter fluuios Amuſum, & Viſurgim, ſtatim Angriuarios à tergo deſectionem feciſſe, ex quo loco non obſcure ſitus Angriuariorum intelligi poteſt. Ex quibus etiam colligitur, inter Angriuarios & Cheruſcos Viſurgum terminum fuiſſe. Vbi enim hodie Minda, opidum conſtitutum eſt, initium habuiſſe Cheruſcos videtur, vnde conſtat Cheruſcos vltra Viſurgim habitaſſe Angriuarios. Nam ſuperiorem partem Monasterienſis Dioceſis, cum eo tractu VVeſphaliae, qui ad Archiepiscopatum Colonienſem pertinet, eos occupari ſuſpicamur, ſuperſunt hodie reliquiae nominis Angriuariorum. Nunc Archiepiscopus Colonienſis, Angariae Dux inſcribitur. Et vicus ſuper eſt, cum Caſtro, in limitibus VVeſphaliae, inter Oſnaburgum, & Heruordiam, Engeren dictus. Haec, de hiſtoria & antiquarum gentium ſitu, pro huius loci anguſtia, & conditione paucis ſint dicta. Non facere tamen non poſſum, quin vel memoriam ſaltem reſtricem earum calamitatum quas proximis motibus pertulit, dum iam ab his iam ab illis partibus occupata, tandem à milite vi expugnata, miſere ſpoliata & horrendis caedibus ſecdata fuit: quae mala non niſi longinqui temporis tractu ſanari poterunt. Factum id fuit anno 1626. menſis Iunij die 11. quo obſeſi poſt accerrimam oppugnationem, tandem vi oppreſſi, plerique omnes vnā tam multus omnis ſexus & ætatis hominibus perierunt, adeo vt ex 2500. ciuibus, militibus & ruſticanis hominibus vix 20. viuī euafuerint.

MVNDEN.

MVNDENSIS, ad visum
 gum flur: Saxonie Vr-
 bis, genuina declinatio.

EISLEBIA.

EISLEBIA Comitatus Mansfeldiæ, qui superiori Saxonie inter Salam amnem & VViperum infertus est, Metropolis, antiquitate & situ commendatur. Appellationem siquidem ab Iside Aegyptiaca, consequta putatur, quæ Tacito teste, oras Suenicas, vicinaque loca, post mortem mariti Olyridis, peragraverit, & Eislebie, domicilia fouerit. Situ est salubri & optimo, solū habens tam in superficie, quā in fundo fertile; ibi frumenta, hic metalla, largo proventu suppedant. Erucitur enim eius visceribus, propè Eislebiam, Mansfeldiam, & Hochsteden, lapis niger, ac fossilis, cuiusmodi is est, quo in laminas tenues secto regularum loco, vitur, nonnullis Ardosa vocantur, is picæ ærilque plurimum obtinet, ac metalli minimè occulta habet indicia: conspicitur enim in superius auri, cupriue color. Hunc itaque, ingenti copia erutum, ex montibus lignisque circumpositis, exurunt, incensus autem odorem emittit eundè, què lithantraces, seu carbonarij lapides, at, si contingat placidas pluias ignem conspergere, tantum abest, vt extinguatur, vt maiores etiam flammæ excitet, lapisque eo citius liqueat, quòd bituminis picifue non obscurum est indicium. Neque hoc tacendum, cum ludentis naturæ miraculum non immerito videri queat, quod is lapis manifestas ostentet insipientibus animalium ferrè omnis generis effigies, ramentis ac lineamentis auri coloris, ita, vt quiduis, primo intuitu, dignoscere queas, affirmant nonnulli eorum saltem animalium, quæ propinquus Eislebia lacus gignat, cum præ se ferre imagines, cuiusmodi sunt piscium, anguillarum, carpiorum, ranarum, verum alij perhibent, etiam aliorum animalium figuras eum exhibere ad vnguem, vt pote gallorum gallinaceorum, & Salamandrarum, quin & in quodam eorum lapidum, Pontificis cuiusdam barbati effigiem, triplici diademate ornatam, multis conspectam aiunt. Porro Eislebiæ, præficus temporibus, multa commemoratione digna sunt gesta. Vt enim pleraque taceam, hic saltem commemorare iuuabit, quod cum annus ageretur octuagesimus secundus, supra millesimum, conuentus ibi primatum Saxonie habitus fuerit, qui in iunctu Gregorij VII. Pontificis Maximi conspiratione contra Henricum IV. facta, regem sibi elegerunt Hermannum Lotharingæ Ducem. Qui arcis Eislebienfis præsidio fretus, aliquantisper Imperatori restitit, eiusque exercitum ex Frisonibus collectum, Ernesti Mansfeldiæ comitis auxilio, fudit. Vnde euenisse aiunt, vt oppidi Islebiensis vicus, qui hodie corruptè **die freystrasse** appellatur, Frisonum vicus denominatus fuit.

TUBINGA.

TUBINGA, in Ducatu VVirttembergensi, ad Neccarum flumen, vrbs admodum elegans, Cereris, & Liberi donis abundans, quæ & copiosa, & generoso proventu tam incolis, quam vicinis Sueuis communicat, vtramque Neccari ripam, lapideo ponte coniungit, Arce, vinifero colle, canonicorum collegio, & rei literariæ ornamento, Vniuersitate conspicua. Vt non minore gloria VVirttembergensem ditionem vniuersale hoc studium illustrarit, quam quod anno salutis M. cccc. xc. v. VVormatiensi conuentu, à Maximiliano Augusto, ex VVirtbergenfi Comitatu, Ducatus sit constitutus, ob in insignes, & heroicas Eberhardi VVirtbergenfis & Montispeligiardi Comitum virtutes, qui primus, eo tempore, publico Principum consensu, Dux est appellatus. Is, est Latinis literis imbutus non fuerit (impedientibus id, sub quibus educatus est tutoribus) eruditorum tamen virorum consuetudine mirifice delectatus fuit. legendis namque Teutonicis scriptis multarum rerum cognitionem & experimenta est consequutus. Et plurima sibi ex Latino in vernaculum sermonem transferri curauit. Is igitur, multo rerū vñ edoctus, quanti referat, Principem virum rerum & scientiarum cognitione imbui, Tutoribus, ob neglectam sui institutionem, semper offensus fuit. Ac proinde, cum videret, quanto passim in honore viri docti ac boni haberentur, neque in Ducatu suo, vllum Musis esset domicilium, cuius occasione subditorum filij liberalibus disciplinis imbuerentur, hinc Vniuersitatem Studij generalis, Anno 1477. in oppido suo Tubingensi pontificia & Imperiali auctoritate priuilegiatam, fundauit. Fuit olim sub Palatinis Tubingensibus, quorum plurimam rationem habuit Abbas VVirpergensis. Horum vltimi Gore, & Guilelmus Palatini Comites Tubingenses hoc venderunt Vdalrico Comiti VVirtbergenfi, anno Domini 1342. vt Hermannus asserit. Nobile Gymnasium illic celebratur, quod doctissimos viros, qui scriptis claruerunt, Professores habuit, Gabrielem Byel, Ioannem à Lapide, Theologos, Ioannem Nauclerum Præpositum & Cancellarium Tubingensem, historicum præcellentem, Ioannem Stofserum Mathematicum, cuius elegantem spheram, & multa Mathematica instrumenta exulta, Munsterus in sua Cosinographia deplorat.

Mansionem angustam Caracallæ in Germania Tubingam fuisse, Ioannes Herold libello de Germaniæ primæ antiquitatibus ex fragmento elogij ipsius, quod ibidem incisum videtur, demonstrat. Id Petrus Appianus lib. de sacrosanctæ vetustatis scriptiōibus ita exhibet.

MAX. IN
AVG. EM. GER. MAX.
DAC. MAX. ARM.
MAX. TRIB. P.
COS. ET.

Verum Herold hanc inscriptionem integram legit, quemadmodum eidem Imperatori Romæ posita fuit.
IMP. CAES. DIVI L. SEPT. SEVER. P. PERT. AVG. PARTH. TARAB. ADIAB. F. M. AVREL. ANTONIN. AVG. SARMAT. MAX. GERM. MAX. DAC. MAX. ARMEN. MAX. BRITAN. MAX. ARB. MAX. ALEM. MAX. PARTH. MAX. P. E. PONT. MAX. TRIB. POTE. VI. COS. PROCOS. PERPET. LEG. VII. ANT. AVR. P. E. EIVS. NVM. DEVOT. PRIN. OPT. FORTISS. Vniuersitas hæc aucta fuit A. 1522. vt sequens scriptū ostendit. Vniuersitas Tubingensis omnibus & singulis, bonarum litterarum amatoribus, salutem. Credibile, & à vero minimè dissentaneum esse debet, maiores nostros, ingentia homini deprehendisse virtutum feminaria, ipsam se prodente natura, quibus si cultus accederet, curaque diligentior, magni quippiam effici posse, haud est immerito existimatum. Itaque bonis ingenijs, velut egregijs plantis, certa sunt loca destinata, in quibus semotis impedimentis, præsigna sapientiæ culmina inolescere possent. In hanc rem Alexandria Aegyptus, Tharsum Cilicia matrem artium, Athenas, tanquam Augustum Philosophiæ sacrarium selegit Græcia. Sed & cultores, hoc est, studiorum præceptores adhibiti, qui nuper fata rigarent, colerentque plantaria. Congratulaturque ita M. Tullius, Ciceroni filio, Athenas ad Cratippum, discendi gratia, misso, quod eum exemplis vrbs, doctrina præceptor, augere posset. Gratiam dijs habuit Philippus, terræ Macedoniae regnator, quod Alexandrum filium Arestotilis tēporibus, nasci contigisset. Sic Neroni Senecæ, Traiano Plutarchū, Carolo illi Magno suū celsisse Alcuinū reperimus. Temporis deinde progressu, cum rebus gerendis eruditos deesse non posse censerent Principes, honore ad dignitatum prærogatiua litterarum commendauerunt gymnasia, Pontifices immunitates addidere. Igitur Eberhardus Probus, VVirtbergenfium Dux primus; vir ad pacem natus, videns suam Remp. hominum egere doctorum opera, quod incredibili profecutus benevolentia, studiorum Vniuersitatem auctoritate Apostolica, & Imperiali, in oppido Tubingensi, prudentissima fundauit ordinatione, qua cauetur, vt in S. Theologia, ordinarij doctores quatuor, in iure pontificio & imperiali, sex, in medicina, Theorica, Practicaque; duo; in morali duo. In poëtica ordinatoriaque; duo; In philosophia naturali, ac rationale duobus in cōtubernijs magistri decē, per singulos dies statis horis, suas profiteantur lectiones, perpetuisque; foueantur stipendijs, Gymnasiarchi insuper dicti studij, perpendentes, quā magni sint artium effectus, ne quid liberalibus abesse literis, & quo mathematicis alumni liberius vacarent disciplinis, quibus Græcis nil fuit illustrius, magistrum Ioannem Stofser, astronomum doctissimum, vel Archimedi Syracuso non concedentem machinarum peritia, publico conciliarunt honorario. Denique ex orbe illo disciplinarum cyclopædia ne quicquam desiderari posset, linguis ediscendis, insignem eruditione cognitissima virum Ioannem Keuchlin Phorcensem præfecerunt, qui Hebræas, Sanctasque & Græcas literas, ex authoribus interim præstantissimis, quorum iusta Tubingæ est copia, qua præditus est humanitate, doceat fideliter. Vniuersos itaque studiorum amatores vbiuis gentium agant, quos hæc enus grauis forsân, vel pro petendis, vel percipiendis insignibus, expensarum deterruit iactura, vberrimos discendi fontes, adire volentes, huc consulant hortamur, Senectutis viatica, aduersis rebus solatia fortunatis ornamenta, gratis, libere, ac sine villa mercede in hunc diem erogari solita, Calendis Maijs, anni præsentis xxxi. percepturi. Magistris enim ac doctoribus, reliquisque omnium scibilium professoribus, ærarij tribuni, è gazophylacio satisfacient, & pro cuiusque munere dignam singulis stipem ac præmia dependent, vt neque propter audiendos cuiuscunque facultatis libros quicquam, nec pro percipiendis insignijs insolitum hæc tenus percipi, non consuetum sit erogandum. Idque ex Imperiali munificentia, hortatu suauisque Guilhelmi Truchses, Cæsaris Maiestatis in Ducatu VVirtbergenfium Vicarij, Baronis nobilissimij, atque aliorum regentium, quorum auspicio ductuque studiosus quilibet in perpetuum deinceps (diuina modo faueat clementia) facile consequi poterit obuium atque oblatum, quod etiam longa difficili que peregrinatione & multiplici impendio, vix atque agrè vel malignis, vel preciosis est affectus magistris.

VVRATISLAVIA.

WRATISLAVIA Silesiæ Metropolis ad Odræ & Oluæ fluuiorum confluentem sita est, à Wratisto Bohemo teste Cranzio in sua Vandalia condita, & ab eodem sic dicta. Vnde & in illius honorem. Vrbs in suis insignibus literam Wgerit, quemadmodum hoc Imperator Carol. V. in suis Priuilegijs Vrbi datis confirmat. Ptolomæus in his oris Budorgin sitam fuisse existimat, ideoque opinantur aliqui ex ruinis illius creuisse Wratislauiam.

Parua huius Vrbs initia fuisse Anno Christi 965. ex eo euident est, quod in Australi ripa Odræ tantum tres, vel quatuor domus turritæ, quarum vestigia adhuc supersunt, in quibus haud dubiè Duces Quadorum habitauerunt, extiterint.

Anno 1058. Casimirus rex Poloniae sedem Episcopi Silesiorum, quæ sub initium religionis Christianæ Smogræ nunc exiguo pago, deinde Bitunæ in terra Brigenis fuerat. Wratislauiam transtulit & Insulam Vrbi vicinâ, quâ Odra fluuius circûlabitur, Episcopo Sacerdotû collegio attribuit. Paulò post & ibidè arx constituta & munita fuit cõtra incurfiones hostium, quæ adhuc hodierno die **die Burg** appellatur. Paruit circa hæc tempora cû reliqua Silesia Polonis, donec tandem tota hæc prouincia Anno 1163. à Boleslao Crispo Wratista filijs ex transactione auferri Friderici Imp. facta concideretur, quorum primus Boleslaus procerus Wratislauensium & Lignicensium Princeps factus est.

Boleslao successit Henricus Barbatu. Hedvvgis coniunx. Huic successit filius Henricus II. pius dictus, cuius tempore cum Tartari vastata Polonia inlestam irrupissent Anno 1141. ciues munitioni noui oppidi, quod adhuc ligneam erat diffusi, cum rebus suis in Insulam vbi Principum arx erat, receperunt: oppidum verò ne hostibus receptaculo esset, incederunt, arcemque tutari sunt. Cæsis autem Tartaris ad Lignicium pius Princeps in conflictu perijt, eius cadauer ad D. Iacobi ædes sacras Wratislauæ sepultum est.

Henrico Pio successit Henricus III. filius sub quo Anno 1260. Wratislauia nouis ædificijs exstructa est, & murus interior, qui adhuc hodiè exstat, & antiquas ciuitatis murus dicitur cœptus ædificari, & deinde trimestrum Boleslai Calui obsidionem sustinuit: Anno vero 1261. Ciuitas iure Magdeburgensi donata est & cum illius nouæ Vrbs Dux admodum studiosus esset, multis eam immunitatibus & Priuilegijs ornauit, in quibus prædicat, quod est solum Deum per fideles & charissimos ciues suos Wratislauenses pariter & per terrigenas, vt verba sonant, Wratislauenses Ducatum Wratislauensem & dominum fuerit consecutus. Vnde cum ad Vrbum passim ex Germania ciues Germani confluere, ædificijs quoque pluribus aucta & amplificata fuit.

Sub huius Henrici III. filio Henrico IV. qui probus dictus fuit, Anno, 1266. tota vrbs gubernatio ciuib. commissâ fuit Anno vero 1272. vrbs incendio sive adeo consumpta fuit, vt nihil præterquam murus interior cœptus, & pauca ædes ex cocto lapide exstructæ reliquæ fuerint. Dux autem vrbs instaurationem iunxit, dato Priuilegio, vt murus cœptus absolueretur, & propter incendiolorum pericula ædificia ex lapidib. exstruerentur. Quadriennio post iterum vrbs penitus conflagrauit. Sacræ autem Crucis collegium idem Princeps Anno 1280. exstruxit.

Defuncto Henrico Probo sine prole Masculina, successit eidem Henricus V. Dux Lignicensis, qui post se reliquit successorem filium Henricum VI. Is Wratislauiam per Priuilegium. Anno 1311. constituit Metropolim omnium suarum vrbiu. Cum autem idem Henricus VI. de consilio Wratislauensium se ad Ducatum fidei Ioannis Regis Bohemiæ permisisset, ipsoque defuncto Wratislauia Anno 1337. in fidè eiusdem Regis se contulisset, Rex vrbum ingulari fauore profectus est, & multas ei præclaras immunitates concessit. Cumque Anno 1342. 7. die Septemb. & biennio post penè tota iterum conflasset regia liberalitate ad eam formam vrbs, quæ nunc exstat ordine singulari, plateis dispositis, constituta & ædificata est, ob quam formam præcæteris Germaniæ vrribus celebris est.

Carolus autem IV. Cæsar Ioannis Regis filius & successor, vrbi magnam partem, quæ in vltiori ripa Olæ fluuij sita est, adiecit, eamque templo D. Dorotheæ dicato ornauit, tandem ipse quoque Anno 1348. Wratislauiam venit, & quia præclaram de prudentia Senatus opinionem habebat totius territorij Wratislauensis præfecturam illi commisit & primarios viros consulares se ad coronationem Romam sequi voluit. Wenceslaus filius nimia sua in quosdam ciues liberalitate & indulgentia, tumultui, qui 18. die Iulij anno 1418. contra senatores excitatus fuit, causam dedit, qua de causa & hodiè dies ille pro nefasto habetur. Sigismundus verò Cæsar frater Wenceslai, qui biennio post Wratislauiam venit turbas has 6. Martij, in suo conspectu publicè sumpto de xxj. seditionis auctoribus supplicio compescuit, ac ne deinceps plebs quærelæ causam haberet, Astrocraticum statum Reipub. ita contemperauit democratia, vt Oligarchiæ metus sublatus videretur. Castri etiam in quo Præfectus habitaret, ad Odræ ripam ædificauit, & in Senatuum xv. ex præcipuis familiaribus, quatuor vero ex plebeis, qui honesta ac vilia officia exercent, legit, magno deinde encomio ciuitatem hanc in suo eodem anno dato Priuilegio ornauit, dum eam Regulam morum, exemplar & speculum mortalitatis humanæ vitæ iubarque splendidum, quod inter alias ciuitates emicet, nominari.

Rebus ad hunc modum constitutis, cum paulò post Hussitæ ob Constantiensis concilij sententiam omnibus suspectis arma inferrent, Wratislauenses quoque hinc malis impliciti, sese aduerfus eos aliquot annis totis viribus sunt tutati. Cum tandem intrer Marthiam ex Carcere ad Regnum Hungariæ vocatum, Casimirus Poloniae & wladislaus filium eius Regem Bohemiæ magnæ de Silesia contentiones ortæ fuissent & Wratislauenses Marthiam in vrbum recepissent, Casimirus & wladislaus vrbum tres menses continuos frustra obsederunt: Vbi vero anno 1479. pax inter hos Reges inita fuisset, & ex transactione Marthiæ Silesia obtigisset, vrbs ille multis Priuilegijs condecorauit. wladislaus deinde Rex Hungariæ & Bohemiæ factus, vrbi ius Emporij, de quo cum Marthia etiam prius conuenerat, diplomate dato concessit. De hinc Ferdinandus Regnum Bohemiæ adeptus anno 1527. Wratislauiam primum ingressus est, & bis deinde eam inuisit. Cumque hac vrbe mirificè delectaretur, singularibus eam verbis publicè prædicauit, & magnis affectibus beneficijs. Dignitatem Magistratus singularem in modum amplificauit, eamque illi tribuit, quæ in nobilitatis commendatione primas obtinet, atque sua intercessione apud Carolum V. Imp. effecit, vt multis ac magnis virtutum præmijs dato Priuilegio anno 1530. eam ornauerit. Anno 1563. Dux Maximilianus viuo patre in hanc vrbum venit, quæ de sententia Cæsaris Ferdinandi p. in illius verba iurauit. Quam ille animo propenso in hanc vrbum fuerit, & quanto opere commodis illius studuerit, in recenti memoria est. Quod eodem animo & voluntate Sacratiss. Imp. Rudolphus II. erga eam affectus sit, ann. 77. quando eam vidit, & hæctenus multis modis abundè declarauit, & quod in posterum quoque eam pro innata clementia sit declaraturus, spem Ciuitas firmissimam concepit.

Si quis verbis huius situm, splendorem ædificiorum, turrium atque templorum structuram atque conuenientem platearum ordinem intueatur, item & soli circa vrbum fertilitatem, mercaturam & rerum omnium abundantiam, quæ in hac prouincia circa vrbum nascuntur, & ex diuersis partibus orbis in vrbum aduehuntur, consideret, cum præcipuis eam Germaniæ vrribus certare dixerit, paucas aut nullas ei præferendas censebit.

Quæ vero in hominum societate summa sunt ornamenta, in hac vrbe sunt præcipua: Aristocrata enim plena est dignitatis, & Senatui eximia reuerentia plebs obtemperat.

Leges autem non ad vilius partis aut factionibus commoditatem latæ, sed ad honestatem, iustitiæ conseruationem & æqualem ciuium conseruationem directæ. Et Senatus est vigilans & acer in legum defensione, in exercendis iudicijs, in disciplina conseruatione, in puniendis delictis, & in tuenda pace. Sed & de iure quoque in hac vrbe à Scabimis & eorum assessoribus, quibuscunque in hac prouincia consulentibus respondetur.

Sunt & omnis generis artes vitæ viles in ciuitate. Præstantia ciuitas hæc profert ingenia, quæ in benè istic constitutis Scholis liberalibus artibus erudiuntur, & ad res magnas tractandas præparantur.

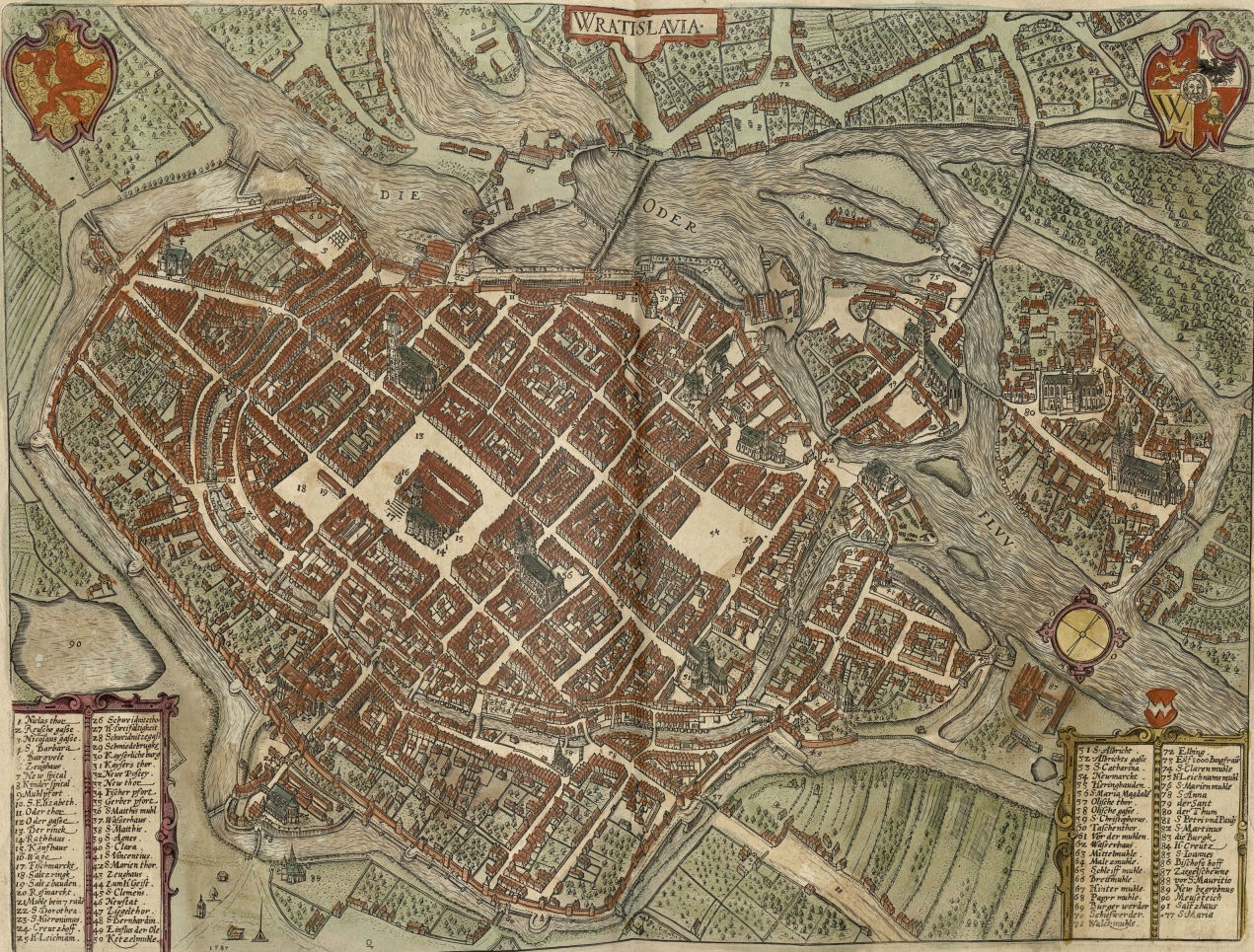
Ne & hoc omittatur, sicculenta in hac vrbe coquitur Cereuisia, quæ vulgo **Sch'effs** dicitur & bonum præbet nutrimentum, vnde & omnibus alijs huius prouinciæ Cereuisijs præfertur, & apud vicinas gentes in magno habetur precio.

Longitudo huius vrbs est 34. grad. & totidem Minutorum, Latitudo graduum 51. Minuto. Iacobus Monanius genere ac virtute nobilis, vnicum Musarum ornamentum ac decus, Wratislauensis patritius, de patria benè meritus, hanc vrbum suis sumptibus effigari, & quarto vrbiu. Theatro inseri curauit.

WRATISLAVIA

DIE ODER

FLUSS

- 1. Nollas thur
- 2. Ruckhe gaffe
- 3. Nicolaus gaffe
- 4. S. Barbara
- 5. S. Margarethe
- 6. S. Elisabeth
- 7. S. Anna
- 8. S. Maria Magdalena
- 9. S. Maria Weibel
- 10. S. Maria Theresia
- 11. S. Maria Theresia
- 12. S. Maria Theresia
- 13. S. Maria Theresia
- 14. S. Maria Theresia
- 15. S. Maria Theresia
- 16. S. Maria Theresia
- 17. S. Maria Theresia
- 18. S. Maria Theresia
- 19. S. Maria Theresia
- 20. S. Maria Theresia
- 21. S. Maria Theresia
- 22. S. Maria Theresia
- 23. S. Maria Theresia
- 24. S. Maria Theresia
- 25. S. Maria Theresia
- 26. S. Maria Theresia
- 27. S. Maria Theresia
- 28. S. Maria Theresia
- 29. S. Maria Theresia
- 30. S. Maria Theresia

- 31. S. Maria Theresia
- 32. S. Maria Theresia
- 33. S. Maria Theresia
- 34. S. Maria Theresia
- 35. S. Maria Theresia
- 36. S. Maria Theresia
- 37. S. Maria Theresia
- 38. S. Maria Theresia
- 39. S. Maria Theresia
- 40. S. Maria Theresia
- 41. S. Maria Theresia
- 42. S. Maria Theresia
- 43. S. Maria Theresia
- 44. S. Maria Theresia
- 45. S. Maria Theresia
- 46. S. Maria Theresia
- 47. S. Maria Theresia
- 48. S. Maria Theresia
- 49. S. Maria Theresia
- 50. S. Maria Theresia
- 51. S. Maria Theresia
- 52. S. Maria Theresia
- 53. S. Maria Theresia
- 54. S. Maria Theresia
- 55. S. Maria Theresia
- 56. S. Maria Theresia
- 57. S. Maria Theresia
- 58. S. Maria Theresia
- 59. S. Maria Theresia
- 60. S. Maria Theresia
- 61. S. Maria Theresia
- 62. S. Maria Theresia
- 63. S. Maria Theresia
- 64. S. Maria Theresia
- 65. S. Maria Theresia
- 66. S. Maria Theresia
- 67. S. Maria Theresia
- 68. S. Maria Theresia
- 69. S. Maria Theresia
- 70. S. Maria Theresia
- 71. S. Maria Theresia
- 72. S. Maria Theresia
- 73. S. Maria Theresia
- 74. S. Maria Theresia
- 75. S. Maria Theresia
- 76. S. Maria Theresia
- 77. S. Maria Theresia

MONACHIVM.

MONACHIVM in superiore Germania Vindelicia, quæ iam Boiaria siue Bavaria vocatur, metropolis ad Isaram, rapidissimum amnem, ex saltu Schitatio, Alpium scilicet Penninarum gremio in Danubium profluentem sita, inter vrbes, quæ Ducales Principum regijs clarent, amplitudine, elegantia, munditie excellit atque enitet, de cuius origine qui scripsere, sententijs inter se discrepant. Chronicorum enim Noribergensium confarcinator sub Orthone I. qui Imperij administrationem anno D. CCCC.LXII. inijt Henricum ducem Brunsvicensem, cum Bavariæ partem ex materna hereditate ad se deuolutam in arce Veringensi degens, possideret, iuxta Monachorum villam, ponte facto, nouaque trans Isaram amnem via munita, oppidulo principium dedisse; Ernestum verò Henrici filium permittente propter heroica ipsius facinora Orthone Cæsare Vitrico (viduam enim Henrici ille vxorem duxerat) ex oppidulo urbem fecisse refert, ea tamen lege ipsi ab Orthone imposta, vt Frisingensi Episcopo, qui propter diminutum sibi ius & Vectigal auersa via publica reelamabat, quinque nummum pondo quotannis dependeret. His auspicijs hanc urbem emerisse, & in magnam populi frequentiam, ædificiorumque crebritatem coaluisse, ille affirmat. Verumenim vero serius huius vrbs primordia Auentius ponit, qui Henricum Saxonum Boiorumque dynastam, ex peregrinatione Hierosolymitana supplicandi causa instituta, reuersum, cum aliquandiu Imperatoris Friderici Anobarbi sextam in Mediolanensem expeditionem suscipientis auspicia secutus, tandem defeceret, in primam Vindeliciam, quæ superior Bavaria nunc dicitur, rediisse, ibique prope villam Monachorum Schefflarieus Collegij nouum opidum condidisse, quod Monachium appellauerit, Monachi, qui panis vlnis dextra manu speciem præ se iurantem ferat, sinistra verò librum teneat, insignibus donatum asserit. Sed cum ad Veringios (vicus nunc est ad quintum infra Monachium lapidem) à Salinis, quæ ad radices ad Alpium Noricarum cum maximi commodi prouentu etiam nunc vigent, via salaria & prætoria tenderetur, ibique pons & emporium salis esset, Henricum ex improuiso Veringios oppressisse, pontem rescidisse, salis mercimonium, pontemque & vectigal Monachium recens extructum opidum transtulisse: Albertum vero Frisingensem Episcopum multiplicibus apud reuersum ex Italia Cæsarem, querelis & accusationibus tantum effecisse, vt cum citatus ille minime se sisteret, aliorumque etiam criminum reus ageretur. læsa Maiestatis condemnatus, & vtroque Ducatu exutus fuerit, quorum hunc ex decreto Senatus Cæsaris in fidem Orthonis Comitis in Wittelspach & Scheuren signiferi sui, propter egregiam sibi nauatam operam, transtulerit, illum Bernharδο ab Anhalt tradiderit. Hoc autem memorabile, quod huius vrbs condita & redditibus amplificandæ causa Saxonie & Bavariæ Ducatum, qui vnus dominatui parebant, diuisio successerit, & huius dominium in Wittelspachiam Scheurensemque familiam deriuatum, serie nunquam interrupta, in Serenissimum Ducem Guilielmu[m] eius nominis quintum, in signe sui ordinis decus, qui vnus dominatui parebant, diuisio successerit, & huius dominium in Wittelspachiam Scheurensemque familiam deriuatum, serie nunquam interrupta, in Serenissimum Ducem Guilielmu[m] eius nominis quintum, in signe sui ordinis decus, quam internus situs multis opportunitatibus est amantissimus, ere temperatissimo saluberrimus. Inter Oenum & Lycum amnes, illum orientalem, hunc occidentalem, vtrumque vnus diei itinere distans, llera medius interlabitur, ab oriente Wasserburgum, ab occidente Angultam, à septentrione Frisingam, à meridie vero cum pulcherimis & diuersis piscium delicatissimorum generibus abundantes lacus, cum varia quasi de industria atque arte ad amœnitatem constituta nemora passim circumquaque habet, numerosis diuersarum ferarum, præcipue verò ceruorum ceterarumque dilectissimum gregibus referta. Montes Titouenses tanquam præ foribus meridiem versus aspicit. Hortos suburbanos orienti soli expositos limpidissimi rivuli ex anne deducti murmure gratissimo præterlabentes rigant, mirificeque recreant. Nouus ipsius Ducis iuxta nouum castrum hortus, præter artificiosum fontem & domum ætiam pulcherimis picturis ac statuis ornata hoc singulare habet, quod vix vsquam alibi reperiri sit, vt crepusculo appetente vespertino, magnus ceruorum grex interdum centum aut plurium, sub ipsas propemodum fenestras sponte accedat, vnde figi stetique aut arcu aut Sclopeto queat, qualiscunque eorum maxime adlabescat. Iam si in ipsam urbem ingrediamur, ibi videre est, quam lætæ, quam nitidæ plateæ, quam superbis & elegantibus splendescant ædificijs, quantam denique vilitatem, quantamque voluptatem canales ex Isaræ quæ superbis & elegantibus splendescant ædificijs, quæ ab alueo triplici diuergio introducti cuius adferant. Templum hic varia, sed duo turribus altissimis præ cæteris eminent, quæ & parochia collegiata iunt, D. Petri & Desparæ Virginis, in quo Mausoleum Bavariæ Ducum, vbi & Ludouicus IV. huius nominis Imperator sepultus est, visitur, turres verò huius templi binæ columnarum instar eadem latitudine, eademque altitudine ad CCC. pedes assurgunt. Organum eiusdem templi maius, totum compactum est fistulis ligneis ex buxo tornalibus, tantæ quidem capacitatis, vt vix vsquam tantæ conspiciantur ex plumbo vel stanno fusiles. Monasteria hæc vrbs celebriora, quæ præcipue vigeant, tria habet, vnum Franciscanorum, Augustinianorum alterum, tertium verò D. Jacobo consecratum, quod monialium est: duo item minora cœnobîa virginum, ordinis Diui Francisci, Franciscanis vicina. Cœmeteria duo seorsum duabus parochijs destinata, sacellum quoque suum habent, quorum vni coniunctum est Nosocomium, tertium suburbanum Saluatori dicarum nuper extructum est nouum. Est & S. Spiritus ædes cui Xenodochium contiguum. Inter ædificia noua quibus vrbs indies manupet extructum est nouum. Est & S. Spiritus ædes cui Xenodochium contiguum. Inter ædificia noua quibus vrbs indies manupet extructum est nouum. Est & S. Spiritus ædes cui Xenodochium contiguum. Inter ædificia noua quibus vrbs indies manupet extructum est nouum.

nonnunquam reperiantur familiae, quibus vnum tantum hypocaustum superat. Celebrio-
rem hanc urbem & frequentio-
rem facit, quod ex diuersis vndique nationibus diuersi huc nobiles & artifices benignitate Principum illecti confluant. Multi hic
Comites, multi Barones, & maiorum gentium nobiles agunt. Ius dicitur tribus tribunalibus, Prouinciali, aulico, & ciuili siue vr-
bano. In aulico concessum habent Comites, Barones, Nobiles & Iure consulti. In ciuili Senatores, quorum qui interioris consilij
sunt duodecim, plerumque ex patricijs senioribus, qui verò exterioris, XXIV. partim ex iunioribus patricijs, partim ex plebeijs
cooptantur. Criminale ius Praetor, quem vltimum antiquae nobilitatis esse oportet, in curia Senatoria, cuius conuexa amplitu-
do spectatu digna est, administrat. Patritius ordo hic nobilior est, quam alibi, cui hoc recepta consuetudine solenne est, vt quo-
tannis Dominico die, qui Epiphaniam sequitur, vniuersus, siue coelibes, siue coniugati sint vna cum vxoribus ac liberis, quibus
per aetatem conuenit ac per valetudinem integrum est, in regiam, & ad quatuor praecipuas vrbis portas, siue plateas siue cooper-
tae sint, siue non, trahis circumuehantur, postmodum vero, in curia Senatoria vna cum aulicis choreas ducant. & Principibus sum-
ptuosum epulum praebent. Corporis Christi festo tam regifico apparatu ac splendido hic supplicatio adornatur, quam vix cre-
dibile est apud vllam gentem fieri, ita vt cum triumphalibus veterum pompis propemodum conferri possit. Repraesentantur
enim & veteris & noui Testamenti historiae, quae res siue terra siue mari gestas, tradunt, spectaculis & figuris, quae magno sum-
ptu, magnoque artificio concinantur, ad res ipsas accommodatissimis. Vestes, currus, phalerae, nauigia, aliaeque machinae &
ornamenta ijs destinata, cum magni sint pretij, diligenter afferuntur. Nundinae hic binae habentur, vna post Epiphaniam, altera ad Diui Jacobi festum, quarum has celebriores
reddit hominum & equorum in stadio cursus. Haec de hac vrbe,
ex plurimis quae memoratu digna sint, pauca col-
lecta sufficiant.

POSONIVM.

ΠΡΕΣΒΥΡΓΗ.

Obilissima Hungariæ vrbs Presburgum est, siue Pofonium, vel, vt Lazius rerum Viennensium libro secundo ex scriniis eiusdem vrbs docet, Pisonium, à Pifone quodam videlicet, cuius opera Tiberius Pannonos subegit, à quo & vicinus lacus Peisodis denominationem habere existimatur. Cuius & Plinius libro tertio, capite 29. in Norici vicinia, post superioris Pannoniæ municipiorum enumerationem mentionem facit. Quem lacum in hanc vsque ætatem, decimo à Vienna Hungariam versus milliario, aliud à Sidunis Germanica natione nomen accepisse cernimus, qua de re eius loci homines Neufidlersee appellant. Sidunorum vero Ptolemæus in opposita Pannoniæ ripa inter Marcomannos & Chotuaros obiter meminit, vt ratio etiam sit à Pifone fortè, perinde vt proximum oppidum, (quod Pisonium, & barbare Pofonium vocant) hunc denominatum lacum fuisse, quod & monumenta in vicinia reperta demonstrant. Fuit autem Lucius Pifso Pannoniæ Præfectus, & cuius opera Augustum & Tiberium Pannonos & Noricos subegisse Florus ex Liuiò & Coruelius Tacitus lib. 3. autores sunt.

VICTORIÆ AVG. NN. ET
LEG. IAD. P. I. ANTONINI:
P. MARCVS D. SEXTIANVS
EPHESO PP. DD,
DEDICANTE EGNATIO
VICTORE LEG. AVG. C.
PR. PR.
E. C. L. PISONE.

Sunt Antonini, & libri Notitiarum, quibus Flexum, Pofonium est, Spigelio autem Vienna Austriæ vrbs primaria. Latini recentiores Pofonium, Otto Frisingensis & Germani *Preßburg* vocant, & Aldenburgum, vbi Lexta flumen Pannoniam superiorem ab inferiore diuidens, cum Istro miscetur. Hungaricè ibi loqui incipiunt, mixtus tamen est sermo, & sunt ij populi bilingues, Germanicè & Hungaricè loquuntur. Vrbs vetus & elegans, quæ vt situ, ita aere quoque fruitur læto & amœno salubrique, quo multas Pannoniæ vrbes longe excellit: montes habet vineis amœnissimis confitos, qui & magnam lignorum copiam præbent, vbi Sol Bacchum minus colere & obseruare potest. Ad suburbium in præcelso montis vertice, arcem habet validam, quæ, vt legitimum magistratum hanc urbem obseruare docet, ita eandem ab hostibus defendere potest. Subter inclyto illabente Danubio, loca compascua sunt, horti, viuaria, vbi ouium greges, cerui, damulæ, & multa ferarum genera, magna amœnitate conspiciuntur.

Ciuitas inter omnia ornamenta hoc præcipuū habet, quod corona ibi Regia in arce asseruatur, nec facile vllibi aliàs Hnngariæ Reges, postquā Buda in Turcarū concessit potestatem, coronari soleant. Vt vero Lectori constet quibus id fiat cæremoniis; paucis eas quæ in coronatione Ferdinandi II. adhibitæ sunt, indicabimus. Is de cōsensu Matthiæ Imperatoris, in Hungariæ Regem effectus, ipsis Calēdis Quintilis circa 7. horā matutinā, in cathedralem Ecclesiā, deportatis à præcipuis, quorum id priuilegium est, proceribus Regalibus ornamentis, & summo altari impositis, rubro Hungarorum in morem formato vestitu amictus eodem deductus

Pezsburg

POSONIVM
Nominis et Laeqv. Hungaricae Urbis

DANUBIVS
FLV

fuit, præcedentibus 10. Hungarici regni primoribus, & 10. Regnorum quæ olim Hungariæ regno subiecta fuerant, regnorum vexilla præferentibus. Ad summum altare vbi ventum est, Rex flexis genibus humi prostratus, solitis cæremoniis & solennitatibus coronatus atque vnctus est. Ante coronationem, Palatinus regni, coronam in manu tenens, tribus vicibus clara voce populum interrogauit, An Ferdinandus in Regem Hungariæ coronari debeat? Populo atque omni multitudine circumstante annuente, Palatinus Regi coronam imposuit, & mox vndique acclamatio Regi longam vitam & felicitatem precantium sequuta est. Peractis his cæremonijs, nouus Rex adacto in subiectum arci collem equo, gladiū vagina eductum contra quatuor Mundi plagas vibrauit, significans scilicet contra quoscunque hostes, è quacunque plaga venientes, regnum fideliter se velle defendere. Inde ad Minoritarum templum nouus Rex prouectus, in eodem multos Equites creauit: ac non multo post Viennam cum Maximiliano Archiduce rediit.

Quum anno 1619. Fridericus V. Comes Palatinus à Bohemiæ Ordinibus in, Regem electus esset, eique Gabriel Bethlen Transyluanix Princeps non occulte fauens, à quibusdam Hungariæ statibus eandem quam Bohemi viam ingressis, itidem Hungariæ rex salutatus esset; Comes Dampetræ, auspicijs Ferdinandi Imperatoris militans, 9. Octobris anni sequentis 1620. cum sex millium peditum & duorum millium equitum exercitu Presburgum aggressus, sed in ipso conatu globulo plumbeo caput traiectus, inter mortuos inuentus, & in Franciscanorum monasterio sepultus fuit.

Sequenti anno, nempe 1621. Gabriel Transyluanix Hungariæ Statuum, maxime nisi adhaerentium, comitia Haimburgi celebrauit: vrgentibus vero & legato Gallico & alijs Statibus cum Ferdinando Imperatore pacificationem, ipse Tirnam se contulit, relicto ad res agendas Cancellario. Transyluanus quidem propositis ibi conditionibus agre initio assentiri voluit, sic vt res acrius quam unquã antea ad arma spectaret. Interea Comes Buquoius in Dampetræ locum suffectus, Cæsareas copias Presburgensi oppido admouit: quod quidem post aliquam opugnationem sese dedit, arce interim omnibus viribus resistente: quæ tamen & ipsa, maioribus Viennâ adductis tormentis, 7. Maii deditioem fecit, ac latius deinde vndique progressus Neuheufelium obsedit, in qua obsidione victoriosus hic heros ab erumpentibus occisus fuit.

Ceterum postremus inter Austriacæ familiæ Hungaricos Reges Ferdinandus I. in Alba Regali Rex Hungariæ coronatus est, anno 1521. Octobris die 28.

Anno 1563. Septembris die 8. Maximilianus I I. Posonij in Regem Hungariæ fuit inauguratus.

Anno 1572. Octobris die 25. Rudolphus Imperator I I. Hungarici regni sceptrū Posonii accepit.

Anno 1608. Nouembris die 10. Matthias I. postea Imperator Hungarico regno inauguratus est.

Cui suffectus fuit anno 1618. Calendis Iulii, vt diximus, Ferdinandus II. modernus Imperator.

Anno 1625. mense Octobri Ferdinandi II. Imperatoris filius, patri cognominis Odenburgi in regni Hungarici comitiis Rex Hungariæ proclamatus, & postea 8. Decembris, eiusdem anni coronatus est.

BRIXINA.

BRIXINA in Comitatu Tyrolensi sita est, vbi Rientius ignobilis fluuius in Isacum influit, qui deinde auctior factus, aluco saxoso, & inæquali ad Bolzanum, celebre emporium, in Athe-
sim exoneratur. Est autem Brixina aeris temperietora regione præstantissima, vt quæ in vmbilico ferè Comitatus sita, nec Italici cæli æstiuo caumate aduratur, nec hyberno frigore à summis alpi-
bus imminenti obrigescat. Aquarum verò fontiumque summa est salubritas, ex quibus ille, qui vulgò virgineus vocatur, meritò nominatissimus habetur. Ager Brixinen-
sis altissimis vndique montibus cingitur, estque autumnalium præstantissimarum, aliarum-
que frugum, vini que apprimè ferax, cum album sit mediocre, rubro tanta est præstantia, vt ad remoti-
lima loca, ingenti sanè precio appetatur, vnisque ferè principum mensis, ad eximium conuiuorum decus referatur. Cathedralis Ecclesiam habet valdè insignem, vnamque Collegiatam, Episcopalem verò sedem antiquissimam. Nam Sabionensis Episcopus primus perhibetur, S. Cassianus, qui sub Diocletiano Imolæ martyri-
um subiit. Inde verò Episcopalem sedem Brixinam transfulit S. Ingeniuus circa annum Domini 1000. qui ambo vnà cum S. Albuino, tanquam diui tutelares, ab incolis in veneratione habentur. Episcopus ipse vtriusque potesta-
tis non secularis quam spiritualis ius habet, estque imperij Princeps, Archiepiscopum Saltzburgenf. Metropolita-
num agnoscens. Habuit autem ea Ecclesia episcopos viros valdè insignes, inter quos Popo euectus ad summum Pontificatum, Damasus secundus vocatus, recensetur: item Melchior à Mechau & Nicolaus Cufanus omni doctri-
narum genere exculitissimus, ambo Cardinales. Bernardus Clesius, Christophorus Madrutius S. R. E. similiter Car-
dinales amplissimi, summis apud Maximilianum I. & Carolum V. diuos Cæsares, grauissimarum rerum consilij, & ad-
ministratione perfuncti. Hanc modo dignitatem habet Ioannes Thomas, ex illustri Baronum Spauræ gentis fa-
milia, vir integerrimus, cui Deus ad rem tanti episcopatus instaurandam (quod strenuè facit) multos annos con-
cedat. Etsi autem pro ratione alpinarum ciuitatum Brixina nequaquam magna sit, hoc tamen de ipsa dici potest, ip-
sam summorum Monarcharum & Regum, gratissimum sæpè hospitium existerè. Nam cum publica viæ, qua Ger-
mania & Italia vtrò citroque per Rheticarum alpium angustias adeuntur, iuncta sit: summi sæpè Principes eò di-
uertunt, qui tamen omnes ab Illustrissimo & Reuerendissimo Præsule Brixinensi, omnibus humanitatis officijs, gra-
uitissime vel maximè sumptuosæ hospitalitatis mensis, excipiuntur.

LAVBINGA.

LAVBINGA, antiquum Bauriæ Ducum in Sueuia ad Danubium oppidum, quantum non modo ex ipsa ædificiorum forma, sed ex multis Romanorum inscriptionibus, quæ integræ, quadam etiam mu-
tilæ ibidem conspiciuntur, intelligi potest. Quarum hic quædam antiquitarum amantibus, sub-
iungam.

D. M.
PRENCIVS A. V. E. III. LEG.
CIVES BRIVINES
VIXIT ANNIS LXX.
MONIMENTVM FECIT.
Ibidem.
DEO MERCVRIO SING.
EX VOTO IVL. GALLICVS.
ET AVR. SIBVLLA P. L. I.
Ibidem.
APPOLLINI CRANNO
M. VLPIVS SECVNDVS
T. LEG. III. ITAL.
CVM SINGNO ARGENTEO
S. L. V. L. M.

Patria est Alberti Magni, ex nobili Solstettiorum oriundi familia, ex cuius natalitia domo, elegans est constru-
cta Ecclesia, & inturri ab incolis erecta illi statua. Theologus fuit & Philosophus præcellens, ordinis Dominica-
norum, Episcopus deinde Ratisponensis, editis operibus clarus, propter doctrinam & subtilem eruditionem Mag-
nus cognominatus. Cuius in Philosophia doctrinam in Vniuersitate Colonienfi Laurentiani Gymnasij alumni se-
quuntur, sicut Gymnasium Montanum S. Thomæ Aquinatis magni istius Alberti discipuli: vnde vulgò, hos qui-
dem Thomistas, illos Albertistas appellant. Hic multorum auctò operum, quæ Gesnerus in sua Bibliotheca,
complura vltra centena, commemorat. Ac præterquam Philosophicis & Theologicis scriptis præcipue clarue-
rit, abdita etiam & plæclara de lapidibus, gemmis, mineralibus, & magia naturali edidit. Hinc Cuspinianus in vita
Guilhelmi Cæsaris, nescio tamen, ex quam probato auctore scribit, hunc Cæsarem, postquam Aquisgrano coro-
natus rediit et Coloniam, lautissimum instruisse Principibus conuiuium, in quo, vt fertur, & quod admirandum,
mirabili opera Alberti Magni philosophi arbores media hyeme effloruerint, & herbe germinarint (si ve-
rum est, quod seriptores eius ætatis, & qui se vidisse commemorant, tradunt) Job quod fa-
ctum, fratribus sui ordinis in Traiecto prædium ingens cum redditi-
bus dicitur donasse atque monaste-
rium construxisse.

ERRATA

[The main body of the page contains extremely faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several horizontal lines across the page.]

SERAVALLM.

MARCHIA Taruifina pernobilis, & lauta Italiae Regio, ditissimis oppidis Urbibusque splendidissimis nitens, Seruallum etiam, celebrem armorum bellicorum officinam, pannorumque, vini ac frumenti negotiatione inclutum emporium, exhibet. Situ tam amœno ac nobili præstans, ut incolæ, loci amœnitate capti, vsque adeo diuersis temporibus accreuerint, vt ter necesse fuerit mœnia dilatare, quæ nunc bis mille & quingentorum passuum spatium complectuntur. Qua parte ad Septentrionem spectat, perpetuos habet montes, per quos Germani Seruallum, emporium illis gratissimum, frequentant. Vina enim hic inueniunt & emunt optima, suasque merces permutant, equos, boues, fila, metalla, &c. A duabus verò partibus, qua in meridem Venetias versus, quaque in Orientem tendit, ratissimam habet planiciem, elegantissimis collibus distinctam, vnde non solum vina, sed & frumenta vberimè colliguntur, non tantum ad incolarum vsum, sed ad subleuandas etiam necessitates Alpensium hominum, qui in Cadubrij iugis & in Tyrolensis Comitatus parte, duram vitam, aut metallis fodendis, aut lignis secandis, tolerant. Ad occidentem, colles etiam habet vineis & oliuetis ornatos. Omnibus autem ex partibus, passua pinguia, tam in campis, quam in montium vertice, frequentesque lacus ac syluas, vt nec venationes, nec piscationes, nec aucupia incundissima, desint. Illud verò in huius oppidi situ memorabile, quod, qua parte planicies est, nulli sit expositum vento, qua autem montibus accliuè, perpetuos quasi ventos sentiat, ita, vt natum sit hinc vetustum apud Italos prouerbiū; Perda chi vuol, che Saruall ha vento. Hic autem permeans ventus, sanitati conseruandæ conducit, aërem quippe perparat, vt ab hominum memoria auditum non fuerit, Seruallo, vel pestem, vel contagiosos morbi luem, noxiā fuisse. Hoc igitur oppidum in ea Regione Taruifinae Marchiæ situm, quæ in foro Iulienſi patria, olim cenſebatur in diœcesi Cenetensi, eos montes claudit, quos antiquitas Opiterginos vocitabat, nunc Christiana religio, pia nomina dedit S. Augustæ & S. Anthonij, quibus sanctis, illis in montibus templa posita sunt. Et quidem Augustæ virginis ac martyris, valde celebre, cuius ossa ibi posita, venerantur proximi & exteri, peregrinationesque suscipiunt, & voriuas tabulas ponunt. Calendis Augusti, frequentissimus populi ad eam Basilicam concursus, quando & celebres sunt oppidi nundinæ. In iisdem montibus arces sunt antiquissimæ, quarum tamen vestigia non adeo diruta sunt, quin declarent, magnos ibi Principes præsidium sibi tutissimum & habitationem valde commodam collocasse. Ex quibus celebratur adhuc Matrucus Foro Iulienſium Rex, D. Augustæ pater rebus gestis clarus, nisi mors filiz, ob Christianam fidem illata, omnes ipsius laudes denegraſſet. Oppidum, vna cum alijs finitimis, Imperatorum donatione ad Ecclesiam Cenetensem pertinebat. Sedes deinde fuit Regulorum Caminensium: (quæ familia tunc computabatur inter quinque totius Italiae nobiliores:) ex quo loco vicinis populis, qui sub eorum imperio erant, iura dabant, Ricardusque, qui ex ea familia vltimus fuit, in eodem oppido quiescit, in Monasterio D. Iustinae, marmoreo sepulcro, valde illustri, quod quatuor eius aulæ primates, iusta corporis & vultus imitatione, sustentant, & latera, historiis eodem marmore diligentèr sculptis, ornantur. In summa autem parte marmoreum cadauer iacet, stantque ad singulos angulos quatuor Episcopi, & vxor ploranti similis. Nunc Veneti oppidum possident, molli quidem imperio & suauis. Nam senatorem mittunt cum prætoria potestate, qui iustitiam administrat, & vestigalia curat. Reliquum, quod est Publici Regiminis, apud illas familias manet, ad quas antiquitatis & nobilitatis priuilegio, pertinebat, imminuto tamen iure, sic exigentibus publicis rationibus, quibus priuata commoda cedere æquum est. Illæ familiæ XIII. iam sunt, aut XV. eligunturque ex iisdem XXXV. viri, quibus tota Reipub. administratio incumbit. Illa Serualli pars, quæ in montibus est, rarioribus ædificiis conspicua est, in reliquo corpore, frequentia sunt & splendida. Medium interfluit Melsus, limpidissimus amnis & piscosus, truttas, lupos, capiones, anguillas, caneros suppeditans, ab Italicis Latinisque poetis celebratus, duobusque lapideis pontibus constratus. Populus religioni deditus, ingenioque ac industria impiger, & ad magnas res aptus, nisi ciuiles similitudines, quas truculenter exercet, animos ab honestioribus studijs plerumque alienarent. Sunt tamen, fueruntque omni tempore viri, doctrina, omni que virtute clari. Nam genuit illa patria, vt antiquos omittamus, M. Antonium Flaminium, Andream Minutium, Archiepiscopum Iatrensem, omnibus scientijs, summaque prudentia præditum, Minutium etiam de Minutijs. Hieronymi Minutij filium, Protonotarium Apostolicum, SS. Apostolorum & B. Mariæ ad Gradus Coloniae Præpositum, qui etiam nunc natalè solij, virtute, doctrina, & prudentia singulari illustrat, quem amplissimas legationes apud Pontificem, apud Hispaniarum Regem, apud Germanos Principes subire, & secundum grauissima Gregorij XII. negotia, magna cum laude ac gloria curantem, anno M. D. LXXXIII. Coloniae Agrippinae vidimus, & amplissima, ab eius loci Senatu, oblata munera, delatosque respicientem honores, admirati sumus. Inde Romam reuertens, in Hispaniam ad Regem Catholicum destinatur Legatus. Qua quidem legatione magnificè gesta, nunc Monachij, in elegantissima Bauariæ vrbe domicilium fixit, & Serenissimi ac Reuerendissimi D. Ernesti Archiepiscopi Colonienſis, &c. intimus: Necnon serenissimi Domini Guilielmi, vtriusque Bauariæ Ducis, primarius & consiliarius, Edidit insuper Seruallum Ioannē Plazzonum, Philosophum ac Poëtam insignem, qui erudita opera scripsit, quæ tamen publicis literarum momentum tradita non sunt, vt Epistolæ familiares, perelegantia de Agricultura, alijsque argumentis, poemata. Habuit etiam semper, habetque nunc iureconsultos clarissimos, quorum opera Veneti, varijs in magistratibus sæpè vtuntur, & vicini populi grauioribus in causis consilium ab illis quaerunt & patrocinauim. Cæterū gens suapte natura armis potius dedita quam literis, nec mirum, cum in tota Europa nullus locus sit, vbi arma parentur, quæ magis excellent, occulta quadam Melsus aqua, vi. Itaque Seruallenses gladij magno cum quaestu, non per Italiam solum, sed in Germaniam, in Galliam, inque vltimos Britannos perferuntur. Ac degunt Serualli exteri Mercatores, qui fabros magnis sibi stipendijs deuincunt, solum, ne operam suam alijs locent. Seruallenses etiam acinaces, apud Illyricos & Turcas magno in pretio habentur, illamque gladiatorum famam Seruallenses olim, forti non minus quam faceto dicto, vsurparunt, contra Ezellinum, qui capra Feltria, & Bellonensi ciuitate, oppidanos exemplo illo ad dedicationem sollicitabat. Illi verò responderunt, loca ab ipso capta, syluestria pira gignere, Seruallum autem enses, quorum aciem in se suorumque viscera experturus sit, si accedat, successusque audacia verba subsequutus est, Nam Ezellinus bis repulsus magna cum illorum strage, tandem aufugere coactus fuit, Seruallensium fidem ac fortitudinem laudat Sabellicus, loci pulchritudinem & amœnitatem Leander, & alij passim commendant.

Sunt in Marchia Taruifina alia etiam oppida insignia. Opitergium, antiquitate & Episcopali sede, iam Cenetam translatam, clarum. Coneglanum, Germanis, ob vini præstantiam, notum. Asula, verustate ac agri amœnitate nobile. Bassianum cuius mulierculæ ob præstantissimi filii bisini trahendi peritiā commendantur, Citadella, Portus Buffoletus, Motta, &c.

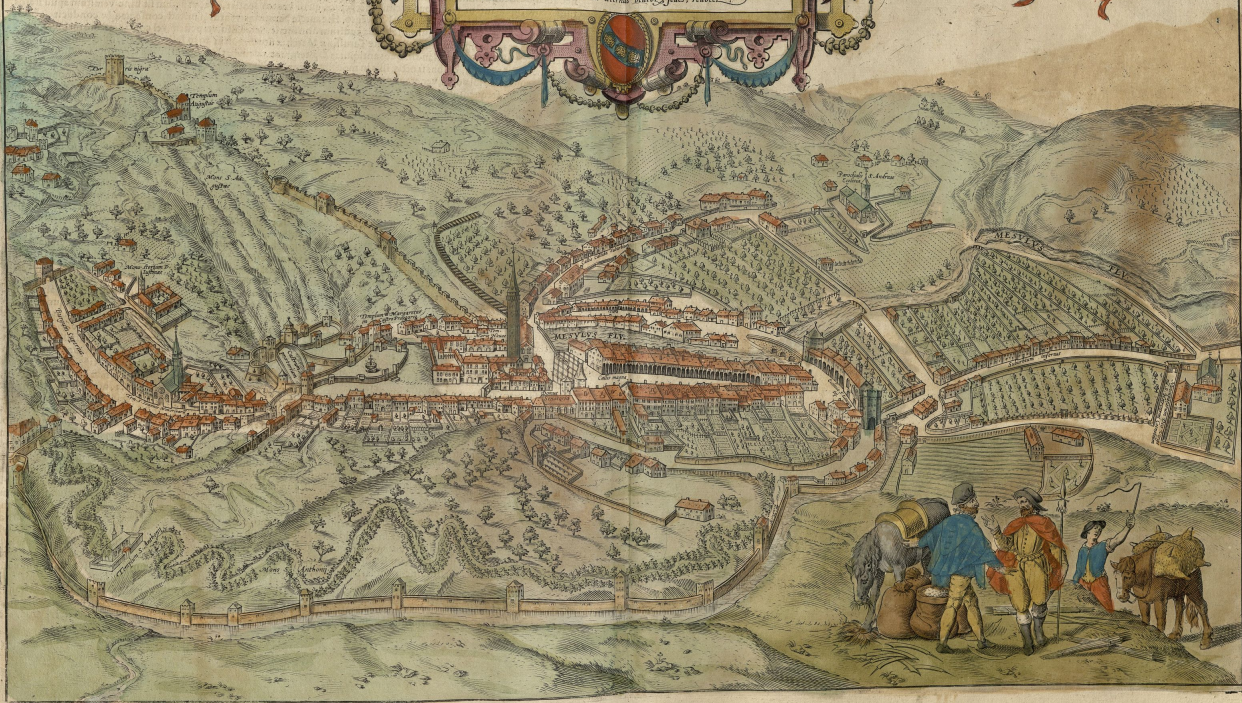

REPUBLICA
SIVENSIS
CIVITATIS
SIVENSIS

SERAVALLI, quae videtur, Spectator, iuxta, apertis suis, vestris, suis, fuerit, istis, carneris, MONTIVS, HIERONIMI, MONTIVS, E, via, nobilis, et, antiquissima, legatis, omis, celebris, Cum, nos, Colonia, diebus, nobis, ubi, ipsam, senale, negotia, Gregori, XIII, PONT, in, anno, effluente, alim, vobis, conuener, dilectis, a, nobis, honores, respiciem, his, saltem, memoratis, vel, naturam, profusa, volumus, et, virtutem, eorum, respicit, qui, nos, videmus, videtur, autem, et, qui, non, tenent, et, Deus, O, M, peregrini, nante, animam, non, tam, cito, ad, iterum, hector, sedes, reuocat

REPUBLICA
SIVENSIS
CIVITATIS
SIVENSIS

VICENTIA:

VICENTIA, ampla & magnifica Marchiæ Taruifinæ vrbs, fita iuxta radices collis, duobus amnibus diuifa; de cuius origine, non multa ac fingularia hiftoriarum monumenta perhibent, præter quàm apud Paliarinum. Qui in Commentarijs refert aliquos tradidiffe, Vicentiam, hunc locum dictum, ob gentis incolæ victoriam, cæsis hostibus, aut à centum vicis, qui prius hic exiftère, quorum habitatores vnum in locum collecti, ciuitatem hæc primum effecerint. Ita Paliarinus. At, quia nullum auctorem certum profert, addent his, vel dement fidem, legentes. Vicentiam Tacitus memorat, item Antoninus in Itinerario, Plinius infu- per, & Ptolomæus in Venetia. Trogus, à Gallis conditam scripsit cum Verona, Mediolano, ac alijs vrbibus. Leander autem primos eius auctores Thufcos existimat, his verò eiectis, à Gallis inftauratam, vel auctam. Nonnulli Veicetiam dicendam contendere marmoris cuiufdam argumento, in quo hæc infcriptio fit reperta:

SEX. ATTILIVS M. F. SERANVS PROCONS. EX SENATI
CONSULTO INTER ÆTESTINOS ET VEICÉTINOS FINES
TERMINOSQVE STATVI IVSSIT.

Ita Barbarus in Plinianis castigationibus refert, addens, eum sua memoria lapidem inuentum. Alia tamen hæc res auctoritate non constat, neque quisquam luculentus scriptor, Veicetiam, sed omnes constanter, Vicentiam, nec etiam, vti nuuc vulgus indoctum, Vincetiam, dixere. Est autem adificata peroptimè, ac splendidis operibus ornata, inter quæ Prætorium fori magnificentissimum, cœnobiumque D. Coronæ sodalium Prædicatorum, in cuius fano sacratissima spina conseruatur, ex corona Seruatoris Christi, quam huc ex Gallia Bartholomæus Vincen- tius vrbs Episcopus, ex ordine Prædicatorum, attulit: cui abs D. Ludouico Franciæ Rege fuerat donata. Colunt hanc spinam Vicentini præcipuè, deferturque quotannis per vrbem, cum maximis honoribus. Cœnobium hoc etiam pernobilem habet bibliothecam. Porro aquis Vicentia benè instructa est, duobus enim amnibus nauiga- bilibus diuiditur, non tamen æqualibus partibus, Bachilione nimirum & Rerone, qui ex vicinis montibus in ipsa vrbe Bachilioni iungitur. A Eliano, Eretenus in animalium hiftoria dictus, quem optimas totius Italiæ anguillas habere perhibet. Bachilio quoque Tessinam amnem excipit, ita Plinio dictum. Abundat vrbs hæc maxima re- rum omnium ad vitam vtilium copia, propter summam agri amænissimi vbertatem, qui frumenti, vini, cætera- rumque frugum maximè fertilis est. Tanta cum in ipsa vrbe, tum in agro, mororum arborum, quarum fronde bombyces aluntur, frequentia est, vt summam habeant admirationem. Romæ ferunt alba, quam obrem hoc feri- cum non ita est robustum, ac illud, quod vermes genuere, folijs earum arborum nutriti, quæ mora nigra produ- cunt. Vberimum hinc quaestum Vicentini faciunt. Gens, ingenijs viuidis, fiduciaque magnæ, promptissimi ad li- reras, militiam, mercaturam; lautè admodum viuunt, honestèque vestiuntur, ac perpetuò in re facienda desudant. Ciuitas hæc, ex illis XII. Hetruscorum cis Appenninum, vna est, qua m pulsis deinde Thufcis, Galli habuere. Gal- lis à populo Romano domitis, in eius exin fide, perpetuo stetit, vsque ad Attilæ tempora, vastatam enim, & dire- ptam ab illo, Paulus Diaconus perhibet. Posthæc in Gothorum, itemque Longobardorum potestate fuit, vt ex eodem auctore discitur. Deuictis autem Lombardis, captoque illorum Rege Desiderio; Caroli magni bello, Vi- centia sub imperii Romani nomine mansit. Regibus patens, quos Carolus Italiæ præficiet. Hac conditione fuit vsque ad Berengarios, cæterosque tyrannos, qui Italiæ Regum nomen vsurparunt, ijsque paruit, donec imperium Romanum vindicauere Germani. Sub his, cæterarum Italiæ ciuitatum exemplo, in iure suo liberè (Romani scilicet imperij nomen præseferens,) agere cœpit, Corroto fabricato, creatisque sibi Antianis & Prætoribus annuis, fœderaque cum alijs populis, vt ferebant tempora, feriens. Ea Reipub. forma durauit vsque ad Fredericum II. qui fraude vrbem ingressus, anno M. C. C. XX XVI. eam direptam, incendio cremauit. Deinde variam fortuna- aleam subiit, vsque ad annum M. D. IX. quo Veneti ea potiti sunt, cæsis eorum ab Ludouico XII. Franciæ Rege copijs. Vicentini, quoniam defendendi sui, contra Veneti nominis hostes, nulla ratio supererat, Maximiliano Cæ- sari se dedidère. Maximis autem exin vsque ad M. D. XVI. à C. N. annum calamitatibus vexati sunt. Nam, quia non satis munita erat vrbs, nunc à Venetis, nunc vicissim ab Hispanis capiebatur, vt modò Venetorum impe- rium, modò Maximiliani Augusti, tanquam per ludum, sumeret, poneretque. Quamquam autem intercæ per se pe- summo in discrimine esset, ne cremaretur delereturque funditus, numinis tamen diuini benignitate supremum casum euasit. Ad extremum, Verona, Brixiaque Venetis restituta simul in eorundem ditionem, velut ad iucun- dam quietem, & sacram anchoram, ipsa quoque confugit, moxque ad sua reuertentibus colonis, etsi iam tum pe- nè deserta videbatur, paulatim adeò resecta, restaurataque est, vt iam detrimenti habuisse non videatur quicquam. Nati hic viri illustres plurimi, quorum ortu maximè nobilitata vrbs est, vt iam detrimenti habuisse non videatur quicquam. Virellij Legatus, & Conf. Romanus, vt è Cornelio Tacito discimus. Item D. D. Fortunatus & Fœlix Martyres, qui sub Imperatore Maximiliano floruerunt Aquileiæ: præterea B. Ioannes, ex ordine Prædicatorum, qui concioni- bus ardentissimis plurimos Italiæ populos in veram ad Christum viam compulit, præcipueque Veronenses, vt Taurellus Sarayna memorat: itemque Bononienses, vt illorum annales perhibent, ac etiam in libris hominum illustrium ordinis Prædicatorum legitur. Horum numero accedunt B. Isnardus, ex eadem sodalitate, cuius etiam in libris hominum illustrium Dominicanorum ordinis sancta vita legitur, & Bartholomæus item monachus prædica- tor, vrbisque suæ Antistes, vir bonus, doctus, ac disertus, cui Sacratissima coronæ Seruatoris spina donata. Tulit insuper

17. Piazza di S. Maria	18. Piazza di S. Antonio	19. Piazza di S. Francesco	20. Piazza di S. Giovanni	21. Piazza di S. Pietro	22. Piazza di S. Paolo	23. Piazza di S. Luca	24. Piazza di S. Giacomo	25. Piazza di S. Andrea	26. Piazza di S. Michele	27. Piazza di S. Rocco	28. Piazza di S. Vito	29. Piazza di S. Eustachio	30. Piazza di S. Felice	31. Piazza di S. Sebastiano	32. Piazza di S. Silvestro	33. Piazza di S. Apollinare	34. Piazza di S. Pudenziana	35. Piazza di S. Agata	36. Piazza di S. Caterina	37. Piazza di S. Margherita	38. Piazza di S. Lucia	39. Piazza di S. Giustina	40. Piazza di S. Corona	41. Piazza di S. Maria della Porta	42. Piazza di S. Maria della Piazza	43. Piazza di S. Maria della Chiesa	44. Piazza di S. Maria della Chiesa	45. Piazza di S. Maria della Chiesa	46. Piazza di S. Maria della Chiesa	47. Piazza di S. Maria della Chiesa	48. Piazza di S. Maria della Chiesa	49. Piazza di S. Maria della Chiesa	50. Piazza di S. Maria della Chiesa	51. Piazza di S. Maria della Chiesa	52. Piazza di S. Maria della Chiesa	53. Piazza di S. Maria della Chiesa	54. Piazza di S. Maria della Chiesa	55. Piazza di S. Maria della Chiesa	56. Piazza di S. Maria della Chiesa	57. Piazza di S. Maria della Chiesa	58. Piazza di S. Maria della Chiesa	59. Piazza di S. Maria della Chiesa	60. Piazza di S. Maria della Chiesa
------------------------	--------------------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------	------------------------	-----------------------	--------------------------	-------------------------	--------------------------	------------------------	-----------------------	----------------------------	-------------------------	-----------------------------	----------------------------	-----------------------------	-----------------------------	------------------------	---------------------------	-----------------------------	------------------------	---------------------------	-------------------------	------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------

VICENZA

VICENTIA AMPLISSIMA
MARCHIAE TARVISINAE CIVIT.

insuper Vicentia Palamonem, hominem doctum, vt Eusebius testatur, Antonium Lusum, oratorem summtum, elegantemque Poetam: Marthæum Bissarium oratoria quoque ac poetica facultate præditum, Vicentium Colicæum, ex ordine Prædicatorum eximium philosophum ac theologum, omnibus Italia Gymnasiis celebrem, qui nuper anno C. N. M. D. XXXII. Bononiæ fato concessit, vbi diu Philosophicas Theologicasque disciplinas eruditè professus. Hieronymum Plegaferam, ex eadem familia monachum, oratorem & poetam præcipuum, vt scriptorum monumentis est restatus: qui M. D. XLIII. post C. N. anno Vicentiæ fato concessit, magno sui apud posterum desiderio relicto; Ioannes Georgius Trissinus, Græcis Latinisque literis ornatus, orator facundus & elegans, non solum Latino, sed etiam vernaculo carmine Poeta, quemadmodum lucubrationes eius docent, vir humanitate ac mansuetudine singulari. Multas Vicentia nobiles & antiquas familias habet, vt refert Baptista Paliarinus. Scripsit is, ab initio Vicentiæ Patriæ vsque ad sua tempora, libros sex: primum de origine vrbis & imperio, præterea, de fide ciuium, de amplitudine vrbis, de agri eius fertilitate, de viris illustribus, de familiaribus claris, quæ periire, ac nobilitate præsentium, libros singulos, quos omnes Arnaldus Vicentinus, patriæ studio ac honore ductus, è vernaculis fecit Latinos. Multa præterea de hac vrbe scribi merito possent, quæ nunc ob loci spatii que inopiam, prætermittuntur

ARIMINVM.

ARIMINVM, Plinio, Flaminia, siue Romandiola oppidum *Rimini*, incolis hodie vt Leander, & alij scribunt, Rumelen, Germanis, vt Simlerus tradit. Cato, à comitibus Hercules conditam, ac etiam ab eo cognominatam ait ad quæ locum Annius, *Ar*, vel *Ari* cognomen esse Hercules Aegyptij notat, cuiusque gentis lingua pariter, & Hebræa Aramæaque denotare leonem. Iminim verò teste Talmudista Samuele, Diuoque Hierony mo, in vocabulo *Himenu*, ipse numerat *festinantes* significare. Hinc Ariminum Aramæe esse id, quod Latine Leo, siue Hercules ipse numerans festinantes, nimirum ad expeditionem contra Tyrannos Italiae. Sic Annius. Alij nomen ab Arimino anne, quo alluitur, volunt desumptum. Nonnulli, ab armario populi Romani, quod hic fuisse dicunt, vbi à bello reuerſi Duces, Romamque redeuntes, arma deponere solebant. Sed posterius hoc omnino Leandro non placet siquidem vltra Rubiconem armâ relinquebantur. Strabo Ariminum, vti, & Rauennam, Vmbro- rum opida fuisse quondam, simulque post, ijs eiectis, Populi Romani Colonias effectas scribit, quod etiam confirmat Linius, Ariminum, quo tempore & Beneuentum coloniam deductam perhibens. Id Ptolomæi Lagi Regis Aegyptij temporibus, Pub. Sempronio, Ap. Claudio Coss. CCLXXXII. ante natum Christum, annis contigisse, auctor est Eusebius. A Vitige Gothorum Rege, quondam

grauissima obsidione pressum, & à Ioanne Vitaliano Imperatoris Iustiniani præfecto, egregie defensum, Procopius, Blondusque tradiderunt. Arimini concilium habitum, circa D. Hieronymi tempora, cui ipse præfens fuit. Leander ex alijs perhibet, cæterum ab Ecclesia Romana, id inde fuisse recitum. Quidam hanc urbem, ab Octauiò Augusto conditam, insigni errore prodidit, satisque declarauit, Liniu se haud vidisse, cum eo in loco, quent paulò ante reuulimus, vbi Coloniam Ariminum deductam scripsit, ducentis amplius annis ante natum Octauium, tum alijs permultis, vbi honorificam vrbis mentionem facit, maximeque Arminenses inter eas IXX. referens colonias, quæ bello Punico altero suis subsidijs, imperium populi Romani adiuuarunt, Plurimum sanè magnis operibus ab Octauiò exornatum Ariminum haud quaquam obscurumque est, & præter cætera, pontem hic eximium, qui in hodiernum vsque diem, in anne Arimino, de quo mox dicemus, permenerit: Itaque arcum fecit. Vbi ipsa in planitie sita imminentiibus à meridie collibus amoenis, & vitium, olearum ficuum, aliarumque fructiferarum arborum quibus conuetsitici sunt vbertate fecundissimis: ab exortu, & occasu, latissime se campi pandunt admodum frumentarij. Septentrionali latus alluit Adria. Rerum omnium ad vitam vitium copia mirifice abundat, & dificia complura habet mem. orabilia, cum primis, in signem arcu m triumphalem ab Octauiò August. factum, ad portam quæ Orientem & Pisaurum spectat, his inscriptum literis:

Cos. SEPTIMO Designat, Octauo M.V. celeberrimeis Italiae vicis consilio Senat. pop.

Ita hæc alij descripta habent, sed incisa sunt hoc modo:

COS SEPTIMO, Designat octauium. V. celeberrimeis Italiae vicis Consilio Senat. Pop. Ta. C. S. Vs. Nilcis.

Dein alio loco hæc leguntur:

Imp. Cæsar Diui Iul. Fi. Augustus Pont. Max. Cos. XIII. Trib. Pot. XXVII. P. P. Murum dedit, Curante L. Turno secundo Aproniani Præf. Vrbis F. A. G. E. i. V. C. Corref. Flam. & Piceni.

Superest etiam pars Theatri ex latere cocto, ad mare versus, summæ antiquitatis. Multæ quoque passim vetustæ inscriptiones leguntur vnde vrbis antiquitas adparet. Palatia insuper quædam sumptuosa sunt, maiori ex parte à nobili Malatestarum gente condita. Quæ & D. Francisci templum construxit purissimo marmore incrustatum, in quo sacella duo, in quibus statua marmorea, vt non lapideas formas & humanos vultus existimes, opus conferendum antiquitati. Fontique splendidissimus in foro, dulces ac nitidas proiciens aquas. In hoc etiam foro ostenduntur bini lapides, quo in loco concionem dicitur habuisse Cæsar, cum exercitum victorem à Gallijs reduceret. Item monumentum Antonij Patauini, vbi dicitur & ipse concionatus fuisse, & multos ad Christi religionem conuertisse, Ariminum in ditone Romanorum fuisse, quamdiu illorum stetit imperium, & Exarchis etiam paruiss, dein ijs sublati in potestatem Longobardorum redactum, illisque item debellatis, ad Italiae Reges, denique ad Imperatores Germanos, & Malestas, vti Cæsarum Vicarios deuenisse, ex historijs colligitur. Ariminum ortu ingenia illustrare plurima, nominatim Gregorius ex fratribus Eremitanis, item Petrus & Iacobus fratres Petroleonij, cum Græcis, tum Latinis literis eruditissimi. Sed & præterea, qui Arminenses fuere Viri illustres longum herclè foret recensere. Recentioribus temporibus inter doctos huius antiquæ vrbis famam ac auctoritatem egregie fluentes, est Petrus Melius, vir eruditus, & curiosus. Iacent hic sacra D. Gaudentij quondam Vrbis Episcopi ossa, itemque D. Victoris martyris, D. Innocentij Virginis, D. Theodori martyris, D. Martine eius filia, item D. Arduini confessoris in Abbatia Gaudentiana.

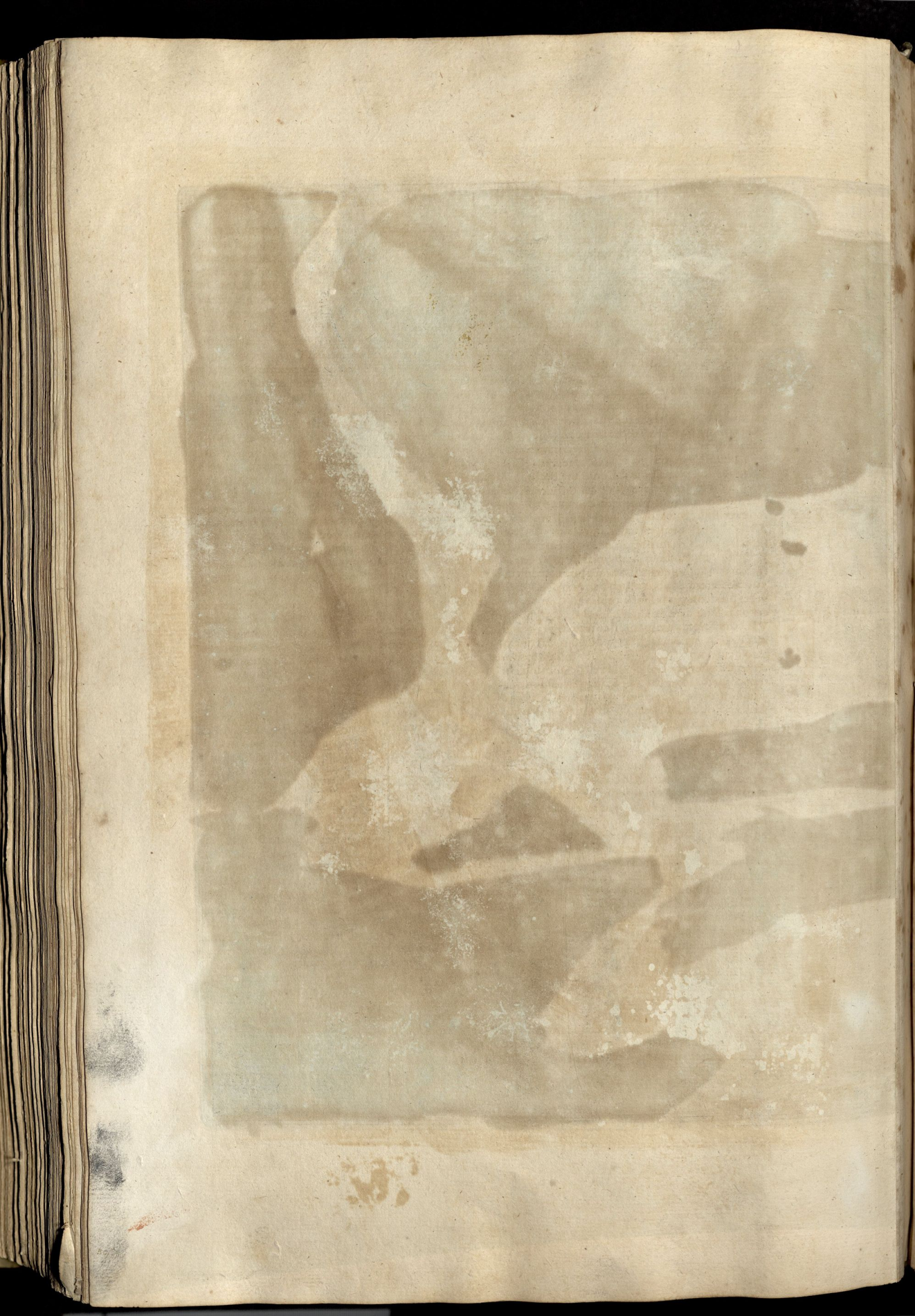
IN PALATIO ARIMINENSI TALIS IN- scriptis legitur.

- I. Ariminum à Comitibus Hercules conditum. Cato de Originibus.
- II. Lucius Asponius bonus ciuis deducit coloniam Ariminum.
- III. Ariminum in duodeviginti Rom. colonias subsidio Imperij pop. Rom. stetit.
- IV. L. Sempronius Consul, oram Italiae legens Ariminum peruenit.
- V. Cai. Cæsar militibus præmissis, multis ad vehiculum iunctis, nondum illucescente die Arim. occupat.
- VI. Inter clariore, ditioresq. Italiae ciuitates Aruminum à III. viris in prædam concessum.
- VII. Augustus Cæsar, quo vrbis facilius adiretur, Ariminotenus Flaminiam venit.
- VIII. Vespasianus & Titus Cæsar. Arimini inuenere M. Aponum & L. Tertiam CXXXVII. vixisse.
- IX. Ariminum à Gothis obsessum, per Pelisarium & Narsetem Duces Iustiniani liberatur.
- X. Concilium cui B. Hieronymus interfuit. Arimini celebratur.
- XI. In Ariminensi agro, in villa Galery, locutus est gallus gallinacem.
- XII. C. Cæsar August. F. Cos. vias omnes Arimini strauit.

RIMINI.

ARIMINVM VA:
LIDVM ET MVNI
TVM ROMANDI
OLAE OPP.

BONONIA:

BONONIA, ampla, perantiqua, & honestissima Romanulæ seu Rōmandiolæ, vt vulgus nuncupat, vrbs, Felsina quondam, à quodam Gentis Duce Felsino, Catone, Sempronioque testibus, deaominata. Quam quidem appellationem, vniuerso etiam tractui, vt Cato tradit, inter Rauennam & Ariminum, vt Sempronius, vsque ad Rubiconem, quod verisimilius videtur, gens ipsa dedit. Huius vrbs primordium, in quam diuersas sententias auctores grauissimi trahant, nimis longum foret hic recensere: quod Leander in sua Italia prolixè commemorat. Quemadmodum & nobilissimos scriptores refert, qui honorificentissimam Bononiæ memoriam celebrarunt. Ita & varia Reipubl. forma, diuersæque mutationes, nonnisi prolixa narratione recitari possent, quod & idem Leander partim in sua Italia, partim peculiaribus libris, quos de Bononia quatuor & septuaginta conscripsit, omnium accuratissimè præfat. Apposita est radicibus Apennini, Aemilia in via, vt à meridie Apenninus immineat, ab exortu amnis Sapina sit, à Septentrione fertilis & amœna planities, ab occasu, flumen Rhenus, torrente Apofa, per mediam vrbsm labente. Primum, ambitu exiguo fuit, nimirum, vt prisca ferebant secula, qua de re scripsit Dionysius Halicarnassæus, etenim, duabus exiguis portis, exitu ingressumque, præbebat, vna, ad orientem & Rauennam conuersa, quæ Rauennalis, altera, versus occidentem, ad Mutinam, quæ Stiera dicebatur. Et, quoniam ad huius ætatis rationem, arcta erat Vrbs, in portis tantum duabus oportunitatis quantum erat satis, habebat. Deinde, sub Gratiano Imperat. totidem quot prius erant, adiectæ sunt. Vna nimirum, vbi hoc tempore Crux Stracastilionis, altera, vbi Crux sanctorum est. At, post Theodosianam calamitatem, cum à D. Petronio instauraretur, portæ nouem factæ, vel, vt alij dixerent, XII, vbi etiam munitur turres quædam humiles cernuntur, vulgus *Tarrifotos* nuncupat. Ad extremum, in hanc formam, qua nunc est ampliore redacta ciuitas, portas accepit XII, aucta que adeo est, vt annis superioribus cum metiretur, ambitu mœniorum interno pass. millia V. in longum bina millia, dempto quadrante, in latum amplius mille pass. nempe Diui Mamoli inter, & Galerianam colligere apparuerit. Speciem habet oneratæ nauis, in longum, quam ex transuerso, patentior. vno capite proram, altero, puppim referens, medium turre Asinellorum celsissima, mali instar, & turre Garifenda inflexo, scælæ modo obtinente, cum multis præterea turribus, funes tanquam exprimentibus. Aedificijs magnificis atque sumptuosis, cum diuina rei, tum ciuium vtilitati deseruientibus nitet: quorum & multitudo & splendor tantus, vt meherclè paucas Europæ totius vrbes huic comparari posse censeam. Compertum id nuper, cum hic Carolo V. Imper. Augustalis dabatur corona: Si quidem hospitium abunde commodum tot Principibus familiarique item Pontificali Clementis VII. cum summa omnium admiratione præbitum. Inter præcipua fana primum D. Petri est, Episcopi sedes, in quo Cardinales antistitesque, ac eruditi viri quamplurimi iacent, nominatim Bassianus Archidiaconus. In foro dein amplissima D. Petronij vrbs patroni ædes, cuius ædificationi finem eundem fore, qui & mundi erit, ego censeo. Templum hinc est D. Dominici, in quo ipsius Diui ossa, candidi marmoris tymbo, excellenti opere perfecto iacent: caput verò sacrum in tholo quodam ditissimo monstratur, prætereaque vna ex preciosissimis spinis de aculea Seruatoris Christi corōna cum Biblijs ab Esdra propheta in album corium descriptis. Hoc quoque templo siti sunt celeberrimi Iureconsulti; item Oratores præstantissimi, græcisque, iuxta, ac latinis literis pereruditi, alijque plurimi excellentes viri, quos omnes referre, nimis longum foret, quos omnes Leander in sua Italia, & post eum Laurentius Schraderus Saxo accuratissimè recenset. Ipso in Cœnobio amplissimo, quo fere CXX. sacris deuoti habitant monachi, præter alia, nec ignobilia opera, celebris bibliotheca est, cui nullam vsque aliam præferri, aut etiam comparari posse, reor. Postea D. Francisci ædes est nobilis, mirabili artificio constructa, vbi permulti quoque docti homines sepulti sunt. Cœnobium amplius centum monachi tenent. In pulchra Eremitarum æde, Sacellum est splendidissimum à Ioanne Secundo Bentiuolo ædificatum, opus meherclè, regium, Denique, magnificum est cœnobium D. Saluatoris, inter Italiæ rotius egregia opera numerandum. Alia præter hæc templa, monasteriaque sunt multa, vt pote D. Stephani, vbi tot sacratæ reliquiæ monstrantur à D. Petronio huc delatæ, vt res admirationis plena sit, quæ gratia breuitatis, vnâ cum elegantia fano D. Ioannis Montani, in quo Canonici regulares sacris operantur, & Carolus Ruinus celeberrimus Iureconsultus est situs, prætermitto. Quod si quis ampliorē Sacrarum domuum huius vrbs commemoracionem requirat, abunde illi primus historiæ Bononiensis liber Leandri satisfaciet. Ex alijs nobilibus operibus, quin Curia Senatus, inter præcipua totius Europæ ædificia poni merito possit, haud dubitatur, si modò elegantia, & amplitudinem spectemus, non pretiū, quonia ex costro latere tota constat. Priuatæ item domus ornatissima, sumptuosissimaque permultæ sunt, quas in historia Bonon. Leander describit, nec; paucis omnino hic possemus referre. Turres vrbs plurimas habet, inter cæteras illâ cum Europæ totius altissimis commemorandâ Asinellorū Adiacet vrbs Apennini pedi, montibus nimirum ab austro imminetibus, quam partem oleæ, vites, ficus, pomi, pyri, aliæque fructiferæ arbores, vndique conuestiunt. Reliquis lateribus amœni campi longe, lateque sternuntur, tritici, hordei, fabæ, cæterarumque frugum fertiles. Sed & linum, & canabem, & ifatis vtrunque genus, & hordeum, aliæque ad humanam vitæ necessitatem oportuna, ferunt, ac præterea perbellos arborum ordines cum vitibus habent, vt cum ex campestribus, tum è collinis fundis omnia vini genera legantur, videlicet, apianum, trecianum, dulce, austerum, vehemens, medium, acutum, album, rubellumque. Abundant etiam moris arboribus, quarum fronde vermiculi sericum generantes, enutriuntur. Nec desunt herbida prata hoc agro, densaque syluæ, cum lignatione, tum venatu oportuna, præterea, nec fontes calidarum ac frigidarum aquarum medicati, aliæque similia Bononiensis habet

BONONIA ALMA
STVDIOR, MATER

NONIA

ager, vnde non difficulter ab abundantiam opulentiam que colligere est, ob quam merito Bononia crassa vulgò non cupatur. Magnitudo autem vrbis, & ædium splendor, hinc æstimari potest. Anno quippe M. D. X X I X. Clemens Pontifex cum XV. Cardinalibus eò venit, pauloque post etiam Carolus V. Imp. maximo regulorum cœtu comitatus, maximisque copijs, coronæ augustalis accipiendæ gratia, quo tempore Principes & Rerum publ. totius ferè Christiani orbis Legati huc confluxere. Pontifici vnâ cum Augusto in Curia Senatus hospitium præbitum: compertaque tum vrbis amplitudo, tot Cardinalibus, Principibus, regulis, militibus, alijsque mortalibus commodè exceptis quot meherclè pauca, vel fortassis nulla, totius Europæ hospitandis tam oportuna queant inueniri: pariterque, qua est omnium rerum ad vitam vtilium abundantia copiaque instructa, Triumphus tum Bononiæ habitus, quo splendidiorem ac magnificentiorē institui haud posse, crediderim, qui eruditorum historiâ ac versibus, pictorum item tabulis & cætypis celebratus est. Ac præsertim graphica Ioannis Hogenbergij manu, rigido mansura metallo, exaratus, extat. Ornamento verò peculiari à Theodosio iuniore Bononia decorata. Is, Anno à C. N. CCCC. X X XIII. à patre subuersam restaurauit, additis generalis Academiæ disciplinarum omnium amplissimis priuilegijs, prout ex elegantî Rescripto, intelligi potest.

Ne bonæ artes, cunctarumque disciplinarum dogmata deperant, cum mores, sanitas, militia, cæteraq; id genus optimis doctrinis gubernentur: Nos Theodosius, Dei gratia, Romanorum Imp. Augustus, commo. ditate ac fertilitate loci capti, quinque nostræ viginti mensium pensato consilio, in dignitatis nostræ solio sedentes, generali Christianorum conuocato concilio, summo Pontifice Cælestino, Cardinalibus XII, Archiepiscopis, Episcopisque innumeris, alijsque in varijs dignitatibus constitutis Principibus, ac Ducibus Christianis, Balduino quoque, Flandrensi, & Gualtero Picardienfi Comitibus legatis, quorum alter Ludouici, Franciæ, alter, Philippi Angliæ Regum, illis arduis negotijs addictis, vices gesere, sedente etiam centum Senatorum collegio: Bononiam, omnium scientiarum fontem, arcanorum nostrorū apiarium, perennem studij sedem fore, hac inuolabili indulgentia decernimus. Volentes in super, vt omnes sententiæ à Iudicibus, qui in alma hac ciuitate, per quinquennium saltem non studuerint, lata, nullæ penitus existant. Et, si quis ad magistratus promotus dignitatem, ab alio, quàm ab Archidiacono Bononiensi librum magistralem susceperit (quanquam id quarumlibet facultatum periti præstiterint, approbauerintque) eum, auctoritate nostra, omni dignitate priuamus. Si quis verò scholasticos ad studium hoc euntes, abeuntesque, ausu temerario offenderit, capite puniatur. Hoc ni præses exequatur, eadem illum pœna affici, iubemus, Huius autem sacra constitutionis exemplar, Bulla aurea maiestatis nostræ, munitum, manuque Ciceronis curiæ nostræ Notarij scriptum ad perpetuam rei memoriam, Petronio Episcopo Bononiensi, ex Cæsarum Constantinopolitanorum sanguine orto, idem summis precibus efflagitanti ac procuranti, gubernandum, custodiendum, omnibus viribus exequendum tradimus ac concedimus, Romæ in Capitolio. Anno dominicæ natiuitatis CCCC. XXIII. die IX. Maij,

Atque hinc quidem maiestas & magnificentia Bononiensis Vniuersitatis euidenter constat, quam Azo, legalium studiorum semper monarchiam tenuisse, Petrus Anchoranus veram studiorum matrem, Glossa vero I. final. C. de testa. legum nutricem appellat. Et gloss. proœ. lib. Decretalium, ea quæ istic præcipiuntur, Bononiensisque Academiæ alumnis inscribuntur, omnes alias vniuersitates obferuare debere confirmat. Hinc Gregorius P. P. IX. suos Decretalium Epistolarum libros, Bonifacius VIII. librum sextum, Academiæ Bononiensi inscripserunt, Clemens V. in Concilio Viennensi decreuit, vt præter omnium liberaliū artium studia, Hebraica, Arabica, & Chaldæa lingua, publicè traderentur. Sed non nihil collapsam Academiæ, Carolus Magnus, sic instaurauit, vt non tam ornasse, & promouisse, quàm instituisse credatur. Paulatimque, vt fit, summorum Pontificum & Imperatorum munificentia, ita excreuit, vt bonorum studiorum mater & parens appellaretur: atque hoc ipsum nomen suuū, non iam amplius ab auctore, vt Caro scribit, nec à bonitate, & natura loci, sed ab optimarum artium studijs, retinere videatur. Nam, glossa in Clement. I. de Magistris: Dicitur, inquit, Bononia, quasi super omnia bona, vel bonorum notitia, nimis amabilis, Constantinopolitanus Patriarcha Bessarion, vetustissimum Bononiense gymnasium negligentia, & seditionibus ciuium penè intermissum & collapsum, non modò ædificijs, verum etiam institutis & melioribus salarijs instaurauit, ac restituit. Hieronymus Osorius ingenij excolendi gratia, Bononiam potissimum venisse se scribit, quia ex multorum sermone didicerat, nullam Italiæ ciuitatem esse cum Bononia literarum gloria, comparandam. Florent enim, inquit, ibi multi doctrinis Græcis & Latinis eruditi, multi in omni philosophiæ genere excellentes, multi præterea dicendi facultate præstantes, & in omni liberali doctrina summa cum laude versati, Quid dicam de vtriusque Iuris studio: cum illud constet, Bononienses Iureconsultos, omnibus, qui se huic grauissimæ disciplinæ dederunt admirabile semper acuminis & prudentiæ lumen prætulisse, & c. Azonis tempore, decem millia studiosorum Bononiæ fuisse, Ordo refert. S. P. Q. Bononiensis, quadraginta propemodum coronatorum millia, singulis annis in Professores exponere prædicatur. Si quis autem variam Bononiensis Reip. formam, & terribiles eius casus mutationesque, & quæ de Vrbis ornatu, ac opulentia recenseri possent, explicare vellet, nec non, de ingenijs alumnorum eius, cum ad disciplinas humanitatis paucis temporibus peridoneis, tum etiam ad arma cum bellum incidit, qui item celebres viri inde orti, quorum alij sanctorum ordini adscripti, alij Pontifices, Archiepiscopi, Cardinales, Episcopi, summarum facultatum Doctores, Historici, Antiquarij, Sculptores, Pictores, Militum Duces, horum inquam, commemoratio tam prolixa foret, vt, nauisæ rædio lectorem adficeret. Eos itaque, & alia Bononiæ memorabilia plurima, qui cognoscere volet: is Leandri Italiam, potissimum verò, quos peculiare, de patria sua Bononiensi libros septuaginta quatuor is idem conscripsit, quorum plerique typis commisi sunt, legat. Item Benedicti Morandi historiam, quam de origine Bononiæ, eleganter scripsit. Similiter Hieronymi Albertij Bersolij Vrbis Bononiensis annales, quos vsque ad annum Christi, M. CCCC. XCVII. deduxit.

LVCA

LVCA, nobilissima Italiæ Regio, trans Aufurem, LVCA M̄ urbem in mediterraneis ostentat, Romanorum quondam Coloniam, Lucam Plinius, Antonius, Ptolemæus, cæteraque veterum scriptorum cohors appellat. Causam nominis in diuersum auctores trahunt: aliqui id acceptum ab scutis inauratis, quæ summis imposita, vrbis turribus, splendore Solis illustrata valde lucebant. nonnulli, cum prius Aringa diceretur, postea Lucam à duce quodam insigni denominatam, aiunt. Cato auctor est, à Lukio Lucumom prius Lucomodiã, dein, euphoniæ gratia, Lucã vocatam vnde adhuc locus est, iuxta conditoris ipsum nomen retinens: Alij, Lucum oppidum in ora fuisse olim ferunt, eiusque colonos Lucenses huc profectos, urbem, quam condiderant, à se Lucam dixisse. Præterea vero & de nominis origine & de vrbis primordio varia narrantur. quæ vti propinqua fabulis, aut exigui omnino momenti, referre non putauimus operæ pretium: vnamque Catonis sententiam, præ cæteris probamus, nimirum, auctorem Lucæ tam nominis, quam vrbis, Lukium Lucumomen fuisse, Colonia deinde Romanorum deducta, post etiam à Desiderio Longobardorum rege aucta, murisque ex lapide quadrato cincta est. Iacer in planicie non procul à collibus, ædificijs perhonestis: gens lauta, prudens, ingeniosa, vt, quæ libertatem sibi diu sapientissimè conseruauit integram, etsi finitimorum bellis haud rarò fuerit petita. Lucam Strabo memorat, hac sententia. Vrbis est ad montes Lunæ incumbens, vbi plerumque vicatim habitant: regio virorum probitate floret magnumque robur militare, magnam equitum multitudinem suppeditat, vnde Romani bellicas manus accipere solebant, Liuius etiam eius memoriam vsurpat sæpè, nominatim verò cum Annibalem in Ligures, Sempronium eodem tempore Lucam concessisse dicit. Frontinus T. Domitium Caluinum Lucam in Liguribus obsidisse scribit: non solum natura loci ac operibus, sed etiam valido militum præsidio munitam. Mentionem Lucæ & Agathius fecit. Blondus in historiis tradit à Gothis possessam, mensibus senis oppugnasse Narsetem Eunuchum priusquam capere posset. A Facio vberto in hanc sententiam describitur.

Incedentes vidimus orbe in modico

Turribus frequenter Lucam, in star memoris

Et Prato Sercioq; allui.

Lauta est tota specieg; incunda,

Magis que foret, ni et turparetur planctu

Qui annis iam amplius quadraginta pectus illi contraxit.

Vidi sanctam civitatem, & vultum sanctum,

Audini que vt ad preces fidriani

Sertius in latrus se conuerterit.

Fui ad Galetam, vbi Pisanus

Florentinum deuicit, quum oppressus est

Ioannes Vicecomes belli præfectus.

Vrbs hæc, qua de tibi loquor,

Aringa seu Fredia dicta creditur,

Illo tempore quod antiquum æstimatur.

Sed quoniam illuminata fide

Prius fuit, quam alia Tuscorum vlla,

Nomen immutatum, & Luca vocata.

Sic Facius.

latis indicans postremis versibus, cum Lucam ait dictum, quod prima ciuitatem Tusciæ, fidei Christianæ lumen acceperit. Strabonem, Catonem, Liuium, Frontinum, aliosque veteres scriptores, qui Lucam sæpissime nominarunt ante Christū Seruatorē natū, se non vidisse. Luca quoque vocatur in mediterraneis à Ptolemæo. Postquã à Narsete, vt diximus, capta fuit, exin Imperatorū Constantinopolis opibus collapsis, principatū eius Bonifacius occupauit, qui Beatricē Henrici Imperat. filiam habuit vxorem, & ex ea Mathildē filiã suscepit. Ea Godifredo marita superstes hæres que in amplissimum imperium, & nominatim huius vrbis, successit, vti alibi erit dicendi locus. Deinde temporibus Honorij III. Pontificis Rom. suum ius & potestatem ab Imperatore Cæsare Rudolpho, XII. millibus aureorū nummūm Lucenses redēsse, Platina in vita Honorij quarti tradit. Postea tyrannidem nactus est Vgutio Phascolus; quo per seditionem popularium cum Nerone filio exacto, principatum mox adeptus est Castrucius Castracanus ab Vgutione eaceri inclusus: vt ita vno momēto simul ille pelleretur, simul hic vinculis solutus ex carcere ad principatum euheretur. Castrucium Galeatus Vicecomes, Azoque eius filius Mediolani reguli, propter summam viri virtutem mirifice dilexerunt. Florentinis tuta vita perquam infestus fuit, quorum copiis cæsis, ipsam quoque Florentiam obsidio sic affecerat, vt expugnaturum omnino crederent multi, ni morbus, ex quo decessit, impedimentum iniicisset. Pisam & Pistorium ditionis suæ fecerat. Filios reliquit duos, qui ab Ludouico Bauaro Luca pulsi. Multa de Castrucio Blondus, D. Antonius, Sabellicus, & Nicolaus Machiauellus, Florentinus, in eius vita vernaculo sermone scripta, prodidit. Eiectis Castrucii filiis, Germanica præsidia, quæ Bauarus vrbis imposuerat, Lucam Gerardo Spinolæ Genuensi vendiderunt: eandemque deinde Ioannes Bohemiæ rex Petro Rubrio commisit, Rubrius Mastino Scalignero Veronæ regulo cessit, is vendidit Florentinis, qui tum mensibus nouem ea potiti. Hoc tempore quoniam Pisani plus sibi iuris ad imperium eius esse, ex Henrici Imper. concessione putabant, urbem obsedere, donec tandem est transactum. Postea cum Imperator Carolus III. in Italiam profectus, legatū Lucensibus præfecisset Cardinalem quendam Gallum, is Imperatore digressus, ciuitatem iuri ac potestati suæ restituit, accepto precio XXV. millium aureorum nummum. Ita cum extemplo deiectum Castellū, quod Castrucius ædificauerat, conseruataque libertas vsque ad M. CCCC. à C. N. annum, quo tyrannidem occupauit Pāulus Guinifius Lucensis. Hic dominatu annis 30. felicissimè potitus, ingēti opum vi accumulata, auro, argento, gemmis, pecunia multa locuples, & numerosa prole felix, gloria, fortunaque & existimatione apud Italiæ proceres amplissimus vt adeo non sibi solum ipsi, verum etiam alijs beatus, stabileque ac firmum fundatumque imperium habere videretur, mutata subito, vagæ volubilisque fortunæ aura, spectaculum miserabile & exemplum mortalibus

LVCA

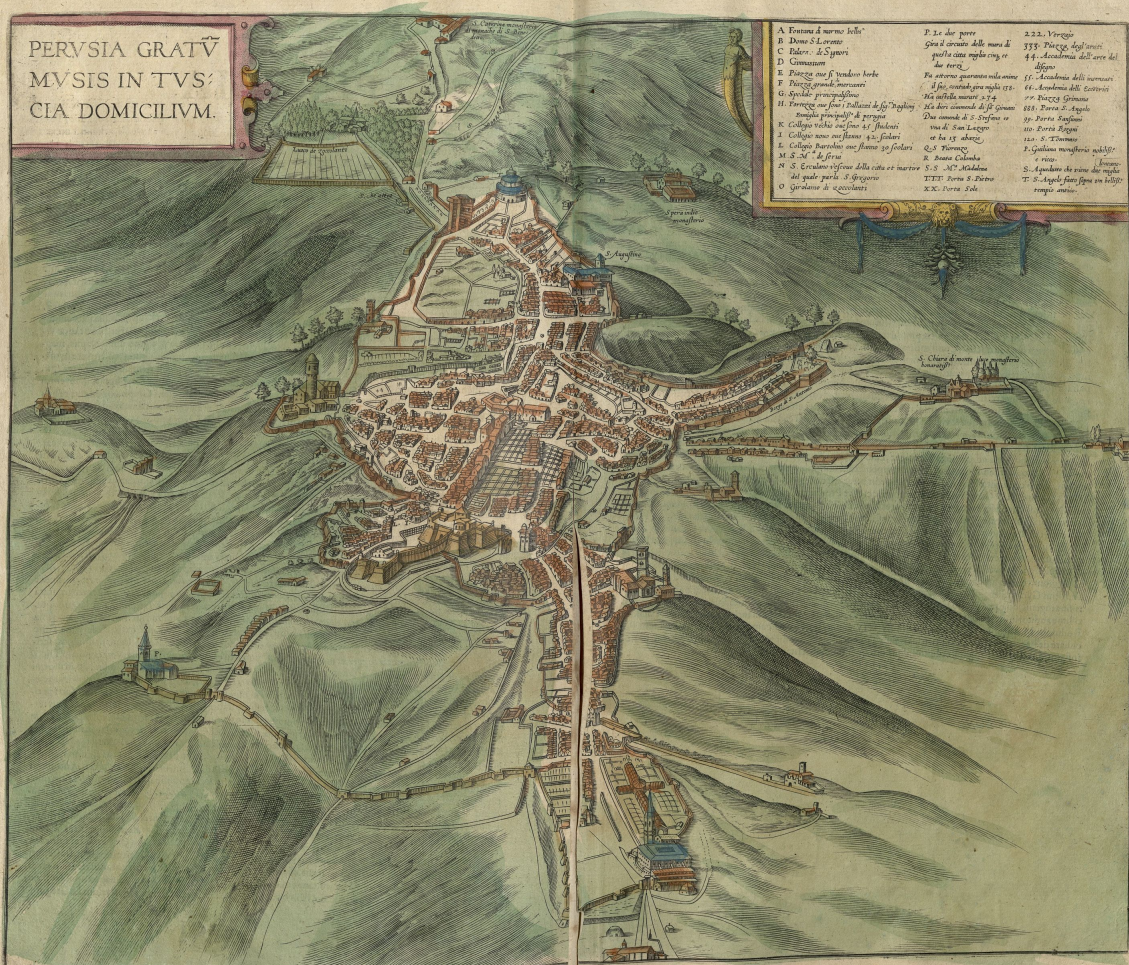
*Tuscia nobiliff. Italiae
Regio LVCAM
urbem in mediterraneis
ossentur. Romam ex
quondam Coloniam.*

Insigne factus est, quo euidenter apparuit, in humanis rebus perpetui omnino esse nihil oportere que reuerēter & cum timore casus, fortunam benignam gerere. Tam igitur excelsus in gradu felicitatis constitutus, quia, Florentinis hostibus faucebat, cum quinque filiis, impetu popularium victus, & Mediolanum ad Philippum Vicecomitem Ducem ablegatus, tandem in obscuro squalidoque carcere cum liberis diem supremum expleuit, anno post C. N. M. CCCC. XXX. ac ita dignitatem, opes, imperium, gloriam, liberos, tot annis parta parataque simul cum anima perdidit. Profligatis Guinifis, vrbs varijs agitata motibus, tandem veroin libertate constitit, qua nunc tranquille potitur. Multos genuit illustres & præclaros homines, nominatim Lucium III. Pontif. Rom. Blondus etiam Alexandrū II. Volaterranus III. dixit: at vtrūque falso: nam iidem auctores alibi cum reliqua scriptorum cohorte, primum ex iis Mediolanensem, alterum Senensem perhibent. Erroris occasionem Blondo præbuisse, quod alexander II. Lucensium Episcopus fuit, ideoque Lucensis à quibusdā dictus est non ob originem, sed præsulatū. Volaterrano autem vitium intulisse liberarium arbitror, tertio I. numerali littera, non recte addita. Lucensis Episcopus D. Fidrianus, quem D. Gregorius Pontif. in Dialogis, Sercium cohibuisse Lucensem agrum infestantem, prodit: cuius rei adhuc supersunt vestigia, & Facius Vbertus etiam mentionem facit. Episcopum quoque Luca B. Anselmum habuit, qui Comiti Mathildia confessionibus fuit, & cuius in D. Benedicti Podaliconis, agri Mantuani Cœnobio diem functi, sancta ossa deinde Mantuam, in eadem maiorem delata sunt. nostra memoria Lucam ortu nobilitauit Sanctus Pagninus, ex ordine Prædicatorum summus Theologus, & Latine, Græce, Hebraice, Caldaice, Arabiceque doctissimus, vt instrumenti vtriusque versio ex Hebræo, Græcoque in Latinum, item Isagoge ad mysticos scripturæ sensus, Grammatica, Hebraica, Græcaque. ac illa multa litterarum monumenta, quæ reliquit, abunde testantur.

Porro vrbs ipsa ad Auferim Fluium facta est qui & Æfarus, nunc Serchio teste Leandro & iam se non vt præcis temporibus in Arnum iuxta Pisam exonerat, (quemadmodum Abrahamus Ortelius tertio, eo que accuratissimo Theatri sui additamento, in antiquo Tusciæ typo expressit) sed à Luca mare rectà petit: nec idem etiam est cum eo quem Blondus à Liuiο Melam dici prohibet, cum perperam legat, quia in castigatis exemplaribus *Marca* legitur qui ab Auferi est diuersus. Refert Platina in vita Alexandri II. hunc Pontificem, Ecclesiam & urbem Lucensem multis priuilegijs, vt in Anna libus apparet, insigniorem reddidisse.

PERYSIA GRATV
MVSIS IN TVS/
CIA DOMICILIVM.

A. Fontana di marmo Isola	F. Le due porte	222. Viraggio
B. Chiesa di S. Maria	Spia di circonvalle della mano di	333. Piazza degli Anziani
C. Palazzo di S. Pietro	quella con molte case in	444. Accademia dell'arte del
D. Conestabile	due torri	libera
E. Piazza con gli stadii di S. Pietro	Per un anno garantito nella mano	555. Accademia della medicina
F. Piazza grande di S. Maria	di lei, con una casa in	666. Accademia del commercio
G. Spedale di S. Francesco	Ma nella mano di S. Pietro	777. Piazza di S. Pietro
H. Piazza con gli stadii di S. Pietro	Ma due torri di S. Pietro	888. Piazza di S. Angelo
I. Chiesa di S. Pietro	Due torri di S. Pietro in	999. Piazza di S. Pietro
K. Chiesa di S. Pietro	via di S. Pietro	100. Piazza di S. Pietro
L. Chiesa di S. Pietro	in la via di S. Pietro	111. Piazza di S. Pietro
M. Chiesa di S. Pietro	di S. Pietro	122. Piazza di S. Pietro
N. Chiesa di S. Pietro	R. Chiesa di S. Pietro	133. Piazza di S. Pietro
O. Chiesa di S. Pietro	S. Chiesa di S. Pietro	144. Piazza di S. Pietro
P. Chiesa di S. Pietro	T. Chiesa di S. Pietro	155. Piazza di S. Pietro
Q. Chiesa di S. Pietro	U. Chiesa di S. Pietro	166. Piazza di S. Pietro
	V. Chiesa di S. Pietro	177. Piazza di S. Pietro
	W. Chiesa di S. Pietro	188. Piazza di S. Pietro
	X. Chiesa di S. Pietro	199. Piazza di S. Pietro
	Y. Chiesa di S. Pietro	200. Piazza di S. Pietro

in dialogis lib. 3. cap. 13. describit. Ita tum in potestate Gothorum mansit, vsque dum à Narsete, Imperatoris iustiniani Luce, strenno viro, ad Cabum Tonthi victo perusia recuperata est. Post Narsetis obitum Longobardi Italiam profecti, eam occupauere mansitque deinde sub imperio Longobartorum, vsque ad Disiderium Regem vltimum, quem Carolus Magnus diuicere, quo tempore Perusini Imperio Romano restituti. Deinde cum Ludouicus Pius Caroli filius Hetruriam diuilit, Pontifici Romano Perusia cum alijs aliquot Tusciae oppidis cessit, cuius in ditione ad hunc vsque diem feliciter manet. Quamquam aliquando, exterma videlicet, & ciuium inter se varijs factionibus saepe conturbata fuerit, ad Pontificis tamen ditionem semper redijt. Ac postremo quidem, post grauissimas seditiones domesticas, sub Paulo eius nominis Pontifice III. qui Perusiam venit & magnis honoribus popaque exceptus est vti Marius Podianus opusculo hac de re edito per-eleganter exponit Exin vrbs. in potestate pontificis tranquille fuit, vsque ad M. D. XXXIX. post C. N. annum quo ob impositum vectigal salarium à Pontificis auctoritate desciiuit Hinc vtrinque magnis belli motibus excitatatis externa planè auxilia desperans, ingenti cum damno, in potestatem Pontificis redijt. Ab eo tum datus praefectus est Bernadinus Casalensis, Casalensium Episcopus, qui arcis initia posuit, cuius praesidio, ciuitas officio, fideque, caetero contineri posset, Eia arx, nunc perfecta propugnaculis, muris, argeribus & machinis aereis valde munita, praesidioque firma, obedientiae vnitatis pacisque conseruatricis existit. Porro, non tam larga Liberi Ceterisque dona non tam peclara aedificia, non tam fons ille limpidus atque perennis, quam vniuersale Gymnasium, incredibili eruditissimorum virorum turba, illustre, Perusiam hanc patriam exornat. Quod anno post D. N. M. CC. XC. florere cepit, iisdem priuilegijs ornatum quae in *l. vnica. C. de professoribus*, qui in vrbe Constantinopoli docent, Constantinopolitanæ Academiæ tribuuntur, vt ad eam legem Bartholus probat, vbi & alia celeberrimi istius Gymnasii priuilegia recenset. Hic Baldus Ius Ciuile professus est, tanta magnificentia, ac gloria, vt summis iuris Commendator, & terrestre quoddam numen, vocaretur. Ac vt id Gymnasium non docendo tantum, sed & scribendo, quam celeberrimum redderet, eius denique nomen ad exteras quoque nationes transmitteret, librum de Repressalijs ibidem conscripsit. Postremo, legatione pro ea functus ad Carolum Imperatorem, prima priuilegia impetrauit, vt est ibi, vno eodemque tempore, septuaginta Iuris Doctores, quinque & viginti, ius continuo docent Et fit, vt eadem hora, quatuor diuersi Ordinarij, vt vocant, tam maturino, quam pomeridiano tempore, vnam eandemque Iuris materiam, in concursu profiteantur, & lectionibus finitis, de summis apicibus iuris, inter se digladiantur ac disputent, & omnia, quae incidere possent dubia, ad amissim examinent, cum maximo studiosorum astantium fruclu. Ad haec autem fouenda, & conseruanda exercitia, magnis impensarum sumptibus elegantissima sunt fundata Collegia, in quibus annuo censu vitæ subsidia studiosis suppeditantur. Est collegium Verus & Nouum, vulgo, Sapientia noua. Quarum illa D. Gregorio Sacra, Episcopo loci, vt Prouisori. Hæc Priori Canonico Cathedralis perusinae, & Consulibus Mercantiae vulgariter, parer Noua D. Hieronymo sacra aedificata abs Episcopo Guidalotto, in qua fundatione perpetua, quatuor sunt studiosi Germani, quatuor Hispani, totidem Galli, & Ultramarini. Reliqui omnes admittuntur Itali. Eius fundator fuit Petrus Capocius S. R. Ecclesiae Cardinalis, qui Fridericū Imperatorem schismaticū persequeutus est, vt Palatina in vita Gregorij noni perhibe, Sapientiae Nouae meminit Aeneas de Falco eaq; amplissimū Collegiū nuncupat. In additionibus ad Abbatē Panormitanum, in *C. Ecclesia, vestrall. secundo in verbo Sanior*. Vbi fatetur eiusdem Sapientiae se fuisse alumnū. Est & aliud Bartholinum Collegium, recenti fundatione, ab eius appellatione Doctore aliquo studiosorum commoditati institutum. Sed istius Gymnasii magnificentia, paucis explicari non potest. Quemadmodum nec breui narratione. Perusina ingenia, quae non modo patriam, sed Italiam omnem illustrarunt. Praelectionibus modo, & frequentissime auditorio inlarefcit Ioannes Paulus Lacellottus, auctor institutionum Iuris Canonici: Item Ranaldus Rodulphi: M. Antonius Eugenius, qui vltra XXXIV. annos Ius Canonicum atque Ciuile professi sunt. Peculiare de hac vrbe preter Leandri in sua Italica Topographiam, edidit opusculum Marius Podianus orator insignis, quo singulare ingenij eruditionisque ornamentum posteritati exhibuit.

V R B I N V M.

VRBINVM, Piceni vrbs, alto in monte inter Albim sue Sapim, & Foliam amnes, cuius incolae Plinius in sexta Regione Vrbinate cognomento Metaurense, vocat. A Strabone non commemorantur, vti nec à Ptolemaeo, nisi forte Suasse nomine, quam is inter Senones, prope Pisaurum in colle designauit. Vrbini mentionem facit Tacitus, in belli Vitelliorum descriptione. Procopius ait, deditione captum à Belisario Iustiniani Imp. duce, cum post diuturnam obsidionem fons vrbis exaruit, quod prodigij loco habitum, vt Blondus Sabellicus tradunt. Diu Comitum Montis Feltrij ditionis fuit, quibus Guido circa Bonifacium VIII. Pontific. Max. rebus in Italia pro Imperatore Augusto, praeclare gestis inclutus, imperium eius occupauit primus, quanquam multo antè tempore maiores eius potentes etiam in ea fuissent, vt item olim Imperante Friderico Aenobarbo, Oddus Antoninus, cui successere Galeatus, Guidantoninus alter, Federicus & Nulphus. Caeterum, sub Sixto, eius nominis IV. Pontifice, ex Comitatu ad Ducalem dignitatem Vrbinum euehitur, ob praeclaras Federici dotes eximiasque virtutes. Erat enim vir prudens, facundus, literatus, & ingeniorum amator, bello Felix, pace carus, apud Italiae Principes honoratus, à suis dilectus. Arx fuit extra Vrbinum munitissima, quam Guidobaldus Dux, ne ipse potentia inuidiae esset & populo & finitimis, demoliri fecit. Nouam, veterem diruta, intra muros à fundamentis extruxit Federicus Dux, magis ad ornatum loci & magnificentiam habitandi, quam ad defensionem. Ea aedibus Episcopi, & templo D. Dominici est contigua, ita aedificata, vt passim equo in curres, & ad tectum ipsum iri, quomodo Venetij turris D. Marci, & Romae Pontificis palatium. Conclauia habet CCCLXXXIII. ampla & magnifica. Ornat eam praecipue bibliotheca, libris optimis & multis referta, quorum alij aureis umbilicis, alij panno aureo, alij serico villosissimo obducti sunt, olim omnes argento auroque ornati. Sed ab Alex. VI. Pontifice omnibus ornamentis spoliata, quam Iulius Secundus postea restituit. Multae in ea Graecorum auctorum translationes, quae impressae haecenus non sunt. Porro vrbs est Vrbinum laetissima, splendideque satis aedificata, bono ac fecundo agro, generosisque fructibus abundante. Viros multos, quorum illustri fama plurimum celebratur, edidit, inter quos Seraphinus Confessorij Aduocatus, quem Blondus hominem prudentem & doctum nominat. Raphael excellens pictor, in clytis illis eruditorum commemoratione laudaeque veteribus haud impar, quae eius per Italiam, maximeque Romae in Basilica Pontificia iuxta D. Petri videntur. Inuenis obiit, XXXVII. annos natus. Quod si peruenisset ad aetate planè maturam, ac magis magisque heroico illi in arte Michaelis Angeli stylo, vti faciebat, se assuefecisset, nihil eo fuisset eminentius. Manum habuit longe elegantissimam. De quo tacere praestat, quam non ea, qua decet, reuerentia, loqui. Sed si vis plenum de Raphaelis iudicium, & omnium sententia, exquisitum, vide longe pulcherrimos illos libros Georgij Vasarij Aretini, pictoris, & architecti, de vitis pictorum sculptorum, & architectorum Italorum. Qui libri Italica lingua sunt scripti, sed Raphael ille nunquam satis laudari potest. Iam, nostro etiam saeculo, singulari artis pictoriae ornamentum haec patria edidit, Federicum Barocium, excellentissimum sanè tam penicilli, quam styli ductorem, vt & inuentorem, & factorem, magno nominis elogio, non tantum opera, quae iam publica sunt, ipsum praedicent; Sed & Gualterus Florentinus exquisito libro hoc ipsum accuratè demonstrat, quem de Brocjo, Michaelis Angeli, Raphaelis Vrbinate laudibus, Italico idiomate conscripsit. In quo, & de coloribus ipsique omnibus, quae ad sculpturam, picturamque exornandam pertinent, multa elegantè pertractat. Nunc Raphaelis Vrbinate, Michaelis Angeli, omniumque totius Italiae in pictura, calatura seu sculptura praestantissimorum artificum ad viuam expressae imagines, opera summi illius eadem in arte Magistrj Henrici Golsij, quem tota admirabitur posteritas probant.

S V L M O.

SVLMO Brutiorum, Pelignae regionis opidum, Solymum primo dictum fuisse, ex Siliij lib. nono constat. Hodie Sulmona est, vt scribit Leander, patria lepidissimi poetae Nasonis, vt ipse testatur: Sulmo mihi patria est, gelidis vberibus vndis, Millia qui nouies distat ab vrbe decem. Sulmonem quoque Strabo vocat, itemque Cato ac Ptolemaeus. Plinius Sulmonenses retulit appellationis originem à Solymo esse ex Phrygia, Testis ipse est Ouidius lib. 4. Falorum his versibus. Huius erat Solymus Phrygia comes vnus ab Ida, quo Sulmonis moenia nomen habent. Sulmonis Gelidi patriae Germanice nostrae, Me miserum! Scico quam procul illa solo est. Idem probat Silius de bello Punico secundo agens, his verbis. Huic domus, & gemini fuerant Sulmone relicti Matris in vberibus nati, Mancinus & vna nomine Rhetæo Solymus: nam Dardana origo, Et Phrygio genus à proano, qui sceptrâ secutus Aeneae claram muris fundauerat vrhem. Ex sese dictam Solymon, celebrata colonis, Mox Italiam paulatim attrito nomine Sulmo.

Vrbs est Sulmo in primis pulchritudine, frequentia populi, & aquarum abundantia nobilis, vndique riui purissimarum aquarum perpetui cum mirifica spectantium audientiumque voluptate suffuris incundissimis admurmurant, hausto quoque pergrati Mentionem eius persæpe facit Lilius, nominatim verò, cum Annibalem ad Romam frustra copijs adductis, inde magnis itineribus mouisse scribit, & per Campaniam in Samnium, inque Pelignos profectum, & per Sulmonem in Marrucinos postea per Albanum agrum in Marfos, demum, Amiternum, & ad vicum Forulum peruenisse. Duo sunt in agro Sulmonensi opida, Pectoranum, & vallis obscura, quorum vtrumque amnem, emittit peculiari alueo ferme ad Sulmonem vsque accedentem, vbi tum alter alteri immerfus, vnico flumine extra vrhem per extensissimam planiciem, milliaque pass. fena latam, cursu ferme millium XII. absoluto, fontibusque & aqualis quibusdam prope Populum haud mediocriter adaucti, tandem in Aternum se exonerant. Sulmonensium Antistes, Valuentis dicitur, quod, vt Ruffianus ait, ager Sulmonis cum parte quoque vicinorum Valuanus, seu valua nominetur, qua vna voce plura hoc situ finitima loca comprehenduntur. Ea de re Blondus scribit, iam pridem annis ferme DCCC. amisso Pelignorum nomine, agrum hunc valuentem appellari coeptum, ideoque Romanam Ecclesiam, ita Sulmonensem Episcopum vocare. Causam verò vocabuli nullam addit, quam Ruffianus in hunc sententiam commemorat. Tractus omnis Pectorano, quod supra Sulmonem est, itemque Valle obscura, campo quinque millium, coenobio. S. Spiritus, quod à Sulmone millibus tribus distat, vbi vitam solitariam D. Petrus Moronensis, postea Caeselinus V. Pontif. appellatus, egit, nobili item opido Populo, ad Sulmonem vsque, ac item montibus duobus editissimis, Appennino Maiellaque circumscriptus, & ita ingis illorum altissimis confectus, vt aditum omnino, nisi per paucas ac difficiles arctasque fauces, habeat, Valua propterea dictus, quod per paucissimas tantum angustias aditum praebet, tanquam per ostia, quae latinis etiam Valua dicuntur: ideoque deperdito nomine Pelignorum, ager hic Valua, ex conditione situque suo, vocatur.

VRBINO.

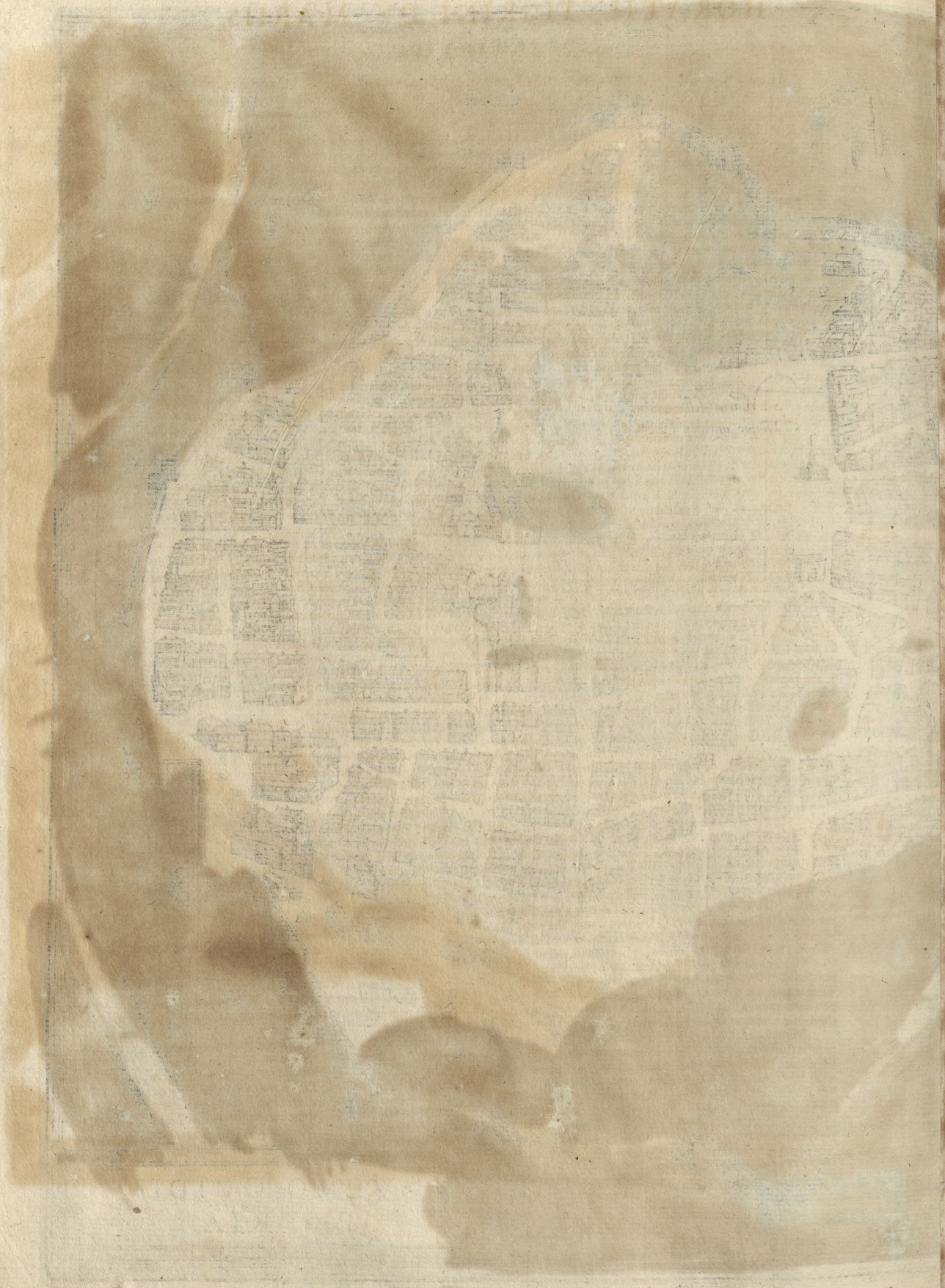

VRBINO.

SVLMO OVIDII
PATRIA.

LEMANNOVE OSTIAE PORTVS

VTRIVSQVE OSTIAE PORTVS, HORATII TIGRINI DE MARIIS, DESCRIPITIO.

Dvo Ostiæ portus, forma eleuata ac plana hic delineati, à totidem Imperatoribus conditi existimantur. Maior quidem formam habens ouatam, à Claudio, minor verò, huic contiguus & Hexagonus, à Traiano, prout ex Plutarcho in vita Cæsaris colligitur. Nam, cum is (inquit) in animo gereret Romæ portum pro aduenis nauibus extruere, primus omnium secando rupes, & amolendo saxa, quæ nauigationem ad litus Ostiense impediebant, rudem quandam portus formam induxit, quo nauigia ex diuersis mundi plagis Romam contententia, tuto reciperebantur, quæ alioquin, quod tutum receptaculum non haberent, ut plurimum periclitabantur. Ex hoc igitur loco colligitur, à Cæsare quidem portus hos inchoatos, nunquam tamen (quod & Suetonius in vita Claudij adserit) ad exitum perductos fuisse; quod etsi sæpè conatus sit, nunquam tamen effecit; decessit fortè non modo rei difficultate, verum etiam sumptuum magnitudine temporisque diuturnitate: quorum quidem Claudium constat nullam habuisse rationem, quantumuis ab Architectis expensarum modum sæpè postulans, nullum vnquam, Dionè teste, respensum, præterquam, vix ipsis animum tantæ rei suppetere, retulerit. Idque prudenter admodum, ne in pensarum magnitudine territum à proposito penitus dimouerent. Claudius igitur triginta hominum millibus, vnde cùm continuis annis in hoc opere vix, primo minorem portum in ipso solo effodi, ea profunditate curauit, ut ipso mari profundior reperiretur, moxque duò illa maioris portus brachia, eo, quo ab inuicem distant modo, in mare extendit, & ad fundandam molem illam maioris portus nauem, qua maximis ille obeliscus ex Aegypto conductus erat, demergi, desuperque turrim, siue Laternam, ut vocant, erigi curauit ad instar illius, quæ est in Pharo, portu Alexandria, necnon eius, quæ est apud Ianiam. Et quanquam non desint, qui velint Claudium Imperatorem isto hominum numero non in Ostiæ portus extruendis, verum lacu potius Fuccino, (hodie Celanum vocant) perforando ac in Tyberim deducendo, vsium fuisse, illi tamen aberrant, cum, quod conatus ille statim irritus fuerit, tum etiam, quod ad illum tanta hominum frequentia opus non fuisset. Indubitatum igitur est sententia prædictorum auctorum, in super Plinij, ac aliorum reliquitur, dictum Ostiæ portum à Claudio Imperatore factum fuisse. Nec non minorem illum in terra firma, quem posteaquam cinxisset muro, in tantum excuare coactus fuit, quod eius profunditas maris alieum superaret ad hoc, ut aquam ex mari recipere posset, rem me hercule cogitatu, ne dicam, factu difficilem. Nec magis dubitandum, Nerone postmodum, prout egregia eiusdem numismata adhuc testantur, locum illum plurimum ornasse, ac supenda illa ædificia à Claudio cœpta consummasse, quæ à diuersis postmodum Imperatoribus aucta fuerunt, præsertim Traiano, quemadmodum Dominicus Marius Negrolus in sua Cosmographia testatur, quorum etiamnum ruinae apparent, à Sarracenis alijque Barbaris nationibus olim in declinatione Imperij factæ negligentibus Romanis ac postmodum etiam iuuantibus reliquiturque penitus euerentibus, ne dum ipsi illis frui nequirent, Cæsarib. ac hostibus illorum relinquerentur. Inter alia autem stupenda ædificia, præter tabernas, templa, ædes ad palacia plane regia, extabant tum etiam aqueductus, fontes ac plura alia: Ita ut credam illum nequicquam errare qui opus illud cunctis mirabilib. mundi præferret. Præterlabitur hos portus cornu Tyberis fluij, Flumicellus appellatus. In hoc procul dubio à Maioribus factus, ut per eum merces in portu onerari ac exonerari possent, indeque per aquam Rom. deferri. Id quod in Cosmographia prædicti auctoris innuitur, dum scribit, merces ab illis portibus tam aqua quam terra Rom. conductas fuisse, tantamque eunium & redeuntium frequentiam exitisse, ut necessum fuerit viam illam largiorem efficere; quam sibi deinde construxerunt, & intermediam certis quibusdam columnis diuiserunt, ne exportu redeantes, alijs Rom. venientib. obuiantes sese inuicem impedirent, sed vtrique diuersum latus sectarentur. Id quod Leo Baptista Alberti, non solum antiquitatis, sed naturalium etiam rerum indagator solertissimus, notatum relinquit, qui in præposito Architectos admonens, ne quicquam aduersante natura inciperent, exemplum Ostiensis huius portus adducit, dicens, eum diu conseruari nequiuisset, ob continuum maris, eum arena implentis, impetum, ad quæ quotidie expurgandum, immensis sumptibus opus erat. Insula autem illa, quæ ex cornu illo Tyberis, siue Flumicello, Mari, ac ipso Tybere componitur, in latitudine pæuo plus vnico miliari, in longitudine vero circiter duo milliaria habet, quo vero transiri posset, antiquitus pons erat, eo loco, vbi dictus flumicellus sese à Tybere subducit. Cornu vero ad illud Tyberis à Maioribus ad exonerandum merces, in & exportu factum, continet in latitudine ab ostio, vsque ad decem vlnas. Tyberis vero circiter quadraginta vicinus ad fauces, vbi Anco Martio, quarto Romanorum Rege, Ostia ciuitas ædificata fuit, plurimum ab antiquis æstimata; quantumuis sub insalubri aère sita sit, adeo, ut exemptionem à publicis exactioibus meruerit, exceptis viginti annis, quibus Hannibal Italiam vastauit. Ex rudibus etiam & ruinis apparet, eam amplam ac spaciosam fuisse, quamuis hodie reducta sit in arcem & exiguum oppidum. Quantum verò ad maiorem hodie portum attinet, videmus eum indes per alluionem ita impleri, ut verisimile sit eum breui totum sicum fore, idque ex limo, qui per Tyberim in mare defertur, ac per illius refluxum congeritur atque coaceruatur, quæ causa est, quod ad eum expurgandum, nunquam processum sit, quantumuis plurimè sæpè Principes ob publicam patriæ vtilitatem id ipsum vnice desiderarint.

Huius autem portus supenda & incredibilis magnificentia fuit, muris velut brachijs erat circumdatus (in quibus habitationes variæ) it arcus extructis, quo mare fluxu arenas expelleret, præter quos muri alijs erant turriculis distincti, qui totum portum ambiabant. Portas habuit, quarum primaria Romam ducebat, larga Cannas & palmos sex cum dimidio. Templum forma rotunda, Aquæ ductum portam secundam, largam cannam vnam, palmos tres cum dimidio. Viam circum interiorem murum minoris portus, murum interiorem cum annulis ferreis alligandis nauigijs, quanto & spacio eidem muro infixæ erant columnellæ. Domus, in quas exponebantur merces, super columnas extructas, quæ columnas distabant inter se cannas duas, palmum vnum cum dimidio. Porticum excipiendis minoribus nauigijs cannarum xxv. Os parui portus largum erat cannas L viii. Cannalis à fluuiolo portum vsque, largus cannas xvii. cum dimidia, in quo duò parietes strati erant. Os parui portus largum cantas v. Palatium erat ipso in portu Regium à Traiano Imperatore olim extructum Maior portui moles erat obiecta, quam quo stabilius fundaret Claudius Cæsar nauem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Aegypto fuerat adiectus, de qua nauis Plinius, Abies, inquit, admirationis præcipuæ visæ est in nauis, quæ ex Aegypto Caij Principis iussu, obeliscum in Vaticano circo statum, quatuorque truncos lapidis eiusdem ad sustinendum eum adduxit. Quæ nauis nihil admirabilius visum in mari; ceterum est. CXX. M. modium lentis pro saburca ei fuere. Longiudo spatium obtinuit magna ex parte Ostiensis portus, laterale quoque ibi namque dentera est à Claudio principè. Arboris eius crassitudo quatuor hominum vlnas complectentium implebat. Os portus maioris orientem versus largum erat cannas L. Os autem occidentale latitudinis eiusdem. A porta Romam versus ad molem portus maioris longitudo, canne mille trecentæ septuaginta octo. Latitudo autem eiusdem portus, canne quingentæ quinquaginta circiter. Hæc si de scriptio cum priore & pictura conferatur, dilucidio erit. Cannæ & palmi mensuræ sunt, quarum Architectis Romæ vsus est. In hoc portu fuit ædes Portunæ, qui portubus præest, in cuius ædificatione portum nulla facta sunt. Excitauitque idem Princeps marmoream in mari turrem in instar Alexandria Phari vbi nocturna lumina affixa, viam nauis portum subituris aperirent, quæ hodie marinis fluctibus celsis vna cum portu. Extant hodie in ambitu magna ruinae ciuitatis Portuensis cum templo S. Lucie, quæ nunc ex tertia dignitas post Ro. Quem locum hodie interfectat pars quota Tyberis, & riuus ipse vocatur Fluiuiolus. huius vbi bis nemo ex veteribus scriptoribus, quod sciam meminisse, sed portus tantum meminere Ostiensis, qui postea, ut videtur, auctus est vndique ædificijs, & rerum maritimarum Conditorijs, quorum adhuc extant vestigia circum stagnum, quod adhuc illic extat.

Laurentius Schraderus Saxo, in suis de Italia libris hæc de Ostia scribit. Oppidum ab Ostio Tyberino appellatum ab Anco Martio, eo loco vbi Aeneas primùm castra constituit, conditum in ipso maris Tyrrheni & Tyberis fluij confinio, ut totius mundi opes illo veluti maritimo vrbis hospitio reciperebantur; aerem grauem habet & pestilentem, olim maximis ædificijs ornatum, nunc in paucas & exiguas villas abiit. Turrim habet cum propugnaculo à Martino V. extructam, quæ apud eam duobus ostijs Tyberis in mare influit, sed vno maximo & impetuosiore. Ruinas & vestigia portus celeberrimi vidimus, cuius fundamenta adhuc mari ipso eminent. Fuit vnum ex admirandis, quæ vnquam Romani extruxerunt. Eius forma habetur apud Tramezinum, Pyrrho Ligorio inuentore. Lazarus Bonamicus dicere solebat: Omnes Christianorum Principes non posse talem extruere. Fuit dirutus à Gregorio Pontif. propter metum Sarracenorum, ne esset ad illorum irruptiones receptaculum. Sunt propè ruinæ multorum ædificiorum, & maxime Camerarum quarundam, quæ quidem factis amplæ sunt, sed valde humiles, quarum nec formam complecti, nec numerum inire potuimus in tanta vastitate. In ijs reposita fuisse ea, quæ ex nauibus exportabantur, verisimile est.

OSTIAE PORTVS
HORATII TIGRINI DE MARIS

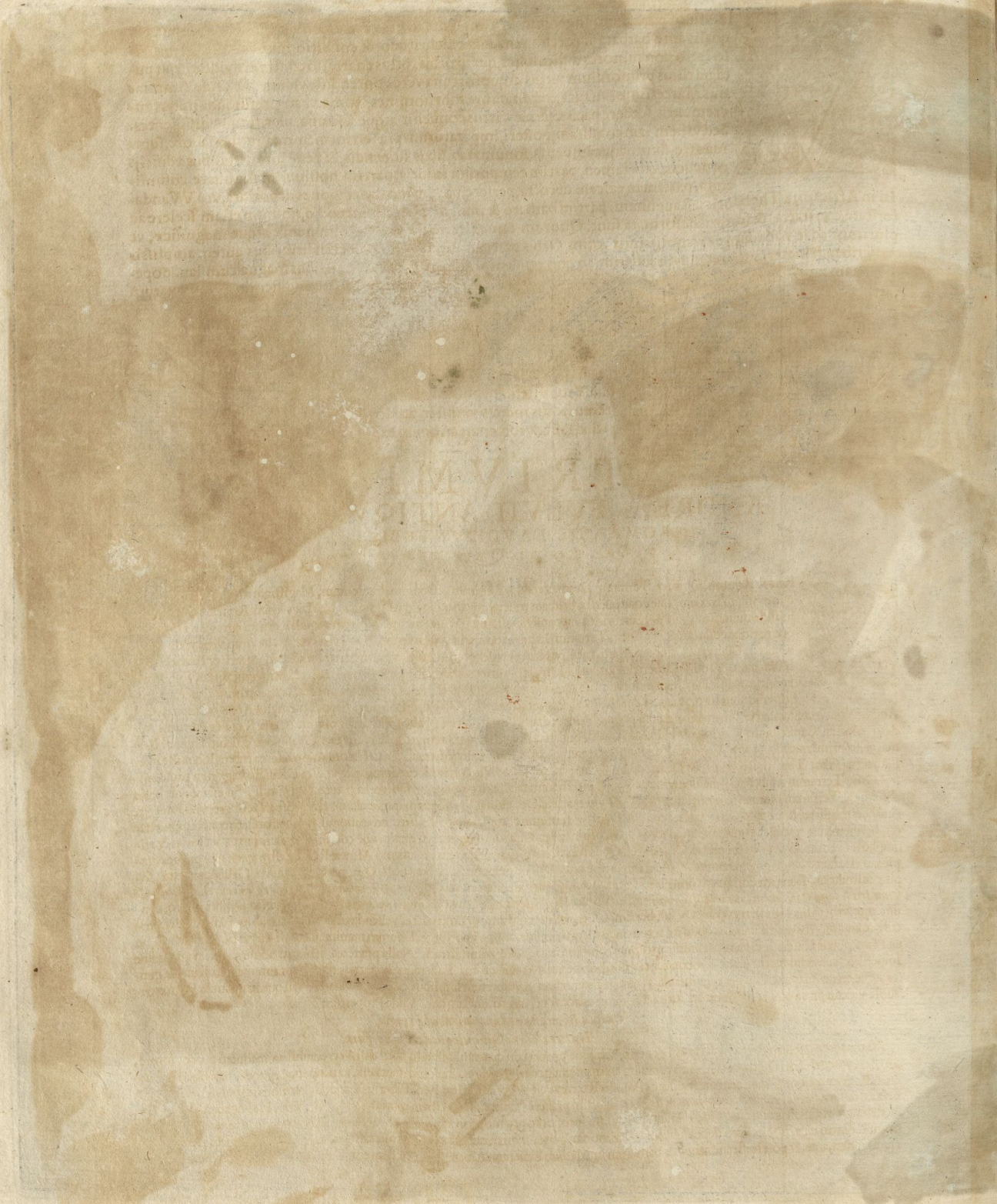

1. Via a portu ad aquam
2. Portus principalis Romae
3. Templum
4. Basilica Colossalis
5. Portus secundus
6. Via sacra interfecti
7. Portus ad aquam
8. Mole sine muro parui portus
9. Templum
10. Basilica Colossalis
11. Portus ad aquam
12. Portus secundus

Ostia portus, orientem versus, largum cernit: quinque milia.

LECTOR

IMMENSE

B

2

LECTORI

Vnum humanum ingenium ad vrbis Romanæ faciem exprimendam, satis esse putavi, qualis ante barbaram euerfionem eius pulchritudo & conditio fuit, cum talis vrbis descriptio non minores difficultates, quam orbis totius enarratio continere videatur, vt puta, ad cuius primordium virtus atque fortuna vere contendisse videantur. Vnde Ammianus Marcellinus, victura, inquit, dum erunt homines, Roma, vt augetur sublimibus incrementis, foedere pacis æternæ virtus conuenit atque fortuna, plerumque dissidentes. Sed vrbem iam conditam, posterij Imperatorum præsertim memoria, multo labore, summa arte, summaque impensa, innumerabilibus, stupendis, & penè immortalibus ædificijs ornauere: quæ tamen, partim temporum iniuria, partim hostium malignitate comminuta, partim in calcem decocta, perire, partim in alias regiones deportata, vt à VVandasi in Africam, à Theodorico Rauennam; partim barbaro & immani Neronis incendio, hostium etiam scelerate ac feritate, confRACTA, & scilicet deformata sunt. Quorum tamen reliquæ tam sunt immensæ atque magnificæ, vt plurimos ad se visendum ex remotissimis totius Orbis partibus, iugiter alliciant, eruditioribus autem amplissimâ scribendi materiam hætenus præbuerint. In quo quidem argumento, ex recentioribus magna cum laude operâ bonam nauarunt Bartholomæus Marlianus, cuius vrbis Romanæ topographia, cum ædificiorum & statuarum imaginibus extat. Andreas Fuluius, qui de antiquitatibus vrbis, libros 5. conscripsit. Blondus, Eugenij Põrificis Secretarius, de Roma triumphante, decem. 20. de instaurata verò libros tres edidit: Fabius Clauus Georgius Fabritius Cernicenfis vrbis Romanæ descriptionem opere non magno complexus est, ad historiarum Romanarum lectionem perutili, Lucius Raunus, Andreas Palaedius, Pyrrhus Ligõrius, Lucius Maurus, & plerique alij, qui vrbis regiones, ædificia, statuas, trophæa, templa, circos, curias, theatra, thermas, balnea, porticus, columnas, aquæductus, fontes, naumachias, lacus, & quidquid deniq; tota Vrbe visendum atq; mirabile ad posteritatem transmiserunt. Quorum quidem auctorum nomina libentius recensimus indicis vt instar, auido lectori simus, qui vnica hac paginâ, quod pictor stylo & penicillo vtunque præstat, tantæ vrbis enarrationem exhibere non possumus. Vale,

ROMA TRIUMPHANS ANDREÆ FVLVII ANTIQVARIJ ROMAE, DE LAVDIBVS VRBIS, ORATIO AD QVIRITES

VRBEM Romanam, Quirites, Terrarum Deam, gentium Reginam, Deorum domicilium, Magistrum morum, communemque omnium patriam, sine controuersia, primam cunctarum vrbium, quis ignorat? Maius enim Romam nihil vnquam fuisse, omnium testimonio, iam pridem in confesso est. Ita Diuina mens Ciuitatem Populi Romani egregia, temperataque regione collocavit, vt Orbis Terrarum Imperio potiretur, cum rerum natura vires omnes in vnam vrbem effundere voluerit. Cum quis Campum Martium inspexerit, Sepulchrum Augusti, tot marmoreis simulachris & aris ornatum Forum Romanum, & Iouis Tarpeij delubrum, Thermas, Porticus in Prouinciæ modum extructas, Amphitheatrum, Tyburinò lacide exædificatum, tantæ altitudinis, vt ad culmen vix humanus oculus pertingere possit, Pantheon mira altitudine, spatiofissimis molibus fornicatum. Tændi Pacis, Pompeij theatrum, Circum Maximum, Septizonium, tot Arcus triumphales, tot Aquæductus, tot Statuas per vrbem ad ornatum positas. Si ingrediaris Forum, aliud ex alio videtis appositum. Certe Regales Porticus, Aedesque Sacras, Capitolium, & in ipso & in Palatio opera, & Liviæ Porticus, singula contemplans, alia facile obliuione delebit: Talis est Roma, cuius primi muri luto, ac palis defixis tam humiles erant, vt eos Remus leui saltu transiit. Hæc tua monumenta patris Romule; Hæc illa æterna vrbis, Terrarum Regina, & Dea gentium Roma, qui par est nihil, & nihil secundum, quæ vndique deuicta in gyrum paulò minoris Orbe Terrarum aduictos, sine fine triumphos recepit. Innumerabilium coloniarum sub cælo patris. Sed Ciuium, in estinque bello absumpta, Terrarum omnium aluntia, eademque patris, numine Dea electa, Quæ cælum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret Imperia, ritusque molliret, & populos discordes, serasque linguas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem hominibus daret, breuiterque vna cunctarum gentium in toto Orbe, patria fieret. Cuius monumenta, si quis probe consideret, plures in ea victorias & triumphos, quam annos à prima conditione reperiret. Quos Maro, heroica maiestate, in breuissimo Aeneæ scuto perstringens satis probe complexus est. Fuit etiam Romani nominis comes semper fortuna, Dijsque præstantes, & beneuoli. Qui, ne Capitolium à Gallis caperetur, scopis custodibus, sacratam falli alitem non permiserunt. Vnde Cicero in oratione ad Quirites, *Dij Deaque immortales, quæ excellenti tumultu Ciuitatis sedem, Capitolij in saxo incolitis constitutam.* Vbi tot Reges, tot Duces, tanta virorum spectata est indoles, merito Dijs, hominibusq; confimerunt, vrbem his locis statuendam, vbi saluberrimi colles, ager feracissimus, flumen ad res vehendas idoneum, situs ab extremæ cladis periculo immunis, vrbis media Italia, & ob id ad rerum incrementa habilior, vbi ex vno Orbe, Deorum numine, facta est vna vrbis. Nulla enim (vt ait Plato) potest Ciuitas sine fatore numinis prosperè constitui, nec feliciter administrari. Nulla præterea vrbis tam admirabilis magnitudine Imperij, omnibus humane nature dotibus venerabilis, bonis exemplis dotatissima. Eademque benignissima patris omnium quascunque gentes atque terras ita muneribus proprijs ditauit, vt tamen cæteras non in vniuersum similibus dotibus fraudaret: vni quidem omnia Romæ tribuisse videtur, in ea omnia sunt, quæ aut fortuna hominibus, locisque, aut natura largitur. Vnde Propertius:

*Omnia Romana cedant miracula terra,
Natura hic posuit quicquid ubique fuit.*

Est præterea quedam certa vox Romani generis, Vrbisque propria, in qua nihil offendi, nihil displicere, nihil animaduerti possit, sonare, aut olere peregrinum. Quid quod libertas omnium animantium generi gratissima, nusquam tanta est, tam ingenuè agendi, tam liberrimè loquendi. Aliæ nationes seruitutem pati possunt, Populo Romano est propria libertas, eo Tiberius Cæsar delatoribus respondere solitus: *In libera Ciuitate, liberæ esse oportere hominum linguas.* Nulliubi præterea tam magnam vrbem mortales viderunt. Vnde Helioabalus Imperator, metiri cupiens eius magnitudinem loco Aranearum telas, proposito premio, corradit iussit, & decem millibus pondo Aranearum collectis, magnitudinem eius, hoc ludicro depræhendit. Romanorum gens omnium mitissima, & clementissima, habitæ est. Apud quam vnum supplicium tantum, ante, & post fuisse immane, & barbarum in Metium Suffetium Albanorum Dictatorem, Tullo Hostilio Rege auctore, in alijs gloriari;

ANTIQVA VRBIS ROMÆ IMAGO ACCVRATISS. EX VETVSTIS MONVMNTIS, EX VESTIGIIS VIDELICET A EDIFICIOR., MOENTVM
 RVINIS, FIDE NVMISMATVM. MONVMNTIS A NEIS, PLVMBEIS, SAXEIS TIGLINISQ. COLLECTA. VETER. DENIQ. AVCTORVM FIDE CONFIRMATA. IN HAC
 TABVLAM REDACTA ATQ. DESCRIPTA A PERRHO LIGORIO ROMANO PER XIII. REGIONES IN QVAS VRBEM DIVISIT IMP. CASAR. AVGVSTVS.
 ROMA. Primum Regna, à iuuentute Albana condita perficitur, diach. Romulo et Remo nepotibus. Numinoris, à Romulo Roma adpelata, situ primo fuit quadrato. Tribus, vel, vt Plinius, quatuor distincta portis vario ambitu cō-
 sistentia Regum Consulibusq. temporis, deinde in ponere amplificacione, multis ad septem portas. Mōtes cōplectea septem, in regiones XIII. diuisa, sed ualles deinde, loca, depesa, propter amplissimos. formos superaedificatos, ita nōstrū. equata
 sunt, quorūdam et nōstrū asserimen eius agnosca. Insuper vero memoria superflissima adhibita ornata, que est tempore, et barbaros, uicinia peruenit. presis tamen tabella, ea sic accurate exhibita, que spectator beneuolus, summa nō magno, frui poterit.

ENTRIO
 SEPT.

gloriarum licet, nulli gentium mitiores placuisse pœnas. Nullas vrbes, ac nationes oppugnauit, quas non vicerit, nullos supplices ad se venientes populos, quos non benigne suscepit. nam, cum legati Carthaginensium, ad captiuos redimendos in vrben venissent, nulla accepta pecunia, eos reddiderunt, tot Punicis iniurijs venia data. Vnde hostium vox talis reddita: O munificentiam gentis Rom. Deorum benignitati æquantiam nam beneficium, quod tanquam deissemus, accepimus.

Nulla gens, inquit Cicero, sua non aut ita subacta sit, vt vix extet, aut ita domita vt quiescat; aut pacata, vt victoria nostra Imperioque lateatur. tum gentes, quas antea nulla litera, nulla vox, nulla fama notas fecerat, ceteras item partes, qua vel ægentibus, vel inimicis huic Imperio, vel insidis. vel incognitis immmanibus & barbaris tenebantur, nostris armis deuicta, parere coacta sunt. Milites quinimodò armis insig'es, Romam statim habuit, & populum Martem genitum, vt terrigenas cum armis natum existimes. Vnde Pyrrhus, de virtute militum Romanorum. O quam facile, inquit, Orbis imperium occupare, aut in his Romanis militibus. aut me Rege Romanis. Hac virtute maiores nostri, primum vniuersam Italiam habuit, & deinceps Carthaginem exciderunt, Numantiam euerterunt, potissimos Reges, bellicosissimas gentes in dedicationem huius Imperij redegerunt. Tot habuit triumphos quot orae sunt partesque Terrarum, tot victorias bellicas quot sunt in rerum natura genera bellorum. Il lud verò sine dubitatione Romanum fundauit Imperium, quod fundator huius Vrbs Romulus foedere Sabino docuit, etiam hostibus. Il lud verò sine dubitatione Romanum fundauit Imperium, quod fundator huius Vrbs Romulus foedere Sabino docuit, etiam hostibus. Il lud verò sine dubitatione Romanum fundauit Imperium, quod fundator huius Vrbs Romulus foedere Sabino docuit, etiam hostibus. Il lud verò sine dubitatione Romanum fundauit Imperium, quod fundator huius Vrbs Romulus foedere Sabino docuit, etiam hostibus.

Imperium sine fine ædi.

Nullum enim ab exordio ferme minus, neque incrementis toto Orbe amplius, ab Romulo Rheæ virginis Vestalis, & Martis filio exordium habuit, nullaque Respub. maior, nec sanctior, nec bonis exemplis ditior. Qui omnium genere mirificorum exemplorum totum Orbem repleuit, militarisque disciplina, & feruor, & virtutum omnium specimen. Nullos homines benignius inter se viuere, quam Romanos, nullum Regem Romanis parem; nihil esse, quod hominum manu, & opibus Ro. Imperij effici non posset. Satis constat origini Romanae, & Deos ad fuisse, & non defuturam virtutem. Nullum verò Regnum tam repente auctum, quam Alexandri Magni, qui prius sibi visus est comparare Imperium, quam regnasse, quia dedit leges, nulla constituit militibus stipendia, sed tantum per Regiones discurrat, nec regnum stabiliuit, dicere solitus, longè præstantius literis antecedere, quam Imperio, ac magis amari, quam timeri. Cæsar autem contra;

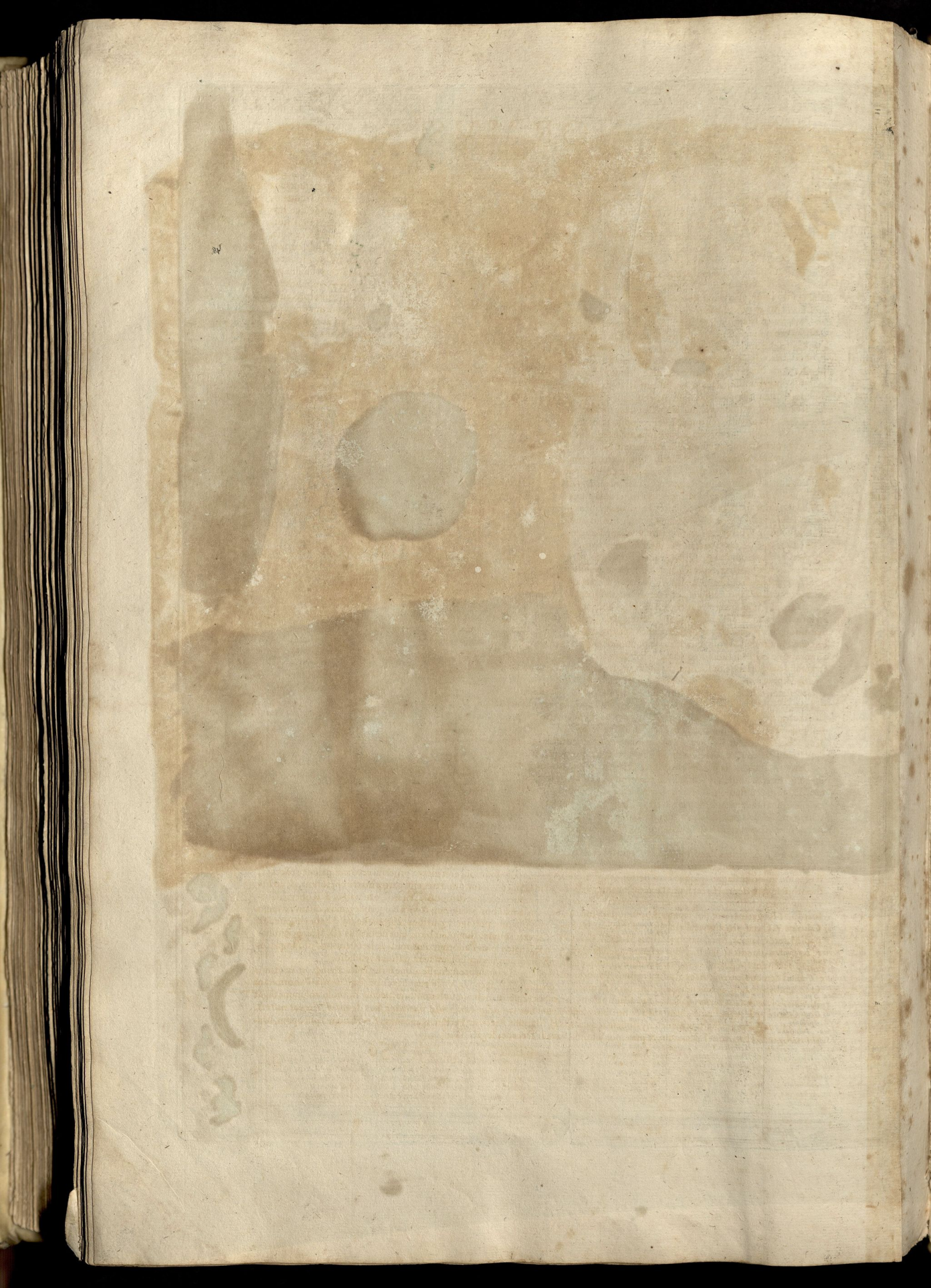
Oderint dum metuant.

1. Porta Salara hinc S. Agnes	14. Mons Vaticanus	27. Mons S. Petrus	40. Mons S. Petrus	53. Mons S. Petrus	66. Mons S. Petrus	79. Mons S. Petrus	92. Mons S. Petrus	105. Mons S. Petrus	118. Mons S. Petrus	131. Mons S. Petrus	144. Mons S. Petrus	157. Mons S. Petrus	170. Mons S. Petrus	183. Mons S. Petrus	196. Mons S. Petrus	209. Mons S. Petrus	222. Mons S. Petrus	235. Mons S. Petrus	248. Mons S. Petrus	261. Mons S. Petrus	274. Mons S. Petrus	287. Mons S. Petrus	300. Mons S. Petrus	313. Mons S. Petrus	326. Mons S. Petrus	339. Mons S. Petrus	352. Mons S. Petrus	365. Mons S. Petrus	378. Mons S. Petrus	391. Mons S. Petrus	404. Mons S. Petrus	417. Mons S. Petrus	430. Mons S. Petrus	443. Mons S. Petrus	456. Mons S. Petrus	469. Mons S. Petrus	482. Mons S. Petrus	495. Mons S. Petrus	508. Mons S. Petrus	521. Mons S. Petrus	534. Mons S. Petrus	547. Mons S. Petrus	560. Mons S. Petrus	573. Mons S. Petrus	586. Mons S. Petrus	599. Mons S. Petrus	612. Mons S. Petrus	625. Mons S. Petrus	638. Mons S. Petrus	651. Mons S. Petrus	664. Mons S. Petrus	677. Mons S. Petrus	690. Mons S. Petrus	703. Mons S. Petrus	716. Mons S. Petrus	729. Mons S. Petrus	742. Mons S. Petrus	755. Mons S. Petrus	768. Mons S. Petrus	781. Mons S. Petrus	794. Mons S. Petrus	807. Mons S. Petrus	820. Mons S. Petrus	833. Mons S. Petrus	846. Mons S. Petrus	859. Mons S. Petrus	872. Mons S. Petrus	885. Mons S. Petrus	898. Mons S. Petrus	911. Mons S. Petrus	924. Mons S. Petrus	937. Mons S. Petrus	950. Mons S. Petrus	963. Mons S. Petrus	976. Mons S. Petrus	989. Mons S. Petrus	1002. Mons S. Petrus
-------------------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	----------------------

PANORMVS.

PANORMVS, Palermo valgo, vrbium Siciliae maxima ac princeps est hodie, & sedes regia sita in campestris solo, & in ora, quam lib. 7. teste Herodoto, *pulchrum litus*, vocabat antiquitas. Polybius in duas partes distinguit. Veterem, Palaeopolin Nouam, Neapolin nuncupat. Sed Thomas Facellus quatuor eius regiones in sua descriptione constituit. Situ admodum iucundo, & agro vberem gaudet. Nam frumenti, vini, olei, segetis, & mellitarum arundinum adeo fecundus est, vt Liberum ac Cererem, omnesque humanæ societatis conseruatores Planetas, in eo honestando, liberaliter inter se contendisse existimetur. Vnam eius partem mare Tyrenum alluit, cæteræ tres lato patent campo, qui montibus asperis & excelsis, arborumque profusis expertibus, omni ex parte cingitur. Agros planos diffusosque complectitur, qui formam aliquam ac eximiam pulchritudinem pictam repræsentant, ea varietate, vt quocumque inciderint oculi reficiantur adeo lani, amœni, aprici, atque vberes sunt. Enimvero, mali medici, citrij, punici, ac cæterorum omnium cuiusvis generis fructuum feracissimi. Quos pluribus, iisque placidissimis fontibus ibi natis, splendidissimæ ac sauberrimæ aquæ, omnibus locis irrigant. Hinc Callias lib. historiarum 8. (referente Athenæo lib. 12.) Panormum, non absurdè, totum hortum, interpretatur, quod domesticis arboribus speciosissimis vndequaque confusus sit, & vnicum totius Siciliae delictum. Quinetiam, totum portum, Panormus sonat. *Pan*, siquidem totum, & *hormus* portus vel statio est Latinis, vt Aretius in Siciliae chorographia. Eius autè originem in Phœnicis, quo tempore Graeci Siciliam traicere cœperunt, Thucydides lib. 6. referre videtur. Petrus autem Ranzanus Lucerenus Episcopus, in suo, quem de Panormo edidit libello, à Chaldaeis, Damascenis & Phœnicibus eam multo ante tempore, quàm definiuit Thucydides, duabus Chaldaeis inscriptionibus, quæ Panormi in lapidibus incisæ, palam ab omnibus spectantur, fundatam ostendit. Varia huius vrbis incrementa fuerunt. Primum (vt lib. 14. Diodorus, & lib. 1. Polybius) ante primum bellum Punicum Carthaginensium imperia subiit. Deinde, postquam Respub. Romana in monarchiam reducta est, Imperatoribus paruit, donec declinante Imperio, Constantinopolitani cesserit. At verò, anno salutis 515. Justiniano imperante, à Gothis, veluti & omnis Sicilia, occupata, eorum facta est præsidium validissimum. Quibus post annos deinde circiter quatordecim, à Bellisario, Iustiniani Cæsaris præfecto magna vi erepta, imperio restituta est, vt Procopius tradit. Salutis postmodum, anno 826. Michael Balbo imperante, à Saracenis qui Africam incolunt, cum omni Sicilia capta, eis in regiam ciuitatem adoptata est, qui eam præclaris ædificijs, quorum pleraque intra & extra pomeria integra superant, exornarunt. Normanni deinde Galliarum populi, & qui post ducentos, & triginta ferme annos, ducibus Roberto Guiscardo, & Rogerio Comite eius germano fratre, Saracenis auspiciatissimo Marte superatis, Siciliam subierunt. Tum Panormum Robertus ad Ducatus Apuliae & Principatus Capuae titulos adiecit, paucisque post diebus muro cinxit, ac duplici arce muniuit, cuius imperium Rogerius Comes adeptus, plurimum quoque decorauit. Quam deinde Rogerius tertius, qui primus omnium Siciliae Rex est salutaris, maiorem in modum munitionibus & opulentia locupletauit. Multi tum, temporis successu, Siciliae Reges, eam & sua præsentia & structurarum magnificentia honestarunt, vt celeberrimis totius Italiae vrbibus comparari, multis etiam præferri possit. Hodie quatuor præcipuis partibus constat, quarum vna *HARVMVNA* est, quam Chaldaei & Phœnices condiderunt, & quam vrbem veterem præcipue nominabant. Ea adhuc ambitiosa mœnium structura, quibus latè atque peraltè circumductis cingitur, in cæterarum partium medietate integra prope cernitur, quorum fiducia Gothi in hunc locum, velut inexpugnabilem arcem se recipientes, nunquã vi ab hostibus capti, sed sola deditone subacti sunt. In hac veteri Vrbe, ædes complures sunt publicæ & priuatae, sacrae & profanae, superbia & pulchritudine, cæteris Italiae ædificijs nihilo inferiores. Nam ad vrbis verticem occidentem versus arx est præclara, quam Palatium regale appellant, magnificis ex quadratis lapidibus compacta, & in multis suis partibus Paro marmore ac auro, gemmisque splendide ornata, insignes vermiculato opere aulas, auleis ostro tinctis contectas, pauimenta marmoreis prophæticisque tessellis constricta, exhibens, mitorum hucusque Regum & Imperatorum domicilium, in cuius vestibulo ad latus dextrum, templum est D. Petro sacrum; à Rogerio Siciliae Rege fundatum. Quod sua pulchritudine & rerum preciosissimarum apparatu, cæteris, quæ in Italia nunc vquam extant, seu veteribus, seu nouis, merito præferri constat, quo nomine ab omnibus, qui Panormum aut inhabitant aut inuisunt, viciis, non imperitis modo, sed ingenio etiam doctrinaque præstantibus summa cum admiratione ac iucunditate frequenteratur. Est & in hac vrbis regione peraugusta Salfanorum domus. Hospitale nouum quod & structurae magnitudine, & loci pulchritudine, cæteris quibusuis Xenodochijs nihil inuidet. Maior etiã totius vrbis Ecclesia, reticulata structura, quadrato, ac diuersis in exteriori facie imaginibus figurisque inciso ac perpolito lapide, à Gualterio huius nominis secundo, Panormitano Archiepiscopo An. salutis M. C. LXXXV. fundatum, vbi Regum Reginarumque Siciliae ac Ducum quoque cadauera sunt recondita. Longum insuper foret, reliqua primæ regionis ornamenta, & præclara ædificia commemorare.

ALTERA PANORMI pars est, quam longo post veterem vrbem tempore conditam, Neapolim, id est nouam vrbem appellatam, Polybij auctoritas demonstrat. Hæc ea est, quæ vrbe veteri ad meridiem hæret, & à palatio incipiens in formam deinceps hemicycli producta claudebatur. Regiones in ea Normannorum ætate fuerunt. Kemonia, Albergaria, Deisin & Yhalcia, quæ à Saracenis sunt, appellationes deductæ. In hisce regionibus mira cœnobiorum & Ecclesiarum multitudo.

TERTIA PANORMI pars ea est, quæ veteri vrbi ad septentrionem, interficiente amne, hodie hæret, Setalcadis Normannorum Regum ætate, & hodie appellata, Transpapyretum ciuitas Rogerio regnante in priuilegijs & publicis tabulis etiam dicta. Hæc à Palatii confinio & à fluuiolo Papyreto initium habens, mœnibus curuato cursu cincta, veteri vrbi ad turrim Pharith, iungebatur, vt ex murorum fundamentis, in quæ fossorè passim incidant liquet. Forum eius venale à Bandera nomen habet. Eius ædes sacrae sunt, templum S. Crucis Parochiale, & alterum D. Hippolyti. Est & D. Augustini cum Eremitarum fratrum cœnobio non ignobile fatuum. Hanc vrbis partem Papyretus amnis hodie statim interfuit, qui plures habens triticeas molas, ad Panormitanum portum se exonerat.

QUARTA & vltima Panormi pars id totum spacium quod inter veterem vrbem duasque vrbis prædictæ partes & portus littora interiaceret, complectitur, ingens sanè & pluribus regionibus, sacrisque ac profanis ædibus præclaris ornatissima. Nam, cum olim stagnante fluuii ac stagno quoque eam perfundente, tota esset paludosa, habitationi erat inepta, processu verò æui, palude rescicata, suburbij locum dedit. Hæret huic arx vetus, quam castellum ad mare ideò vocant, quod tres eius partes mari impetuntur, & ad turrim portum ostium à præfatis condita, sed à Saracenis templo Mahumetanæ superstitionis excitato, ornata, & à Roberto Guiscardo, ac Rogerio fratre, illis superatis, postmodum instaurata, vt in annalibus Siculorum & vita Rogerij legitur, quam extremo Carolus V. Cæsar propugnaculis ingenibus muniuit. Ita Panormus quatuor præcipuis partibus comprehensa, habet in circuitu passim. M. fere quatuor. Anno namque salutis M. CCCC. XCIII. filo extra mœnia dumo, ambitus eius demensus est. Mœnia verustate collapsa à diuersis Siciliae Regibus restaurata, sed & recenti ætate senatus ipsius Panormitanus, miris ac frequentibus propugnaculis, ad recentiore disciplinæ militaris munitionumque formam innouatis, munitissimam hanc patriam reddidit.

Illud denique, coronidis loco, adijcere libet, Panormum singulare id nomen promeruisse atque seruasse hætenus, vt in exteris excipiendis, amandis ac fouendis, quorum incolatu maximè coaluit, nulli sit secunda. Vnde euenit, vt eam vitili forma Panormitani pingere soleant, cuius facies prolata, atque acuminata barba, caput regio diademate sit redimitum, pectus flexuoso volumine fugat anguis, ante pedes calathum habeat, auro & floribus plenum, cum hoc symbolo: *Panormus vas auri, suos deuorat, alienos nutrit.*

Si quis copiosorem huius vrbis descriptionem requirat, Is el. Marius Aretius, Petrus Ranzanus Lucerinum Episcopus, Martium Nigrum, Hugonem Falcandum, & præcipue Thomæ Facelli Decades legat.

C H I O S

CHIOS Aegæi pelagi insula, eiusdemque nominis vrbs, inter Samum & Lesbum, Aethæ-
sia, ab Phoro prisco nomine; & Chia, à Metrodoro, & Cleobolo nominatur. Item, Ma-
cris, & Pityusa, Plinio teste. Athale quoque apud Suidam, & Stephanum. Hæc Chios, sola
mastichen profert, vocaturque vulgò hodie Scio, vt Sophianus: Vel Chic, vt Bordonius re-
fert. Turcæ Saches appellant. De qua ita Dionysius Alexandrinus:

*Has item iuxta insula sunt Ionides; ubi Causus
Et Samus iucunda, Pelasgiæ sedes Iononis:
Et Chios excelsi Pellesæi sub pede.*

In quos versus hunc in modum comentatur Eustathius. Chius etiam, vna est ex Ioni-
cis insulis, Ciuitatem habens bono portu insignem, vt Geographus inquit, & stationem nauium octuaginta ca-
pacem, ad hæc Phœnicum nemus, quibus circumnauigata est 900, stadiorum, cuius incolæ sunt Pelasgi, apud quos
est mons Pellenæus. Ferunt autem in Chio, primum creuisse nigrum vinum, & primos illius incolas, teruis vsos fu-
isse. Quemadmodum Lacedæmonij olim Helotibus sunt vsi: Macedones Penestis: Argiui, Gymnesijs; Sicyonij, Co-
rynophoris, Cretenses Dmoitis: Itali, Pelasgis. Hæc enim omnia, nomina seruorum sunt.

De hac Insula & vrbe Abrahamus Ortelius, Additamento tertio, in Theatrum suum, hunc in modum. A-
speram inquit, & arboribus densam esse hanc Insulam, tradit Athenæus: incolasque omnium Græcorum fuisse pri-
mos, qui seruis emptis vtrentur, Vrbe habet cognominem, quam Thucydides, omnium Ionicarum maxi-
mam & ditissimam appellat. Nihil in hac Insula celebrius vino, quod inde, Chium vocant, omnium Græcanico-
rum optimum, vt Strabo, Aelianus, & alij affirmant. Hoc in Aruisio agro, circa Leptynum montem prouenit.
Nobilis est non minus Lentisco, quæ mastichen producit. Marmor huius quoque laudatur à Plinio, qui arbi-
tratur Chiorum lapidicinas, versicolores istas in marmore maculas, primum ostendisse, cum extruerent ma-
mros Chiæ terræ in medicis vsum, idem docet. Omadio Bacho, hominem discerptum, quondam incolas immo-
lasse, Eusebius auctor est. Alijs nominibus etiam vocatur, vt Chia, Aethalia, Macris, & Pityusa. Hæc quidem ille.
Porro frequens & celebris est tam insula, quàm opulentæ in ea vrbs, apud famosos auctores mentio. Plinius libr.
35. cap. 16. medicam eius terram commendat. libr. 4. cap. 7. vinum Chium, in summa esse gloria prædicat. Idem
libro eodem cap. 14. Chium vinum, ex Græcia allatum, apud Romanos in delicijs fuisse, refert. Et libr. 16. cap. 13.
varia glandis genera describens: Glans, inquit, omnium dulcissima fagi, vt qua oblectos etiam homines duras-
se, in oppido Chio tradit Cornelius Alexander. Strabo etiam libr. 14. non semel, vno in loco, eius meminit: & in-
ter cætera inquit: Chius, circumnauigationem habet stadiorum nongentorum, si quis secus terram deseratur,
ea vrbe, & portum optimum habet, & nauale nauium octoginta.

Sed & Herodotus, libro primo, Chiorum in bello fidem commendat, qua Milesios ex Ionijs hi soli subleua-
runt, reddentes vicem, quod alias, quando Milesij Chis bello (quod cum Erythreis gerebant) auxilia tulissent.
idem Chiorum fidem atque constantiam, eodem in libro, sæpius commemorat. Memorabile autem est, quod
ipsum Herodotus libr. 6. de calamitate Chiorum, & prænuntijs, eiusdem cladis signis scribit. Histæus Milesius, cum
Lesbijs Chium, inquit, nauigat, & apud locum quandam agri Chij, vti vocant, concaua regionis, quod ab eius
præsidio, non reciperetur congressus, permultos interfecit, tam eorum, quam cæterorum Chiorum, & ex oppido
quondam progrediens cum Lesbijs, Chios, vtpote ex pugna nauali malè affectos, subegit. Sed videlicet, quoties
ingentes euenturæ sunt calamitates, vel ciuitati, vel nationi, solent signis prænuntiari. Etenim Chijs, ante hanc
cladem, ingentia signa contigerant. Vnum, quo ex Choro centum iuuenum, quos miserant Delphos, duo om-
nino rediëre, nonaginta octo, pestilentia absumptis: Alterum, quod sub idem tempus, paulò ante naualem pug-
nam tectum supra pueros literas discentes, corruit, ita vt ex centum viginti pueris vnus omnino euaserit. Hæc
eis signa Deus præmonstrauit. Post hæc excepit pugna naualis quæ ciuitatem in genua deiicit. Accessit ad cladem
pugna Histæus cum Lesbijs, qui Chios iam exhaustos facilè ad excidium deduxit. Hactenus quidem Herodotus,
qui sub finem libri secundi priores oppidi Chij conditores ita refert. Amasis, quoniam Græcorum erat studiosus,
cum alia in quosdam Græcos officia contulit, tum his qui Aegyptum concederent, dedit facultatem Neueratem
vrbe incolendi. Quivero eorum nolent illic habitare, sed nauigando negotiari, fecit potestatem, certis in lo-
cis aras, & fana extruendi. Ciuitates autem, quæ communiter extruxerunt; Ionum quidem Chius, Theus, Phocæa,
Clazomene.

Chios multis temporibus Venetis paruit. Quibus Philippus Auria Genuensis, vir militari prudentia celebris,
eam ademit, ditonisque suorum ciuium fecit, sub quibus vrbs copiosa negotiatione floruit; & sumptuosis exor-
nata est ædificijs. Sed deinde ad fatalem periodum deueniens, Turcico imperio cessit, vt Philippus Lonicerus.
Chronicorum Turcicorum tomo secundo, Chius, inquit, quam & Tio vocant, à Genuensibus diu habitata, &
multis superbis ædificijs, & hortis amœnis ornata, atque abundantia fructuum, viniq; & gummi, quod mastiche
dicitur, bonitate, multum celebrata, hodie, præ reliquis prouincijs Turcicæ tyrannidi subiectis (propterea, quod de-
spiratis defensione & auxilijs, depositis armis, sponte in Turcarum deueneit potestatem) tolerabilem habet serui-
tutem. Ad oppidum ipsum quod attinet, volunt quidam nomen habere à Chione nympa, vt Robertus Stephani,
alii alius nominibus appellant, vt apud Plinium: vicere est, loco iam dicto. Sed vrbs ipsa, ab Italis quondam deco-
rata magnifice, nunc Turco subest, negotiatione quam cum Græcis exercet, inclita, fructus suauissimos, graues vua-
rum botros, & præ cæteris, poma aurea saporis præstantissimi, & quæ in delicijs haberentur, ad forum Byzantinum
affatim mitrit, & confectas ex massa mastygis, lagenulas, siue viccolas, ex quibus bibunt, qui gutturis aliquo ma-
lo laborant. Chic mulieres, à pulchritudine venustate, & candore laudantur, quæ vt plurimum vestitu albo vtuntur.
Genus alunt perdicis, in credibili copia, Corturnicem nuncupant, oculis, rostro, & pedibus rubris, sed plumis, alijs
que perdicis referunt, euolant, ac redeunt, quemadmodum hic passim columbæ, ac lautiores deinde mensas
exornant.

CHIOS.

CHIOS Mā
ris Aegei
eiusdem nomi
nis Insulae
Civitas.

HIERUSALEM
VRBS
AITSINGERIDESCRIPTIONE
ILLVSTRATA.

MIERUSALEM, quæ Visio pacis interpretatur, vrbs fuit in Tribu Benjamin, in qua regnavit AdoniZedech, Ciuitas Dei electa, sancta & gloriosa, fundata in montibus sanctis, loci eminentia, cœli, solique felicitate, cunctas mundi vrbes superans, in totius Orbis & Iudæ mediocritate, & umbilicus terræ sita est: & tanquam Regia inter omnes accolas, velut caput in corpore, eminet, splendidisque ædificijs sicut Sol præ cæteris lucet, tantaque gloria illustratur, vt singulari privilegio vnicus esset locus à Deo electus: ac non tantum fidelis cuiusque animæ, verum etiam electæ Christi Ecclesiæ in terra Militantis, denique & beatæ illius in cœlo Triumphantis existeret figura. Vrbs, perfecti decoris, gaudium & exultatio vniuersæ terræ. Hæc circa annum à mundo creato, bis millesimum & vigesimum tertium, tempore Abrahami, à Melchisedech Rege condita, & Hebræicè SALEM, Græcè verò SOLYMA vocata est, atque ab eo quinquaginta annis possessa videtur. Deinde Iebusei, à Iebus filio Chanaan prognati, ipsam occupauerunt: à quibus IEBVS, & IEBVSALIAM dicitur, cuius Regem Iosue occidit. Tenuerunt autem eam Iebusei annos octingentos & viginti quatuor, tantumque vrbs fidebant firmitati, vt, Dauide Rege ipsam appugnato, per contemptum cæcos, claudos, ac multos in mœnibus collocarent, dissitantes, hos ad arcendum hostem sufficere. Ac Dauis, expulsis Iebuseis, urbem per circuitum reedificans, arce muniens, & inhabitans, totius eam Iudæe prouinciæ Metropolim, ac Regni sedem fecit: atque deinceps IERUSALEM quasi IEBUSALEM, elemento euphonis gratia, in r, mutato, Græcè autem in dero vocabulo, HIROSOLYMA appellata est. Sunt tamen qui scribunt, à templo, quod Salomon in ea magnificentissimum construxit, Hierosolymam nuncupatam. Nam Græci Hieron, Templum vocant, quasi Hieron Salomonis, hoc est, ædem Salomonis. Quam deinde Salomon, aliique Reges Iuda multum amplauerunt, ac validissimis portis, turribus, muris, & fossis, item templo, palatijs, præclarissimisque ædificijs ita muniuerunt atque exornauerunt, vt totius Orbis inter vrbes miraculum esset, ac silentio magis quàm in sermone honoranda sit. Eoque ornatu ac splendore, annis quadringentis & septuaginta septem, velut terrenus paradus floruit, habens circuitum quinquaginta stadiorum, & per gyrum vrbs ipsam in lapide excisam, sexaginta pedum profunditate, latitudine verò ducentorum & quinquaginta, in qua commorabantur hominum circa centum & quinquaginta millia. Verùm cum Principum populique impietas non modò templum idolorum abominationibus profanasset, sed etiam sanguine innoxio crudeliter effuso vrbs ad os vsque impleuisset diuina vltione per Nabuchodonosor Babylonie Regem (Dei autem flagellum) vna cum templo, Principibus, & populo ita funditus euersa, ac septuaginta annis desolata fuit, vt Syon quasi ager araretur, & Ierusalem quasi aceruus lapidum esset, & mons templi quasi excelsa sylvarum: vtque interea, teste Hieronymo, nec auis volauerit, nec bestia pertransierit per eam. Deinde à Iudæis, de Babylonica captiuitate reuersis, templo duntaxat ægrè extracto, portis, turribus, & mœnibus carens, annos sexaginta tres inhabitata est. Cæterum à Neemia intra dies quinquaginta duos, ambitu quinquaginta trium stadiorum, portis, turribus, validoque muro cincta, & postea à Machabæis, Herode, & alijs perquam magnificè publicis ac priuatis ædificijs ornata, pristino nomine ac statu annis quingentis & viginti quatuor gloriosa & populosa claruit: vicis, propter domorum frequentiam & densitatem, habens multos & angustos. Quo tempore ibi, ceu in theatro IESVS CHRISTVS salutem nostram operatus est, atque inde velut à centro, Apostoli Euangelicam prædicationem in vniuersum terrarum Orbem diuisauerunt.

Hanc Vrbs separata à monte Oliueti ac valle Iosaphat chimarrus, id est, torrens Cedron, è quo Dominus noster IESVS CHRISTVS bibit, iuxta prophetiam Dauis, dicens: *De torrente in via bibet. Supra sinem torrentis, & versus montem Oliueti, ostenditur vsque in præsentem diem sepulcrum prophete Zachariæ, filij Barachiæ, quem occiderunt Iudæi inter templum & altare. Mons Oliueti est ad orientem vrbs Ierusalem, frugiferis confitus arboribus: & sepulchrum mortuorum. Nam inter finis cadibus, fame, & gladio vndeies centena millia Iudæorum in ea perierunt, ipsamque vrbs Titus ita funditus eruit, vt, qui ad eam accesserit, & in fronte eius portæ, qua Bethleem ibatur, suam in marmore sculpsit, Iudæis eidem subiectis, hoc modo significans, eos Romanæ potestati subiacere: quibus & edicto interdixit, ne amplius vrbs illam intrarent, aut ex loco quopiam excelsiore emiserint aspicerent, eamque à suo nomine AELIAM CAPITOLIAM nuncupari voluit. Quæ deinceps à Christianis inhabitata, & Patriarchali sede insignita, successu temporis recepto nomine IERUSALEM, annis quingentis in Christiana religione floruit. Porrò anno à Christo nato sexcentesimo trigésimo sexto, à Saracenis in Aegypto regnantibus capta, & annis quadringentis sexaginta tribus possessa fuit. Deinde anno Christi millesimo, nonagesimo nono à Christianis, Duce Godefride de Bullion, qui & primus Vrbs murum transcendit, Idibus Iulij magna fortitudine expugnata, feria sexta, hora nona, eadè scilicet die & horâ, quæ Christus mortuus, tantaque per ciuitatis plateas, vicos, & angiportus, ac ipso in templo, tum ciuium, tum eorum, qui ex vicinis oppidis & suburbanijs in eam confluerant, strages facta est, tantaque sanguinis effusio, vt nemini nisi per interemptorum funera transitus pateret, ac talostenus in occisorum sanguine graderentur, vtque ipsi victores à planta pedis vsque ad verticem cruore maderent. Qui fidelibus qui in Ierusalem habitant, sibi ostensa, nudis vestigijs diebus septem mira deuotione circumierunt, & deosculati sunt. Octauo autem die vnanimiter Duces Godefridum elegerunt, ac Regem Ierusalem creauerunt. At vir Deo plenus, humilitatis causa, coronâ auréâ, Regum more, in sancta Ciuitate noluit insigniri: eâ contentus, & illi reuerentiam exhibens, quam humani generis Imperator in eodem loco vsque ad crucis patibulum pro nostra salute spines deportauit. Sic itaque IERUSALEM à Christianis recuperata, ab eisdem per octoginta octo annos retenta fuit. Postea disidentibus inter se Christianorum Principibus, à Saladino Aegypti Sultano recepta, & annis trecentis triginta occupata fuit. Anno autem Domini millesimo quingentesimo & decimo septimo, à Sultano Turcarum Imperatore inuasa, eodem murorum ambitu à Turcis etiam nunc possidetur: qui eam Curum decem obarech, siue Cod-barich, hoc est, Vrbs sacræ nominant. A prima itaque eius fundatione in præsentem vsque Christi annum millesimum quingentesimum octogésimum quartum, fluxerunt anni ter mille quingenti viginti & vnus.*

Verùm huius Ciuitatis ad viuam expressas imagines ac delineationes cum singularum partium descriptionibus, ad oculum vide libri primi Chartam 52. & sequendi, Chartam 54. ciuitatis orbis terrarum Francisci Hogenbergij, cum descriptionibus D. Georgij Braunij, quam vna cum Chartâ Hierosolymitanâ venerandus ille Dominus Christianus Crucius Delphus hic edere molitur. Cum autem biennio post, hoc est anno 1584. Christianus ille (piæ memoriæ) suam quoque Ierusalem ederet, ingenueque fateretur, illi Hierosolymitanæ vrbs, totiusque terræ sanctæ tabulam communicasse. Hierusalem eandem illius, non solum hic subiicere: verum duplici quoque, Topographica nimirum, atque Historica Descriptione illustrare voluit. Consecrunt antea multi quidem Tabulas, quibus vrbs exprimerent Hierosolymam. Delineauit eam etenim ex Canonis Vitraicestensis quidam Ioannes Schorel nomine, anno 1542. Hermannus Bercloo anno 1538. Wollfgangus Weissenburgus, anno 1542. Bonaurentia Brocardus, anno 1544. Timannus Stella, anno 1577. Adamus Reyner Germanus anno 1569. Fabius Licinus Venetus anno 1569. & Christianus Scluroen anno 1570. Verùm Christianus Adrichom, illum Christianum secutus, Francisci Hogenbergij insignis illius artificis manu delineatam, ita seipsum curauit Hierosolymam, vt quos nominauit præcedentes, longè omnes superasse videatur. Hic enim ad intelligendi facilitatem, multum propupie numeros animaduertens, illos, quos Terræ promissionis Chartâ, idem Hogenbergus anno 1592. me auctore inculperat, Christianum idem, postea in Hierosolymæ ciuitatis Chartâ fieri curauit, quæ quidem Charta manentibus vsque numeris suis, consequenter hic inferunt.

IERSALEM, et suburbia eius sic Christianis Chriftianum Adria-
Christi paffus est, quae religiose a Chriftianis Chriftianum Adria-
foruit, cū lo is. in quib
uata etiam nu Veneratio omni habent, in quib
phum. m. sede
Non, foris, 1720

DE LOCO EXTRA ET INTRA
VRBIS MOENIA CONSTITVTIS, SACRIS
VICISSIM LITERIS APPLICANDIS.

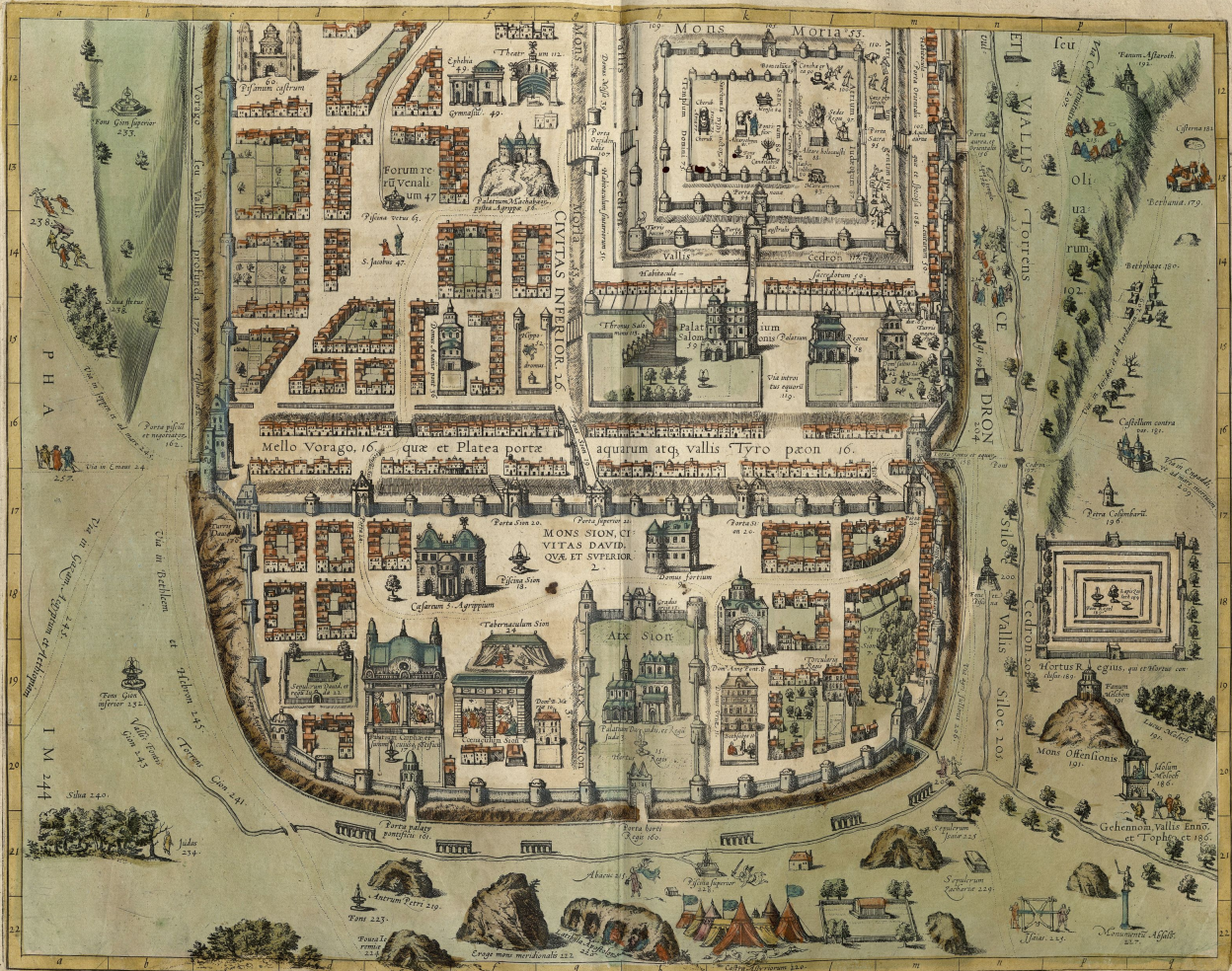
Restat, vt eodem quoque exemplo ostendamus, quomodo vicissim ex Biblijs in Chartam huius vrbis Ierolymæ regrediendum. Idque Alphabetica locorum serie, quæ sequitur, Vbi (vt exemplum prosequar) sub litera p. Palatium eiusdem Pilati à latere ascribuntur numerus & litera, k. Numerus 8. à latere chartæ quærendus est ex viginti duobus illis per ordinem, vnus: & litera k ex quatuordecim illis literis à capite tabulæ inscriptis etiam vna. Si enim postea à numero (8) iam dicto, dexteram versus eoulsq; progrediatis, donec sursum (k) litera ad perpendiculum digito imminere videas. Videbis tum etiam & eodè loco in Charta Palatium Pilati digito monstratum, quod obserua. Nam hoc pacto reliquis per vniuersum omnibus locis in Charta inquirendis, idè facies. Sed locorum seriem prosequamur, vnico, sic vtriusque exemplo contenti.

A Cheldema ager 22. I Acra mons 11. d. Ager fullonis 19. m. Agrippæ Herodis monumentum 21. Alexandri monumentum 5. k. Altare holocausti 13. l. 89. Altare Thymiamatis siue in cæsi aureum 13. k. 81. Amigdalum stagnum 6 f. Amphiteatrum 8. d. Ananiz domus 15. f. Anatoch via 3. m. Angularis turris 2. m. Annæ Pont. Domus 19. k. 118. Antiochi Epiphans arx 10. d. Antiquus murus 16. g. Antonia arx 10. k. Annum Petri 21. c. 98. Apostolorum trium locus 9. p. 42. Apostolorum octo locus 10. n. 40. Apostolorum latibula 22 g. Aqua è Templo 13. n. Aquila aurea 12. m. Arca fœderis 12. k. 77. Archium 10 g. Arx Antiochi Epiphans 10 d. Arx Sion 19 g. 123. Aſinæ Iesus insidet 14 n. 36. Assyriorum Castra 3 k. 14. Atrium gentium 13. m. Atrium Iudæorum 13 c. 86. Baalphathim campus 8 b. 31. Beronices regia 10 f. 55. Bethania 13 q. 37. Bethphagè 14 q. 35. Bezetha noua 4 f. Bezetha mons 4 k. Cæsarium regia domus 18 f. Caiphæ palatium 20 c. Cancellaria 10 g. Candelabrum aureum 13 k. 83. Cantorum suggesta 13 l. Capheteta 12 n. Carcer ciuitatis publicus 4 d. Carcer regius 4 d. Castellum contra vos 16 q. 32. Castra Assyriorum 3 k. 10. Castra Herodis 10 b. Castra Pompei 1 d. Castrum Pisanum 12 d. Cecidit Christus 10 h. f. 6 b. 4 b. 53. Cedron vallis 18 n. Cherubin 13 k. cisterna iuxta Bethaniam 2 q. Ciuitas secunda 5 f. 21. Christus ad mulieres conuersus 6 b. 1. Christus mulieribus occurrit 6 c. 9. Christus supinus in cruce 2 b. 5. Cœnaculum anguli 8 m. Cœnaculum Sion 20 f. 122. Collis Gareb 2 k. 11. Collis Oliueti 17 p. Columbarum petra 17 p. Columnæ Booz & Ioachim. 12 l. 84. 89. Concha ærea 12 l. 87. Concilij domus 14 k. Crux erecta in monte Caluariz 9 h. 6. Cruce deponitur 2 37. Crypta subterranea 10 k. Curia 7 g. Cypressi montis Sion 18 l. Dauid turris 17 d. Danielis fouea 21 g. Destructionem vrbis Ieremias prædicit 12 p. Domus Annæ pont. 19 k. Domus Ananiz Pont. 15 f. Domus Annæ matris Mariæ 8 m. Domus diuicis Euplonis 7 c. Domus Concilij 13 k. Domus Eliæ 22 l. Domus fortium 18 h. Domus Mariæ 19 g. 25. Domus Messa 12 h. Domus Nathineorum 10 l. 64. Domus Oldæ Prophetæ 5 l. 22. Domus Phariseorum princip. 9 g. Domus saltus Libani 15 m. 73. Domus Simonis Pharisæi 9 f. Domus Veronicæ 8 d. Domus Vriæ 19 k. 124. Domus vulgi 9 c. Eliæ Domus 22 l. Emaus quo discipuli 17 a. 26. Efraim platea 6 g. Epebiez 13 f. Efraim Porta 2 g. Erebinthicus vicus 1 h. Eroge mons 22 f. Euripi canales 5 e. Excelsa turris 14 n. Exedra 12 k. Fanum Astaroth 12 p. Fanum Melchom 19 p. Ficus arida 16 q. Filia Sion 7 g. Fons aquæ perennis 13 k. 82. Fons Draconis 7 n. 45. Fons Gihon superior 12 b. 29. Fons Gihon inferior 19 b. 92. Fons Rogel 18 p. Fons tribus magis 21 e. f. 96. Fontis Gihon vallis 19 b. Fontis porta 7 n. Fortium domus 18 h. Forum magnum 10 h. Forum superius 19 f. Forum materiarum. Forum pecuarium 11 f. Forum rerum venalium, 13 c. 5. 1. Forum Scrutarium 8 l. 61. Fouea Danielis 21 g. 100. Fullonis ager 21 f. Furnorum turris 2 h. Gabatha lithofrotos 9 k. Gareb Collis 2 k. Gazid 7 g. Gazophilacium 12 m. Gehennon 20 q. 104. Genath porta 5 c. Gethemani 9 p. Gihon mons 9 b. Gihon torrens 11 b. Gradus arcis 18 h. Gradus Sion 17 f. Grapte Regia 10 e. Gymnasium Epebiez 12 f. 56. Habitacula Rehabitatum 5 m. 24. Habitacula Sacerdotum 14 l. Habitaculum Scrutariorum 13 g. Helenæ mausoleum 2 g. Helenæ regia 10 g. Herodis Agrippæ monument. 2 l. Herodis castra 10 b. Herodis Palatium 5 e. Herodis viuarium 4 d. Hippodromus 15 g. Holocausti altare 13 l. Hologium Achaz regis 14 h. Hortus & prædia 2 g. Hortus regis qui & hortus conclusus 19 p. 126. Hortus Oliueti 8 f. 43. Hortus regis 20 h. Hospitale publicum 6 f. Hippicos turris 4 p. Iacobi antrum 21 m. Ieremiz fouea 22 g. 97. Ierolymæ destructionem prædicit 13 p. 38. Ierolymæ ingred. 14 m. Iohannes & maria steter. 2 a. Iſaias vbi à Manasse occisus 21 n. 102. Iudas vbi se suspendit 21 b. Iudas vbi Christum tradit 11. p. 94. Iudiciaria porta vetus 6 c. Lapidare

vbi voluerunt Iudæi Christum 12 l. 88. Lapis angularis vbi 20 c. 11 4. Lapis Zoelth 18 p. Latibula Apostolorum 22 g. Lithofrotos 9 k. Locus ascensus Christi in cœlum 8 q. Locus inter duos muros 6 l. 23. Locus inter templum & altare 12 l. Locus Moloch 20 q. Mare æneû 13 l. 90. Mariæ domus 6 l. 25. Maria & Iohannes steterunt 8 h. 54. Mariamne turris 3 b. Media turris 4 f. Melchom Phanum 19. p. Melio vorago 16 e. 110. Mensa aurea 12 l. 80. Messa domus 12 h. Moloch locus 20 q. Monabaz. reg. 7. m. Mons Caluariz 3 b. 2. Mons Gihon 11. b. 30. Mons moria. 12. h. 14. Mons offensionis 20. p. 105. Mons Oliueti 9 q. 13. Mons Eroge 22 f. 99. Mons Scandali 2. n. 107. Mons Sion 17. g. 119. Monumentum Absolonis 22. q. 101. Monumentum Alexandri 5 k. Mons Septentrionalis Monumentum fullonis 3. m. Monumentum Herodis Agrippæ 2. l. Monumentum 10. Pontificis 5. g. Murus primus. qui & antiquus 16. g. Murus secundus 4. l. 19. Murus tertius. qui & extremus 3. e. Naratoria Siloe fons 18. h. Nathineorum domus 10. l. 64. Noua ciuitas 3. f. Offensionis Mons 20 p. Oldæ Prophetæ domus 5. l. 22. Oliueti mons 9. q. Ophel turris. arx 10 m. 63. Palatium Caiphæ 20. c. 128. Palatium Herodis 5. c. 20. Palatium Machabeorum 13. f. 57. (Palatium Pilati 8. k. 58.) Palatium Salomonis 15. k. Palatium reginæ Salomonis 15. k. 72. Palmæ 16 p. Petra columbarum 17. p. Phaselus turris 6. d. Pisanum castrum 12. d. Piscina interior 9. h. Piscina probatica 9 m. 59. 62. Piscina Sion 18. f. 120. Piscina superior 21. k. Piscina vetus 13. c. 52. Platea lata quæ & platea Ephraim 6 g. Pons Cedron lapideus 16. n. Pons Sion 16. h. Pontifex vbi 13. k. Porta angulij. m. 17. 68. Porta australis templi 14. k. 67. Porta aurea 13. n. 50. 94. Porta custodiæ 15. m. 66. Porta Ephraim 2. g. 15. Porta equorum 11. m. 49. Porta Essenorum 6. m. Porta fontis 21. h. 116. Porta Genath 3. c. Porta horti 10. n. 114. Porta Iudiciaria 6 c. Porta media 4. g. Porta noua 13. k. Porta occidentalis 13. g. 65. Porta orientalis 13. n. 69. Porta Palatij Pont. 21. c. 113. Porta piscium 16. b. Porta prior 6 g. 46. Porta sacra 13. l. Porta Sion 17. m. 60. Porta sterquilini 7. m. 47. Porta superior 17. h. 117. Porta vallis 14. n. Porta turrium mulierum 2. f. Porta mur. 12. n. Porta vetus iudiciaria 6 c. Porticus columnarum 15. k. Porticus templi 13 c. 85. Porticus & pons 11. l. Principis Pharisæorum domus 9 g. Propatrica 11. f. Propatitorium aureum 12 k. 78. Psephina turris 2. d. Regia Beronices reginæ 10. f. 55. Regia Grapte 10. e. Regia Helenæ 10. c. Regia Monabaz reg. 7. m. Rogel mons 22. n. 99. Romanorum castra 1. f. Romanorum prædium 18. h. Rupes emiciens 10 c.

Salomonis Thronus 13. h. 71. Saltus Libani domus 15. m. 73. Sanctum 13. k. 19. Sanctum Sanctorum 13 k. 76. Sapha. id est specula 1 g. Scandali mons 1 g. Schola gentilium 12 f. Scribit Christus digito 11. m. Secunda ciuitas 6. f. 21. Secundus murus 4 g. Sedes regis excelsa 13 l. Sepulchra vulgi 15. n. 34. Sepulchrum Dauid 19. d. 129. Sepulchrum domini gloriosi 3. a. 8. Sepulchrum Iſaiæ 21. n. Sepulchrum Mariæ 11. p. Sepulchrum S. Stephanij 20. f. Sepulchrum Zachariæ 21. n. 103. Siloe fons 17. n. 108. Siloe turris 18. m. Siloe vallis 20. n. Simonis pharisæi domus 9 f. Sion filia 7. g. Splendore reginæ 3 l. Stagnum amigdal. 6 f. Stagnum serpentum 1. l. Stephanus vbi lapidatus 8. m. 44. Strapendion 5. d. 4. e. Stratonis turris 9. l. Strutium stago. 5. k. Suggesta cantorum 13. l. Superior porta 3. l. Sylua ciuitatis proxima 21. c. Sylua fletus 15. b. Sylua frugifera 1. e. Tabernaculum Sion 18. f. 121. Tabularium 10. g. Templo eicit Christus vendentes 14. m. Templum Domini 13. k. 75. Templum & altare 13. k. 1. Theatrum 12. l. Thronus Salomonis 15. h. 17. Thymiamatis altare 13. Torcularia regis 19. a. 125. Torrens Cedron 8. n. 106. Torrens Gihon 20. l. 96. Transitus Salomonis 14. k. 71. Tribunal 9 k. Tugurium 8. q. Turris Ananeel 4. m. 18. Turris angularis 2. m. Turris buccinatorum 14. h. Turris Dauid 17. d. 111. Turris excelsa 14. n. 48. Turris Furnorum 2 h. 16. Turris Hippicos 4. c. Turris magna 15. n. Turris mariamne 6. e. Turris Meah. 13. n. Turris media Turris phasel 6. d. Turris psephina 2. e. Turris Siloe 18. n. 115. Turris Stratonis 9. l.

Vallis cadauorum 3. c. Vallis Cedron 14. h. Vallis fontis Gihon 20. b. 93. Vallis Iosaphath 16. n. 41. Vallis profunda 19. a. Vallis Raphaim 12. c. 28. Vallis Siloe 20. n. Velum ex Hiacyntho 13. k. Veronicæ domus 19. k. Vestes vbi Christus exutæ 2. c. 3. Vestes vbi partitæ 2. b. 4. Via agri fullonis 20. m. Via captiuitatis Via crucis 8. h. Via in Anatoch 3. m. Via in Bethlechem 19. a. 81. Emaus 19. a. 27. Via in Iericho 20. m. 33. 109. Via introitus equorum 15. c. 74. Via in Samariam 2. g. Via in Siloe 6. a. Vicus Ierusalem 1 p. 12. Vicus terebinthicus 1. h. Viuarium Herodis 6. d. Vorago siue vallis profunda 15. c. Vriæ domus 19. k. Vulgi domus 9. e. Xenodochium 6. f. g. Xistum in Herodis palatio 4. e. Xistus porticus 9 l. Zachariæ sepulchrum 21. n. 103. Zoelth lapis 18. p. Hactenus Index. Qui si tibi, Cædide lector, vnà cum tota Descriptione hac nostra Ierolymæ profuerit, id non mihi, sed Christo acceptu feras. Cui sit laus, honor, virtus, gloria, confelsio & magnificentia, cum Deo patre, & spiritu sancto in sempiterna sæcula. A. M. E. N.

INDEX ALPHABETICVS LIBRI QVARTICIVITATVM

<p>A LOSTVM vulgo Aelst Flā- dria. 10 Amorfortia vulgo Amors- fort. 15 Arnsbergum VVestphalia Colonienf. Dioeces. 22 S. Audomari Fanum, Vulgò S. Omer Artesia. 8</p> <p style="text-align: center;">B.</p> <p>Berga Noruegia. 37 Bethunia Artesia. 7 Bolsuardia Frisia. 17 Bononia Italia. 49 Boppardia vulgò Boppart ad Rhenū 24 Brixia in comitatu Tirolensf. 45 Buscumducis, vulgo s'HerthogenBosch Belg. 18</p> <p style="text-align: center;">C.</p> <p>Cbillonum vulgò Chal'on Burgund. 4 Caneracum vulgò Cambray Belgii. 21 Cartuaria vulgò Cantleburg Anglia 1 Chionium vulgò Kycl Holfatia. 34 Chion in mari AEgeo. 57 Copenhagen vide Hafnia. 28 Cremp. Holfatia. 35 Croneburgum Dania. 26</p> <p style="text-align: center;">D.</p> <p>Dania tabula Geographica. 25 Docum Irifia. 18</p> <p style="text-align: center;">E.</p> <p>Eislebia Mansfeldia. 40 Elbogia Scania. 29</p> <p style="text-align: center;">F.</p> <p>Fleensburgum Iutia. 30</p> <p style="text-align: center;">G.</p> <p>Gouda Hollandia. 14</p> <p style="text-align: center;">H.</p> <p>Hafnia prospectus versus mare & ter- ram. 28 Hamburgum. 36 Hader-bia in Ducatu Slesuicenf. 33 Harlinga Frisia. 17 Helsingburgum vulgò Hellsheburg Da- nia. 29 s'Herthogenbosch Latine Buscumducis Belgii. 12 Hesdinum vulgò Hefdynt Art- esia. 6 Hierusalem 2. tabulis per Artfingerum, vti tempore Christi Turcia. 58. &c. 35 Hindelopia Frisia. 17 Hispalis vulgò Sevilla Hispania. 2 Holmia seu Stockholmia versus mare & terram. 38 Huena Insula Dania. 27 Husenum Dania. 30</p> <p style="text-align: center;">I.</p> <p>Ista Frisia. 18</p>	<p>Itzehoa Holfatia. 30</p> <p style="text-align: center;">L.</p> <p>Landescroon, seu Corona. 29 Laubinga Sueuia. 45 Lippia vulgò Lippe VVestphalia. 20 Lira Brabantia. 11 Luca Italia. 50 Lundia vulgò Lunden Dania. 29</p> <p style="text-align: center;">M.</p> <p>Malmogia vulgò Elbogen Scania. 29 Marchena olim Martia Hispania. 3 Marifcona, vulgò Mascon Gallia. 4 Minda vulgò Minden Saxonia. 39 Monachium, Germanice Munchen Ba- uaria. 43</p> <p style="text-align: center;">N.</p> <p>Novesiu vulgò Neufs, Colon. Dioeces. 23</p> <p style="text-align: center;">O.</p> <p>Orfao Seu Orfuna Italia. 3 Ostia portus Italia. 53</p> <p style="text-align: center;">P.</p> <p>Panormus vulgò Palermo Sicilia. 56 Perusia Italia. 51 Portus Romanus. 53 Pofoniū vulgò Presburg Hungaria. 44 Rheinholdsburga. 35 Roma antiqua duabus tabulis 54. & 55 Rotterdamum vulgò Rotterdam Hol- landia. 13</p> <p style="text-align: center;">S.</p> <p>Segeberga Holfatia. 32 Seravallis Marchia Taruifina. 46 Slesuicum Holfatia. 31 Slotenum Frisia. 18 Sneca Frisia. 1X S. Omer, Latine S. Audomarum Arte- sia. 8 Stauria Frisia. 18 Stockholmia, versus mare & terram. 38 Sulmo Italia. 52 Sund, Danicum Fretum. 20 Sufatum vulgò Soest VVestphalia. 21</p> <p style="text-align: center;">T.</p> <p>Tornacum vulgò Tournay, Germanice Dornick. 9 Tremonia vulgò Dortmund VVest- phalia. 20 Tubinga VVirtenbergensf. 40</p> <p style="text-align: center;">V.</p> <p>Vicentia vulgò Vicenza. 47 Vraniburgum Insula & Castrum. 27 Vrbinum. 52</p> <p style="text-align: center;">VV.</p> <p>VVesalia superior ad Rhenum. 24 VVesalia inferior vulgò Vvesel Cliuie. 19 VVratiflauia vulgò Breslau Silesia. 42</p> <p style="text-align: center;">Z.</p> <p>Zutphanium vulgò Zutphen Geldria. 16</p>
--	--

